

Kutatási módszerek a nyelvpolitika területén – áttekintés egy konkrét kutatás fényében

Bács-Ódry Ágnes (Újvidéki Egyetem, Magyar Tannyelvű Tanítóképző Kar, Szabadka)

Előadásomban a nyelvpolitika területén alkalmazott kutatási módszereket veszem sorra, és elemzem, hogy melyik hogyan vezethet el egy most zajló kutatás céljához: a magyar nyelv helyzetének nyelvpolitikai szempontú leírásához Szerbiában. „A magyar nyelv a többnyelvű Vajdaságban, a korszerű európai régiómodellben” címet viselő négyéves kutatási projekt egyik célja hogy nyelvpolitikai szempontból vizsgálja meg a magyar nyelv helyzetét Szerbiában. Annak érdekében, hogy minél teljesebb képet kapjunk, többfajta kutatási módszer alkalmazására van szükség. A kiindulópont a hivatalos dokumentumok elemzése négy szinten (országos, tartományi és helyi szinten, illetve az Európai Unió idevonatkozó szabályozásának vizsgálata). Ez azonban nem elég, hiszen ez csak a nyelvpolitika „explicit, írott, nyílt, de jure, hivatalos és felülről lefelé szerveződő” (Shiffmann 2006: 112) oldalát írná le. Emellett szükséges az „implicit, íratlan, rejtett, de facto, alulról jövő és nem hivatalos” oldal vizsgálata is, hiszen utóbbi ugyanolyan mértékben befolyásolhatja a nyelvpolitika alkalmazását és hatásait, mint maguk a hivatalos dokumentumok (Shiffmann 2006: 112). Ez a kettős megközelítés elterjedt a nyelvpolitikai kutatásokban, a hozzá alkalmazott konkrét kutatási módszer(ek) viszont sokfélék, már csak amiatt is, hogy a hivatalos dokumentumok írott formában állnak rendelkezésünkre, a másik oldalon pedig leggyakrabban szóbeli anyagokat (általában interjúkat) használhatunk fel. A dokumentumok esetében a tartalom elemzése mellett érdemes megvizsgálni azt a társadalmi keretet (nyelvi diskurzust) melyben a nyelvpolitikai dokumentumok kidolgozása lezajlott (Stevenson 2008: 3). Az interjúk elemzéséhez leggyakrabban tartalomelemzést és kritikai diskurzuselemzést használnak. Amennyiben egy adott rendelkezést elemzünk, alkalmazható a „nyelvpolitikai ciklus” (etnográfiai) módszere is, azaz vizsgálódhatunk a rendelkezés születése előtt, alkalmazása közben végül áttekinthetjük a rendelkezés hatásait is (Canagarajah 2006: 158).

Hivatkozások:

- Canagarajah, Suresh. 2006. Ethnographic methods in language policy. In: Ricento, Thomas (ed.): *An introduction to language policy: Theory and method*. Oxford: Blackwell, 153–169.
- Shiffman, Harold. 2006. Linguistic Culture. In: Ricento, Thomas (ed.): *An introduction to language policy: Theory and method*. Oxford: Blackwell, 111–125.
- Stevenson, Patrick. 2008. Research Area Report, Thematic Area B: Language Policy and Planning. LINEE project. In: http://linee.info/index.php?eID=tx_nawsecuredl&u=0&file=fileadmin/user_upload/pdf/AreaReport_B_D8_080808.pdf&t=1326854338&hash=70113d3d9e34a491e756a3e9e4e92306. Hozzáférés: 2012. 01. 14.

A csíkszentdomokosi nemi kultúra és nemi erkölcs élő szókészletéről

Balázs Lajos (Sapientia EMTE, Csíkszereda)

Az emberi sorsfordító szokások – születés, házasság, halál, nemiség – kutatása a szokásokkal, rítusokkal párhuzamosan rendkívül izgalmas és érdekes szókészletet is felszínre hozott, amit, noha nem vagyok nyelvész, nem mellőzhettem. Tekintettel arra, hogy célom kutatási területem lehető minél teljesebb megismerése, a szokásokat alkotó és abban élő közösség szókincsének értése is ez irányú törekvésem egyik fontos eleme. Általa ismerhetem meg a szokáshordozók absztraháló képességét, spiritualitását, bizonyos rítusok szubsztrátumait. A nemiség szókincse kiemelkedő terület ebből a szempontból, hiszen néhány fontos és sajátos tényező hozta létre: 1) a paraszti társadalomban a nemiség mint beszédtéma tabu, noha beszélni kell róla; 2) ebben a kultúrkörben a nemiséget két érzés-együttes övezi: a szégyen és a félelem; 3) egy XVIII. sz.-i pápai rendelet, melynek értelmében a nemiséggel kapcsolatos vétkek gyóntatását meg kellett szigorítani egész Európában; 4) az emberek, sajátosan ebben a körben, mégis szeret-

nek beszélni, kényszerülnek beszélni a nemiségről („Annyit nem imádkoztunk és egyéb dolgainkról sem beszélünk annyit, mint erről.”). Mindezek a metaforák, a metaforikus frazeológiai egységek, a rejtő, takaró, bújtató beszéd eszköztárát izzadták ki, mint gyöngyöt a kagylók.

Előadásom eme élő nyelvi jelenség tipologizálását, szemantikáját igyekszik megjeleníteni.

Az attitűdök kutatásának szociolingvisztikai kérdései

Balogh Erzsébet (SzTE Ságvári Endre Gyakorló Gimnázium, Szeged)

Attitűdkutatások több tudományterületen is folynak, hiszen pszichológusok, szociológusok, filozófusok és nyelvészek is foglalkoznak az attitűdök vizsgálatával.

Az attitűdkutatások ezen interdiszciplináris megközelítése több területen is problémákat vet fel a különböző tudományágakban kutatók számára. Először is, felmerül az a kérdés, hogy van-e az attitűdöknek egysége, minden tudományterületen egyformán alkalmazott meghatározása, vagy éppen ellenkezőleg, minden tudományterületnek egyedi, az adott terület speciális jellemzőit figyelembe vevő attitűd-definíciója van? Másodsor, az attitűdkutatásokban alkalmazott módszerek kapcsán további problémák jelenhetnek meg. Például a szociolingvisztikában jelentős módszertani kérdés egyrészt az, hogy az először a szociológiában alkalmazott, majd az alkalmazott nyelvészetbe átvett ügynökmódszerről milyen vizsgálati körülmények között lehet elmondani azt, hogy nem csak a szociológiai, hanem a nyelvészeti változókat is figyelembe veszi. Másrészt felmerülő kérdés az is, hogy milyen más módszereket alkalmaz a szociolingvisztika az ügynökmódszer mellett vagy helyett a nyelvi attitűdök vizsgálatában.

Előadásomban a fenti témát szeretném bemutatni: szeretném felvázolni, hogy van a szociolingvisztikában – még ha nem is teljesen kiforrott formában – sajátos attitűd-definíció, mégpedig Niedzielski és Preston

(2009) révén. Továbbá léteznek az ügynökmódszerek olyan változata a szociolingvisztikában, amely lehetővé teszi azt, hogy a résztvevők az értékítéleteiket fonetikai változók módosítása révén hozzák meg (lásd Levon 2006), illetve vannak az ügynökmódszeren kívül más módszerek is, például a népi nyelvészet keretein belül, amelyekkel az attitűdök a szociolingvisztika területén vizsgálhatóak (lásd Niedzielski és Preston 2009).

Hivatkozások:

- Levon, Erez 2006. Hearing “gay”: prosody, interpretation, and the affective judgments of men’s speech. *American Speech* 2006/1: 56–78.
- Niedzielski, Nancy and Dennis R. Preston. 2009. Folk linguistics. In: Nikolas Coupland and Adam Jaworski (eds.) *The new sociolinguistics reader*. Houndmills, Basingstoke, Hampshire: Palgrave Macmillan. 356–373.

A kétnyelvűség szocio- és pszicholingvisztikai vizsgálata

Bátyi Szilvia (Semmelweis Egyetem Nyelvi Kommunikációs Központ, Budapest)

Az élőnyelvi kutatások nagy hányada ma már az interdiszciplinaritás keretében születik. Az egyes tudományterületek egymás eredményeit felhasználva, abból kiindulva, a módszereket ötvözve keresnek választ a kutatási kérdésekre. Előadásomban a magyar–ukrán kétnyelvű általános iskolások több szempontból reprezentatív mintáján végzett kutatás eredményeit mutatom be. A vizsgálat tárgya a kétnyelvű mentális lexikon, célja pedig a mentális lexikonban lévő kapcsolatok feltárása és a szociológiai tényezők hatásának vizsgálata a mentális lexikonra. A kutatás elvégzéséhez szociolingvisztikai és pszicholingvisztikai módszereket használtam. Nagy mintáról lévén szó (N=469) a kérdőíves módszer segítségével gyűjtöttem adatokat a kísérleti személyek nyelvi háttéréről. A kétnyelvű mentális lexi-

konban lévő kapcsolat milyenségét pedig az erre a célra legalkalmasabb (Aitchison 2003) szóasszociációs teszt kétnyelvű adaptációjának segítségével vizsgáltam. A kérdőív és a szóasszociációs teszt eredményei azt mutatják, hogy a vizsgált csoport magyar domináns kétnyelvű, továbbá a statisztikai elemzések kimutatják, mely szociológiai tényezők vannak hatással a tárolásra.

Közösségi ragadványnevek használata a szlovákiai magyarok körében

Bauko János (Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem, Nyitra)

Az individuális antroponimák mellett ún. kollektív személynveket is megkülönböztethetünk. A tanulmányban a szlovákiai magyar települések lakosainak élnyelvben használatos ún. közösségi ragadványneveivel foglalkozunk. Meghatározzuk a(z újonnan bevezetett) közösségi ragadványnév terminust, bemutatjuk a gyűjtés módszereit, rámutatunk a névadás indítékaira, a névattitűdre, a névhasználat dialektológiai sajátosságaira, a kétnyelvűségből adódó kontaktusjelenségekre.

A középfokú összehasonlítás elmélet és a gyakorlat között

Bene Annamária (Újvidéki Egyetem, Újvidék)

Előadásom olyan nyelvi jelenséget mutat be, amely nemcsak a magyar nyelv szétfejlődésének bizonyítéka, hanem bizonyos elméleti következtetéseknek is teret ad(hat).

A magyar nyelv vajdasági regionális változatában a nyelvi interferenciának számos példája él; a szerb prepozíció-rendszernek a magyar esetragokra kifejtett hatásának tudható be például a vajdasági magyarok elsőnyelvi szintaxisát jellemző sajátos középfokú összehasonlító szerkezet:

(1) *Péter öregebb Mária-tól.*

A vajdasági magyar nyelvben a középfokú összehasonlítás 2. személyét/tárgyát jelölő NP a standard *-nÁl* helyett a *-tÓl* esetragot kapja, ami egy bizonyos szerb prepozíció hatásával függhet össze. Tudniillik a szerb középfokú összehasonlító szerkezetben a 2. személyt/tárgyat jelölő NP mindig az *od* prepozícióval jár együtt:

(2) *Petar je stariji od Marij-e.*

Péter van-1SG időS-COMP-MASC PREP-tÓl Mária-GEN

Az *od* jelentése: ‘-tÓl’, tehát a magyar ablativusragnak felel meg, de nem csupán jelentésben, hanem funkcióban is. Minthogy a magyarban a *-tÓl* rag sokkal gyakoribb, mint a *-nÁl*, ezért a vajdasági magyarok a középfokú összehasonlító szerkezet képzésekor „engednek” az interferenciának, s a *-nÁl* helyett a *-tÓl* ragot választják.

Eddig az empiria. A bemutatott morfológiai sajátosság azonban nem csupán a nyelvi interferencia esettanulmánya – elméleti következtetések is levonhatók belőle. Felállítható egy hipotézis, mely szerint a Vajdaságban ma élő magyar nyelvváltozatban használt középfokú összehasonlító szerkezet felépítése arra utal, hogy a török hatás egykor mégis elérte a magyar nyelvtani rendszer morfológiai szintjét. A török középfokú összehasonlításban ugyanis a 2. személy/tárgy az ablativust kapja, azt, amelyet a vajdasági magyar nyelv is használ:

(3) *Ali'den; Mehmet'ten*

Ali-tól; Mehmet-től

Ez a hatás azonban nem volt tartós, a mai standard magyar középfokú összehasonlító szerkezetben a 2. személy/tárgy adessivusi esetű; a magyar nyelv vajdasági változatában azonban a szerb előhívta az ablativusi esetet.

Relatív kontaktusjelenségek és szociológiai változók
Benő Attila (Babeş-Bolyai Tudományegyetem, Kolozsvár)

2009-ben a kolozsvári Nemzeti Kisebbségkutató Intézet (<http://ispmn.gov.ro/hu/>) reprezentatív mintán szociológiai és szociolingvisztikai kérdőíves felmérést végzett a romániai magyarok körében *Demográfia, rétegződés, nyelvhasználat* címen. A több mint 4000 erdélyi magyar adatközlőt kikérdező kutatás olyan felmérés, amelynek adatai szociológiai értelemben a lehető legnagyobb mértékben megbízhatóak. A kérdőívben bizonyos kérdések megegyeznek az 1996-os RSS-kutatás kérdéseivel. Ilyen kérdések például a szintetikus vagy analitikus nyelvi formák preferálást vizsgálók, vagy az egyes szám – többes szám normatudatát felmérő kérdések. Az eddigi kutatások azt jelzik, hogy a külső régióbeli, kétnyelvűségi helyzetben élő magyar beszélők nagyobb mértékben tekintik természetesnek az analitikus formákat, mint a szintetikus szerkezeteket, és a nem normatív többes szám használatát is nagyobb mértékben érzik megszokottnak, mint a magyarországi adatközlők. Előadásomban ezeket a relatív kontaktusjelenségeket tervezem bemutatni a szociológiai változók mentén. Az eddigi részeredmények arra utalnak, hogy a szórvány- vagy tömbhelyzet, az iskolázottság, a nem és bizonyos mértékben a felekezeti hovatartozás korrelációt mutat bizonyos kontaktusjelenségek preferálásának mértékével. Előadásomban ennek a kutatásnak az eredményeit egybevetem a korábbi, földrajzilag kiterjedtebb RSS-kutatás megállapításaival.

Az élőnyelvi kutatások elméletének és gyakorlatának szerepe a középiskolai anyanyelvoktatás nyelvszemléletének alakításában

Beregszászi Anikó (II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, Beregszász)

A kárpátaljai magyar közösség az elmúlt két évtized társadalompolitikai, oktatási és tudományos helyzetének tükrében megfogalmazta nyelvi tervezési, azon belül oktatástervezési céljait, melynek lényege az anyanyelvdomináns kétnyelvűség kialakítása az államnyelv és egy idegen nyelv megfelelő szintű ismerete mellett, az anyanyelvű iskolahálózat, a magyar nyelv és kultúra értékének, helyi sajátosságainak és presztízsének megőrzésével (vö. Beregszászi 2002). A megvalósításhoz pedig az anyanyelvi nevelés reformjára van szükség. A szükséges szemléletváltás jól átgondolt oktatási stratégiai döntések segítségével valósítható meg.

Az iskolai anyanyelvi nevelés egyik legfontosabb feladata, hogy felkészítse a tanulókat mindazon nyelvi kihívások megoldására, kezelésére, amelyekkel az iskolában és az iskolán kívül találkozhatnak. Ezért nem mindegy, hogy ezt milyen nyelvszemléletben, milyen tantárgy-pedagógiai módszerekkel, és milyen tudományos kutatási eredmények figyelembe vételével, azokra alapozva teszi.

A kárpátaljai magyar anyanyelvű oktatás célja az kell legyen, hogy additív, hozzáadó szemléletben tanítsa a tanulók anyanyelvét, a standard nyelvváltozat és használati köre mellett tudatosítsa a helyi nyelvjárási jellegzetességek használati körét, valamint a nyelv változatosságát funkcionális megközelítésben, kontrasztív módszereket alkalmazva (vö. Beregszászi–Cserniczkó 2007, Beregszászi 2009). Ennek a szemléletváltásnak a társadalmi, közösségi hozadéka pedig az, hogy a tanulók kommunikatív kompetenciájának szerves részévé válik a beszédhelyzethez automatikusan igazodó (szóbeli és írásbeli) nyelvhasználat képessége. A nyelv használat közbeni alakulásának ténye és alakításának képessége pedig a mindennapi eredményes kommunikáció feltétele.

A módszertani szemléletváltás fontos állomása, hogy a kárpátaljai magyar nyelvhasználattal kapcsolatos szociolingvisztikai kutatási eredményeink bekerüljenek a kárpátaljai magyar nyelvű iskolai oktatásba. Először a 2005-ben megjelent magyar nyelv tanterv (Magyar nyelv, 2005), próbálta kodifikálni és átültetni az oktatás mindennapi gyakorlatába a kutatási eredményeinkre alapítva a hozzáadó (additív) anyanyelv-oktatási szemléletet (vö. Beregszászi 2009, Beregszászi 2011).

Az új szemléletű tantervnek megfelelően már elkészült a kárpátaljai magyar tannyelvű iskolák középiskolai (10. és 11.) osztályai számára készített magyar nyelv tankönyv (a stilisztika, valamint a szociolingvisztika és retorika témakörében), valamint a hozzájuk kapcsolódó szöveggyűjtemény (lásd Beregszászi 2010, Beregszászi 2011a), amit Ukrajna oktatási minisztériuma jóváhagyott és engedélyezett.

Előadásomban azt mutatom be, hogyan építhető be az anyanyelvi nevelés folyamatának gyakorlatába a szociolingvisztikai alapú nyelvszemlélet és hogyan használhatóak az élőnyelvi kutatások eredményei egy közösség mindennapjaiban.

Hivatkozások:

Magyar nyelv, 2005. Magyar nyelv 5–12. osztály. Tanterv a magyar tannyelvű iskolák számára. Csernyivci: Bukrek.

Beregszászi Anikó 2002: *Magyar nyelvi tervezés Kárpátalján. Célok, problémák és feladatok.* PhD-értekezés. Budapest, kézirat.

Beregszászi Anikó 2009: Anyanyelv-oktatás hozzáadó (additív) szemléletben: a magyar nyelv tanterv kínálta lehetőségek. In: Karmacszi Zoltán és Márku Anita szerk. *Nyelv, identitás és anyanyelvi nevelés a XXI. században.* Ungvár: PoliPrint, 20–25.

Beregszászi Anikó 2010: *Magyar nyelv – 10. osztály. Stilisztika.* Csernyivci, Bukrek.

- Bergszászi Anikó 2011. A kárpátaljai magyar anyanyelvi oktatás ideológiai és tantárgy-pedagógiai szemléletváltásáról. *Modern Nyelvoktatás* 2011/1: 32–44.
- Bergszászi Anikó 2011a: *Magyar nyelv – 11. osztály. Nyelvi változatosság és retorika*. Csernyivci, Bukrek.
- Bergszászi Anikó – Cserniczkó István 2007. A kárpátaljai magyar nyelvjárásokról. In: Cserniczkó István és Márku Anita szerk. *Hiába repülsz te akárhová. Segédkönyv a kárpátaljai magyar nyelvjárások tanulmányozásához*. Ungvár: PoliPrint, 7–96.

Nyelvi ideológiák kétnyelvű szlovákiai középiskolások néhány csoportjában

Bilász Boglárka (doktorandusz, Pozsonyi Comenius Egyetem, Pozsony)

Eddigi kutatásaim során egy konkrét beszélőközösség nyelvhasználatából kiindulva vizsgáltam a szlovákiai magyar diáknyelv jellemző jegyeit, a továbbiakban pedig a diákok körében meglévő és a nyelvhasználatukat befolyásoló nyelvi ideológiák feltérképezése a célom.

A vizsgálat alapja egy olyan kutatás, melyet két nyugat-szlovákiai (az egyik magyar-, a másik szlovákdomináns környezetben található), valamint egy kelet-szlovákiai gimnázium diákjainak körében fogok végezni. A kutatás egyrészt kérdőívek segítségével történik, majd miután kialakul egy általános kép a domináns nyelvi ideológiáról, ezeket csoportos interjúk segítségével vizsgálom tovább. A magyarországi helyzettel való összehasonlíthatóság érdekében egy magyarországi kontrollcsoport is részt vesz a kutatásban.

Alapvető hipotéziseimet a következő pontokban foglaltam össze:

1. Valamilyen nyelvi ideológiák várhatóan minden csoportban megjelennek.

2. Az egyes adatközlőcsoportokban a következő domináns ideológiák megjelenése várható: standardizmus, purizmus, konzervativizmus, pluralizmus, internacionalizmus.
3. Az adatközlőcsoportok között különbség lesz az egyes nyelvi ideológiák dominanciájában:
4. A magyardomináns kétnyelvű beszélőközösségben várhatóan erősebben jelen van a standardizmus, purizmus és konzervativizmus, mint a szlovákdomináns környezetben élők között.
5. A két szlovákiai régió adatközlői között várhatóan nem lesz különbség a földrajzi elhelyezkedésből adódóan.
6. A magyarországi és a szlovákiai adatközlőcsoportok esetében a szlovákiai diákok körében várható a standardizmus, purizmus és konzervativizmus ideológiájának erőteljesebb megjelenése.
7. Különbség mutatkozik majd a nyelvi ideológiák nyílt és rejtett megjelenése között minden vizsgált adatközlőcsoportban.
8. A fent megnevezett domináns nyelvi ideológiák mellett más ideológiák megjelenése is várható.
9. Várhatóan az interjúkban a nemdomináns ideológiák gyakrabban jelennek meg indoklással, magyarázattal, érveléssel, mint a domináns ideológiák, ill. gyakrabban lesznek rejtettek, mint a domináns ideológiák.

Amint a hipotéziseimből látható, az adatközlőcsoportok szociolingvisztikai jellemzőiből adódóan összehasonlítható a nyelvi ideológiák hatása a vizsgált csoportok nyelvi helyzetétől és földrajzi elhelyezkedésétől függően. Az előadásomban vagy poszteremen ezeket a hipotéziseket szeretném szembeállítani a felvázolt kutatás eredményeivel, így alátámasztani vagy megdönteni azokat.

Siket szülők halló gyermekeinek identitása a nyelvhasználat tükrében
Bokor Julianna (doktorandusz, Eötvös Loránd Tudományegyetem,
Budapest)

Előadásomban egy általam 2010-2011-ben végzett kutatás eredményeit foglalom össze, melyben siket szülők halló gyermekeinek nyelvhasználatával kapcsolatos kérdéseket vizsgáltam. A vizsgálat során feltérképeztem, hogy a siket szülők halló gyermekei milyen szocializálódási folyamaton mentek keresztül, illetve a szocializációs környezet milyen mértékben befolyásolta a nyelvhasználatukat. Lényeges szempont volt, hogy a szülők milyen nyelvi stratégiát alkalmaztak gyermekükkel, vagyis a magyar hangzó nyelv mellett volt-e lehetőségük a gyermekeknek elsajátítani a jelnyelvet, s ha igen, akkor a jelnyelvet ma milyen színtereken választják kommunikációs eszközként. Megvizsgáltam az adatközlők nyelvelsajátítási, illetve nyelvhasználati profilját, mely alapján különböző kommunikatív kompetenciák, illetve különböző nyelvhasználati mintázatok, profilok rajzolódtak ki.

Rendkívül fontos kérdésnek bizonyult, hogy azok a gyermekek, akikkel a szülők a jelnyelvet (is) használták, s ezáltal kétnyelvűvé váltak, hogyan élik meg ezt az állapotot, illetve hogyan élik meg kétkultúrájúságukat. A vizsgálat során megmutatkozott, hogyan látják a siket és halló közösség viszonyát azok a halló személyek, akik mindkét közösségnek egyformán részesei, tagjai. A kutatás továbbá kitért arra a kérdésre is, hogy a kétnyelvű nyelvelsajátítási környezet, valamint a jelnyelvi törvény milyen irányban befolyásolja, illetve a későbbiekben befolyásolhatja az adatközlők identitását.

Nyelv és identitás: Elméleti kérdések és módszerek
Borbély Anna (MTA Nyelvtudományi Intézet, Budapest)

Az előadásban ismertetett vizsgálat kísérlet arra, hogy kiderüljön, miként érvényesíthető a kvantitatív-kvalitatív-longitudinális szociolingvisztikai elméleti keret egy olyan kétnyelvű közösség identitásának leírásához, amelyben a saját nyelvet lecserélik egy másik nyelvre. A vizsgálat célja kideríteni: (1) mi a kapcsolat a nyelv és az identitás között, vagyis a közösség tagjai miként tematizálják identitásukat a kisebbségi nyelvvel (nyelvtudásukkal, nyelvválasztásukkal) összefüggésben; és (2) ugyanazoknál az adatközlőknél hogyan változik ez egy generációnyi (20 évnyi) idő alatt – az ugyanabban a beszédhelyzetben (interjú) gyűjtött adatok tükrében. Az előadás elméleti és módszertani problémák vizsgálatára összpontosít.

Areal variants of the Erzya literary language
in the XVIII – XIXth centuries (poszter)

Borisova, Olga (N. P. Ogarov Mordvin Állami Egyetem, Szaranszk)

The article examines early areal variants of the written form of the Erzya language analysing the reasons for appearing literary monuments and their linguistic features.

The beginning of the Erzya literary language dates back to the 2nd half of the XVIIIth century. In the pre-national period the written form of the Erzya literary language had been developing through local variants (or areal varieties) on the basis of several dialects. During the XVIII – XIXth centuries five variants of the written form of the Erzya and Moksha languages appeared: in Nizhny Novgorod (based on the Erzya language), in Tambov (based on the Moksha language), in Penza (based on the Moksha language), in Kazan two variants were presented based on the Erzya and Moksha languages.

The Nizhny Novgorodsky period of literary monuments is thus represents the first variant of the Erzya literary language. It originated in Nizhny Novgorod ecclesiastic seminary in the last quarter of the XVIIIth century. The authorship of the Nizhny Novgorod variant belongs the bishop Damascene of Nizhny Novgorod and Alatyř and his disciples from Mordins-Erzya. The above variant laid the foundation of the traditional written Erzya language and consisted of 12 different sources including the multilingual dictionary by Damascene, containing 11000 lexemes of the Erzya language.

The next significant and the most important attempt to formulate the rules for the written form of the Erzya language was undertaken 100 years later. At the end of XIXth century in Kazan normal school the Mordovian disciples M.E. Evseyev and A.F. Yurtov headed by director N.I. Ilminsky, developed the first course books for the Mordvins – these are ABC books (1884, 1892), course books on Russian language for the Mordvins-Erzya (1892, 1897) , they also translated religious and belles letters literature, collected samples of folklore materials. The originators of the Kazansky variant of the Erzya language intentionally sought for a unified spelling of a large group of words and word forms, i.e. attempted to formulate and apply systemic rules to the Erzya literary language.

Nyelvhasználati vizsgálatok a kárpátaljai magyar iskolások körében

Braun Éva (Kárpátaljai Megyei Pedagógus-Továbbképző Intézet,
Beregszász)

Kutatásom a kárpátaljai magyar középiskolások körében végzett szociolingvisztikai vizsgálatokra épül. Előadásomban elsőként bemutatom az ukrainai iskolarendszert és a kárpátaljai iskolák tannyelvek szerinti megoszlását, valamint vizsgálom a területen található magyar tannyelvű iskolák járásonkénti arányát is. A felmérés szemlélteti az utóbbi időszak oktatási reformjainak és rendeleteinek a magyar tannyelvű oktatási intézményekre, az

itt tanulókra, a szülőkre gyakorolt hatását, valamint azt, hogyan és milyen szempontok befolyásolják a tanulók döntését a továbbtanulás terén. Ukrajnában az utóbbi években hozott oktatási rendeletek nem minden esetben gyakoroltak kedvező hatást a nemzetiségi iskolákra, s így a magyar tan nyelvű iskolákra sem.

Kutatásom kiterjed a középiskolások nyelvhasználati szokásaira különböző szintereken, rávilágít a család anyanyelvi hátterére, így magyar és vegyes házasságból származó tanulók nyelvhasználatára a családi érintkezés és a rokoni kapcsolatok során, a magyar középiskolások által használt legolvasottabb lapokra, a hallgatott és nézett rádió- és televízió-műsorok nyelvére, valamint az anyanyelven kívüli más nyelvek tudására is. A vizsgálat kitér a kisebbségi kétnyelvűségi helyzet vizsgálatára, a nyelvtudás fokára, valamint az orosz/ukrán kölcsönszavak használatára az anyanyelvben.

Ukrajnában az oktatásnak van egy állami irányvonala, azaz egy állami szabványa, amelybe illeszkednie kell a kárpátaljai magyar nyelvű oktatásnak. Ez az irányvonal nem mindig egyezik meg a nemzetiségi oktatás, s ezen belül a kárpátaljai (ukrajnai) magyar oktatás érdekeivel.

Az ország iskolarendszer-reformjának előkészítése során nem számoltak a nemzetiségi oktatás sajátosságaival. A magyar nyelvű iskolahálózat még a szovjet időszakban alakult ki, illetve voltak változások az 1990-es évek elején, amikor az úgynevezett „új típusú iskolák” (líceumok és gimnáziumok) megalakítására volt lehetőség, amely magát a rendszert nem formálta át. Jelenleg elsődleges gondot az új érettségi vizsgarendszer, az ehhez való alkalmazkodás okoz.

A kárpátaljai magyarság iskolarendszerének és anyanyelvének megtartása egyre hangsúlyosabbá válik. Az előadásomban az említett változásokat mutatom be, és felméréseimmel ezekre helyezem a fő hangsúlyt.

Szabályok és véletlenek — még egyszer a kettes szám védelmében Cseresyési László (Shikoku Gakuin, Japán)

A nyelv szabályainak természetével kapcsolatban számos olyan elképzelés él a mesterségünkön belül is, amelyek egy része ellentmondásban van a közvetlen tapasztalattal, mégis úgy tekintünk ezekre, mint szülő a gyermekére. Elfogultságunk indítéka olykor világos: bizonyos téveszméink ugyan is egyenesen a megismerés természetéből következnek, azaz „kognitív szüleményeink”. Évtizedek óta közismert (vö. Halle 1957), hogy a nyelvészeti kategorizációnak is vannak kognitív mintái és törvényszerűségei, amelyek mintegy rátelepszene az elemzéseinkre, mégis hajlamosak vagyunk erről a tényről elfeledkezni. Tekintsük például a nyelvészek hiedelemvilágának egyik kedves mítoszát, a *pragmatikai* és a *szerkezeti* szabályok alapvető szembenállásáról szóló tanítást. Ez a kettősség kézenfekvő módon összekapcsolódik a *funkcionális* és a *formális*, továbbá az *implicit* és az *explicit*, a *relatív* és az *abszolút* szabály megkülönböztetésével, illetve talán kevésbé nyilvánvaló módon a *regulatív* és *konstitutív* szembeállítással is. Az említett kategóriák ugyanakkor alkalmas eszközzé is válhatnak a nyelvi elemzésben, amennyiben nem feledkezünk el arról, hogy ezek csupán elvonatkoztatás eredményei, azaz amennyiben belátjuk, hogy a valóságot csak korlátozott mértékben tükrözik, és főleg amennyiben nem használjuk ezeket tudománypolitikai lövészárkaink megásására. Nem igaz, hogy az élőnyelvi vizsgálatok paradigmáján belül, ha lehet itt egy általános paradigmáról beszélni, merő „alkalmazott” kutatás folyna, amely a *funkcionális*, *implicit*, *relatív* (*tendencia-jellegű*) és *regulatív* minősítésekkel leírható jelenségekre korlátozódna.

Az előadás két konkrét problémakörön mutatja be az említett kategóriális dichotómiák hasznosságát és korlátait. Az egyik a fonológiai inventáriumok szociolingvisztikai rétegzettségének és alternatív elemzhetőségének a kérdése a magyar és egyéb (talán még a magyarnál is egzotikusabb) nyelvek példáján, amelynek az elméleti háttérét először a

prágai iskola nyelvi analízise alapozta meg a mag-periféria rendszerekről szóló elgondolás formájában. A másik az ún. „feltételes” mondatok mögötti funkcionális oppozíció-rendszer és az (univerzális) beszédhelyzeti kontextustípusok körülírhatóságának problémája a magyar és számos más nyelv élő diskurzusainak és szövegeinek elemzése alapján, amelynek kiindulópontja egy húsz évvel ezelőtti kutatás (Cseresnyési 1991) adatainak gyökeres átértékelése.

Hivatkozások:

- Cseresnyési László 1991. On the Typology of Conditionals. In: Fred C. C. Peng szerk. *Aspects of Language Function in Society*. Hiroshima: Bunka Hyoron, 3–52.
- Halle, Morris 1957. In defense of the number two. In: E. Pulgram szerk. *Studies Presented to Joshua Whatmough on his 60th Birthday*. The Hague: Mouton, 65–72.

Az ukrájnai szociolingvisztika főbb kutatási irányai és nyelvszemlélete

Csernicskó István (II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola,
Beregszász)

Bár a Szovjetunióban nagy hagyományai voltak az olyan kutatásoknak, melyeket hagyományosan legtöbbször a szociolingvisztika felségterületének szoktak tekinteni (pl. nyelvtervezés, kétnyelvűség-kutatás), az 1991-ben függetlenné vált egyik keleti szláv utódállamban, Ukrajnában sokáig nem folytak valódi szociolingvisztikai kutatások. Ennek részben az volt az oka, hogy úgy vélték, a szovjet szociolingvisztikai kutatások az oroszító nyelvpolitika kiszolgálói voltak.

Az utóbbi néhány évben azonban már több olyan összefoglaló kötet is napvilágot látott, melyek alapján meghatározhatók az ukrájnai szocio-

lingvisztika főbb kutatási irányai, illetve a monográfiákat elemezve elemezhető az ukrán társasnyelvészet alapvető nyelvszemlélete is.

Előadásomban arra teszek kísérletet, hogy tíz, 2001 és 2010 között megjelent ukrán szociolingvisztikai kötet anyagára alapozva bemutassam, melyek a Magyarországgal szomszédos, közel 160 ezer fős magyar kisebbséggel rendelkező Ukrajna szociolingvisztikai kutatásainak legfőbb irányai, problémái, milyen vizsgálati módszereket részesítenek előnyben a kutatók, s milyen nyelvszemlélet jellemzi az ukrán szociolingvisztikát.

Az elemzett kötetek:

Besters-Dilger, Juliane szerk. 2008. *Мовна політика та мовна ситуація в Україні*. Київ: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія».

Besters-Dilger, Juliane ed. 2009. *Language Policy and Language Situation in Ukraine: Analysis and Recommendations*. Frankfurt am Main: Peter Lang.

Bilaniuk, Laada 2005. *Contested Tongues: Language Politics and Cultural Correction in Ukraine*. Ithaca and London: Cornell University Press.

Majboroda, Oleksandr és mtsai (Mykola Sulha – Volodimir Gorbatenko – Boris Azhnuik – Larysa Nagorna – Jurij Shapoval – Viktor Kotygorenko – May Panchuk – Vitalij Perevezij) szerk. 2008. *Мовна ситуація в Україні: між конфліктом і консенсусом*. Київ: Інститут політичних і етнонаціональних досліджень імені І. Ф. Кураса НАН України.

Maszenko, Larisza 2004. *Мова і суспільство: постколоніальний вимір*. Київ: Видавничий дім «КМ Академія».

Maszenko, Larisza 2010. *Нариси з соціолінгвістики*. Київ: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія».

Melnyik, Svitlana – Csemicskó István 2010. *Етнічне та мовне розмаїття України. Аналітичний огляд ситуації*. Ужгород: ПоліПрінт.

- Rjabcsuk, Mikola 2003. *Дві України: Реальні межі, віртуальні війни*.
Київ Критика.
- Zalizniak, Hanna – Masenko, Larysa 2001. *Мовна ситуація Києва: день сьогоднішній та прийдешній*. Київ: Виданичий дім „КМ Академія”.

Nyelvi variabilitás, identitásjelölés és közönségtervezés: a másodlagos indexikalitás problémája

Eitler Tamás (Eötvös Loránd Tudományegyetem, Budapest)

Előadásomban több különféle elméleti kiindulású részkutatás és saját esettanulmány releváns módszereinek és eredményeinek áttekintésével azt kívánom bemutatni, hogy milyen lehetőségei vannak a szociolingvisztikának a nyelvi variabilitás, az identitásjelölés és a kezdeményező (stratégiai) közönség(re)tervezés összefüggéseinek feltárására.

Különösen azt vizsgálom, hogy az identitásjelölésben felhasznált nyelvi változatok társas jelentése mennyire kötött, meghatározott, illetve milyen mértékben alakítható szabadon, hasznosítható újra a nyelvhasználók saját társas és nyelvi kontextusaiban. A nyelvi variánsok jelentései és azok kombinációi újrakonfigurálásának és újrakontextualizálásának lehetősége a szociolingvisztikai szakirodalomban a többfokozatú indexikalitás (Silvertin 1979) kérdésével kapcsolatban merül fel (pl. Llamas 2006). Az indexikalitás elméletében az elsőfokú indexikalitás a nyelvi változók és társas kategóriák közötti, nyelvhasználók tudatában létező asszociációs (tkp. korrelációs) viszonyt jelenti. Ezzel szemben a másodfokú indexikalitás ennek az elsőfokú asszociációnak racionalizálását jelenti, és mindig helyi, kontextusfüggő ideológiai meghatározottságú. A kutatások megerősítik, hogy ki-mutathatóan ugyanaz a nyelvi variáns a különféle használói földrajzi és társas viszonyainak függvényében egészen más társas jelentéssel bírhat és különféle identitásjelölést támogat.

A bemutatandó példák azt is szemléltetik, hogy az ilyen indexikalitásbeli eltolódásokat vizsgáló komplex szociolingvisztikai kutatások adatgyűjtési módszerei között a szociolingvisztikai interjú vagy egyszerű kérdőíves adatfelvétel mellett kitüntetett szerepű a különféle orientációkat és elköteleződéseket szintén kérdőívvel begyűjtő attitűdvizsgálat és a kvalitatív diskurzuselemzés is.

New Englishhez a YouTube-on

Farkas Gergely (doktorandusz, Pécsi Tudományegyetem, Pécs)

Prezentációmban a New Englishes jelenség jellegzetességeit mutatom be, amelynek forrásául jelen esetben a YouTube videómegosztóról származó kommentek szolgálnak. A kommentek mint a különböző témájú videoklipekhez való hozzászólások kerültek fel a weboldalra.

A New Englishes nyelvi sajátosságait képező kategóriák úgy érthetők, mint olyan változatai az angol nyelvnek, amelyek struktúrájukban és/vagy szemantikájukban eltérnek azon variánsoktól, amelyeket sztenderd angol nyelvváltozatoknak nevezhetünk. Az ilyen eltérő sajátosságokról íme néhány példa David Crystal (2003) könyvéből:

„Költői” kérdések pl. *What must I go! (I don't want to go)*

Visszakérdezések (Tag questions) pl. *He left, no /isn't it?*

Alany - állítmány szórend pl. *She's crying why?*

Határozói pozíció pl. *She's extremely a lazy girl*

Aspektus és igeidő pl. *I finish eat (I have already eaten)*

„Phrasal verb” pl. *I participate a seminar*

Névelő használata pl. *A good advice*

Melléknévfokozás, összehasonlítás pl. *More better; younger to*

Szóismétlés pl. *Who-who (whoever / plural who)*

Kutatásomhoz 755 hozzászóló 1200 kommentjét vizsgáltam, amely hozzászólásokat 13 különböző videokliphez vonatkozóan gyűjtöttem 2011. október 25-e és november 4-e között.

Mivel a korpusz egy online kontextusból származik, az Interneten használt írott nyelv jellegzetességeit is figyelembe kellett venni, így szükségessé vált a fentebb említett New Englishes kategóriák kibővítése. Az 1200 kommentben megnyilvánuló New Englishes sajátosságok mellett a leggyakrabban előforduló jelenségek a texting, azaz az Internetes vagy egyéb elektronikus szövegírás fogalmköréhez köthetők. Ezen jelenségek közé sorolható a nagybetűk, az aposztróf, emotikonok használata és a helyesírás.

Jelen korpusz elemzésén túl párhuzamot kívánok vonni az általam gyűjtött szövegek és a VOICE korpusz között (Vienna–Oxford International Corpus of English). Mivel azonban a VOICE online korpusz egy terjedelmes szövegminta, az összehasonlító elemzés még folyamatban van.

Innátizmus? — Egy pszicholingvisztikai kérdés és a szociolingvisztika elmélete-módszertana

Fehér Krisztina (Debreceni Egyetem, Debrecen)

Előadásomban rendhagyó módon a pszicholingvisztikából ismert innátizmus-probléma szociolingvisztikai felülvizsgálatára teszek kísérletet. Azon túl, hogy a komplexebb közelítésmód révén a nyelvvelsajátításnak ez a sarkalatos kérdése is új megvilágításba helyeződhet, mindenekelőtt arra igyekszem majd rámutatni: a nyelv adekvát modellezése a szociolingvisztika és a pszicholingvisztika elméletének-módszertanának — mindeddig hiányzó — összehangolását kívánja meg.

Miután az egyének nyelvei csakis a szociális nyelvhalózatba szervesen beágyazódva (annak elidegeníthetetlen részeként) tudnak kapcsolatba lépni és hatni egymásra, nyilvánvaló, hogy a társas, illetve a kognitív

szinten értelmezett nyelvi rendszerek egybeszövődnek, és azonos elvek mentén strukturálódnak. A szociolingvisztikának és a pszicholingvisztikának a nyelv szerveződéséről alkotott felfogása ugyanakkor mégsem ezt tükrözi. Míg Chomsky nyelvészetéhez a szociolingvisztika képviselői többnyire kritikailag viszonyulnak, a pszicholingvisztikában ennek kapcsán bíráló és támogató vélemények egyaránt szép számban előfordulnak.

A nyelvi képesség eredetére irányuló csecsemőkísérletek szociolingvisztikai átértékelése arra ad lehetőséget, hogy az innátizmus tanának problematikus voltát a chomskyánus nyelvészet más tételeivel összefüggésben kezeljük, ezáltal pedig egy olyan egységes elméletet és módszertant vázoljunk fel, amely koherens szemléleti keretként szolgálhat mind a szociolingvisztika, mind a pszicholingvisztika számára.

Anyanyelvhez és idegen nyelvhez kapcsolódó nyelvi attitűdök magyar diákok körében: Határon túli és magyarországi diákok viszonyulása a magyarhoz és az angolhoz

Fenyvesi Anna (Szegedi Tudományegyetem, Szeged)

Előadásomban azt vizsgálom, hogy határon túli és magyarországi magyar diákok hogyan viszonyulnak anyanyelvükhöz, a magyarhoz, illetve az általuk idegen nyelvként tanult angolhoz.

Az előadásban az attitűdökre mint embereknek társadalmi helyzetekre, valamint etnikai és társadalmi csoportokra való reakciójukra tekintek. Az előadás célja, hogy bemutassa a vizsgált határon túli kisebbségi és magyarországi magyar kutatóhelyeken élő (erdélyi, felvidéki és vajdasági, valamint dél-alföldi) diákok attitűdjeit. Az elemzett adatok a matched guise technique-ként ismert módszerrel (magyarul ügynökvizsgálat) végrehajtott felmérésből származnak. A felmérésben a vizsgált magyar nyelvváltozatok (1) a magyarországi magyar standard változata, (2) a tanulók regionális nyelvváltozata; az angol anyanyelvi változataiból (3) az amerikai angol és

(4) a brit angol, és nem anyanyelvi változatként (5) a magyar akcentusú angol. A felmérést az általános iskola utolsó két évfolyamára (7-8. osztály) valamint a gimnázium utolsó két évfolyamára (11-12. osztály) járó diákok között végeztük összesen 1201 adatközlővel (Erdély: n=379; Vajdaság: n=310; Felvidék: n=301; és Dél-Alföld: n=301).

A felmérés alapján a következők állapíthatók meg: (1) mind a kisebbségi, mind pedig a magyarországi diákok között az angol nyelvváltozatok (elsősorban az anyanyelvi nyelvváltozatok, másodsorban a nem anyanyelvi nyelvváltozat is) pozitívabb megítélést kaptak, mint a magyar nyelvváltozatok, jelezve az angol nyelv igen magas presztízsét diákok körében, (2) a magyar nyelvváltozatokhoz kapcsolódó attitűdök között pedig a standard magyar nyelvváltozat pozitívabb megítélésben részesül, mint a diákok saját regionális nyelvváltozata.

Kisebbségi magyar felsőoktatási diskurzus a tannyelvről – interjúelemzések négy országból

Ferenc Viktória (doktorandusz, Pécsi Tudományegyetem, Pécs)

A határon túli kisebbségi magyar felsőoktatás tannyelvének kérdése egy ideje vita tárgyát képezi a szakirodalomban. A megváltozott felsőoktatási célok, struktúrák következtében egyre inkább megkérdőjeleződni látszik a kilencvenes évek egyetemalapításaikor fontos (kizárólagosan) magyar tannyelvű felsőoktatás ésszerűségének kérdése. Egyre erőteljesebben jelenik meg igényként a kisebbségi felsőoktatással szemben is, hogy az identitásörzés mellett a képzések kimeneti szakasza valamilyen mértékben nyelviileg is összhangban legyen a munkaerő-piaci igényekkel. Ugyanezt az elvet erősíti meg a nyelvi és oktatási jogokra vonatkozó nemzetközi dokumentumok közül az EBESZ kisebbségi főbiztosának a nemzeti kisebbségek oktatási jogairól szóló Hágai Ajánlásai (1996), illetve az UNESCO Education in a multilingual world (2003) című irányelvei is. Ez a két dokumentum feltét-

lenül ajánlja a lehető legtovább tartó anyanyelvű oktatás biztosítását, ugyanakkor rámutatnak a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek felelősségére integrálódni a szélesebb társadalmi közösségbe a hivatalos nyelv kellő mértékű elsajátítása által, valamint a globális nyelvek tantárgyként és tannyelvként való oktatása révén.

Mindez a magyar nyelven oktató kisebbségi egyetemek tannyelv-választásának átgondolását sürgeti, egyetemi tannyelvpolitikák kidolgozását indokolja. Előadásomban négy ország (Románia, Szlovákia, Szerbia, Ukrajna) kilenc felsőoktatási intézményében készített interjúim alapján szeretném bemutatni, hogy a Kárpát-medencei magyarság társadalmi integrációja érdekében alapított egyetemek, főiskolák hogyan kívánnak (illetve kívánnak-e) az említett többnyelvűséget célul kitűző oktatási modellhez csatlakozni. Ha a felsőoktatás szereplői tesznek lépéseket a többnyelvűség ösztönzésére, akkor azok ad hoc módon vagy hosszú távú stratégia részeként valósulnak-e meg?

Az interjúelemzések egyik legfontosabb tanulsága, hogy a határon túli magyar egyetemek tannyelvének ügye korántsem csak nyelvi kérdés, hiszen számos olyan motívumcsoportot sikerült beazonosítani az egyes régiókban, amelyek a kisebbségi oktatás rendkívül átpolitizált voltára utalnak.

A szaknyelvek szociolingvisztikai és terminológiai megközelítése **Fóris Ágota (Károli Gáspár Református Egyetem, Budapest)**

A szociolingvisztika tárgykörébe tartozik a nyelv és a társadalom kapcsolatainak, egymásra hatásának vizsgálata. A szaknyelvekkel kapcsolatos kérdéseket is a szociolingvisztika területéhez szokás sorolni, hiszen ezek adott társadalmi csoportok által beszélt nyelvváltozatok. A szaknyelvkutatásnak vannak elfogadott vizsgálati módszerei, amelyek legfontosabb jellemzője, hogy kontrasztív, összehasonlító eljárásokon alapulnak, általában a köznyelv

és a vizsgált nyelvváltozat-típus jellemzőit vetik össze. Ezekben a módszerekben a köznyelv tölti be az etalon szerepét.

Korábban a társadalmi nyelvváltozatokat főként a szókincsbeli eltérések alapján osztályozták, később nemcsak a köznyelvet, hanem a szaknyelveket is vizsgálni kezdték mondattani, szövegtani, pragmatikai oldalról. Az a megállapítás, hogy a szaknyelvek a köznyelvtől nem pusztán szókincsükben különböznek, hanem számos egyéb jellegzetességükben is, hatást gyakorolt a további kutatásokra. Az új vizsgálatok túllentek a szókincsvizsgálatokon, és más jellemzők megállapítását is célul tűzték ki. Azt is kimutatták, hogy a szövegek műfaji jellemzői nem társadalmi meghatározottságúak elsődlegesen, hanem kommunikatív-műfaji sajátosságokat mutatnak (lásd Károly 2007).

Az onomasziológiai megközelítésű terminológiai vizsgálatok nem a nyelvváltozatot használó társadalmi csoport jellemzői alapján közelítenek a szaknyelvekhez, hanem fogalmi megközelítésűek. Kiindulásuk kommunikációs alapú, a nyelvet mint kommunikációs rendszert tekintik, amelynek feladata a fogalmakban absztrahált ismeretek közvetítése. Ezért a fogalmat, valamint a fogalom és a jelölő viszonyát és a jelentést állítják a kérdéskör középpontba (Fóris 2010). A terminológiának is többféle ága keletkezett és ennek megfelelően többféle megközelítés és módszere létezik, pl. az utóbbi évtized jelentős irányzata a Temmerman-féle (2000) szociokognitív terminológia.

Az előadás célja a szaknyelvi vizsgálatok, ezen belül elsősorban a szakszókincs vizsgálati módszereinek és elméleti alapjainak áttekintése.

Hivatkozások:

Fóris Ágota 2010. A szaknyelvkutatás modelljei és módszerei: szociolingvisztikai megközelítés. *Magyar Nyelv* 106, 424–438.

Károly Krisztina 2007. *Szövegtan és fordítás* Budapest: Akadémiai Kiadó.

Temmerman, Rita 2000. *Towards New Ways of Terminology Description. The sociocognitive approach*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.

A tannyelv és a pályaválasztás összefüggései a kárpátaljai beregszászi járás magyar középiskolásai körében

Gazdag Vilmos (doktorandusz, Eötvös Loránd Tudományegyetem, Budapest)

Az utóbbi néhány évben az ukrán oktatáspolitikai, bár többnyire rejtve, de tudatosan törekszik a kisebbségi oktatási rendszer felszámolására. A 461. számú miniszteri rendelet igen súlyosan érinti az érettségi előtt álló tanulókat is. Míg az egy nyelvű környezetben élők pályaválasztását elsősorban az iskolakínálat, a pályaválasztási döntés és a felvételi szelekció határozza meg, addig többnyelvű környezetben e döntés meghozatalára befolyással van a kiválasztott oktatási intézmény tannyelve is. Sőt a független érettségi vizsgaközpontok létrehozásával azok számára is kötelezővé vált az ukrán nyelvű megmérettetés, akik valamilyen magyar nyelvű képzésre kívánnak felvételizni. Az ukrain kisebbségek oktatási és érdekvédelmi szervezeteinek (főként a KMPSZ) a közbenjárására bevezetésre kerültek a kisebbségi tanulók vizsgázását könnyítendő kedvezmények. Ezek azonban csak időszakosak, s néha talán a könnyítés helyett inkább megnehezítik a felvételi zők dolgát (ilyenek például a magyarra lefordított tesztlapok, melyek sokszor még jó szándékkal sem nevezhetők fordításnak).

A fent említett miniszteri rendelet kiadása óta (2008. május 26.) több tudományos és tájékoztató jellegű munka is megjelent. Ezek egyrészt a szülőknél kívánnak segítséget nyújtani a tannyelv választásban, másrészt pedig a másodnyelvű oktatás lehetséges következményeit próbálják meg feltérképezni. Emellett külföldi szakemberek munkái is rendelkezésre állnak a kialakult helyzet megfelelő kezelésére.

Munkánk során arra kívánunk választ keresni, hogy melyek azok a nyelvi és szociális tényezők, amik a leginkább befolyásolják a kárpátaljai beregszászi járás magyar középiskolái végzőseinek továbbtanulási döntését és pályaválasztását. Ezzel egyidejűleg megvizsgáljuk azt is, hogy a megkérdezett tanulók milyen szempontok alapján választanak az oktatási kínálatból, melyek a leginkább preferált intézmények és szakok.

Van-e a szociolingvisztikának történeti ága?
Grécsi-Zsoldos Enikő (Miskolci Egyetem, Miskolc)

Előadásom alaptézise, mely elsősorban a nemzetközi szociolingvisztikai gondolkodást jellemzi, s kevésbé van jelen a hazai vizsgálatokban, az a feltevés, hogy amennyiben tisztán látjuk a nyelv heterogenitását a szinkroniában, úgy a múltban, bármely kor nyelvhasználatában is jelen kell lennie a nyelvi differenciáltságnak. Ha a szinkrón nyelvvizsgálat rámutat a nyelv rétegzettségére, akkor ezt korábbi történelmi korszakok nyelvhasználatában is meg kell látnunk.

Előadásomban azt az elméleti kérdést kívánom körüljárni – empirikus vizsgálatokkal alátámasztva –, hogy beszélhetünk-e a szociolingvisztika történeti ágáról. Mivel előadásom az igenlő válasz bizonyítása kíván lenni, ezért felmerül az a kérdés is, hogy milyen metodikai irányvonalak szolgálhatnak alapul a történeti szociolingvisztikai módszerű vizsgálatokhoz. Előadásom bevezetőjében ennek az aspektusnak (diszciplínának) a módszertanát kívánom körüljárni, s ezzel bemutatni a múlt élőnyelvi vizsgálatainak lehetőségeit, következésképp a történeti szociolingvisztika adekvátságát, illetve az élőbeszéd korabeli szövegekben való megjelenését kutató nyelvészek eredményeit kívánom újabb példákkal bővíteni. A nemzetközi szociolingvisztikai irodalomban (pl. Suzanne Romaine, Klaus J. Mattheier, William Labov, Florian Coulmas tanulmányaiban) olvashatunk a szociolingvisztika történetiségben alkalmazható módszeréről. A történeti szocio-

lingvisztikai metodika fontosságát a nyelvi változás folyamatának vizsgálata is igazolhatja, hiszen ahogy Suzanne Romaine is látja, a nyelv korábbi korszakainak a vizsgálatára vonatkozó szociolingvisztikai módszerben a nyelvi változás folyamataira is fényt deríthetünk, ezzel segítve a fejlődés irányára és a jelen nyelvállapot magyarázatára irányuló kutatói törekvéseket. A hazai nyelvészek körében is találunk kísérleteket az élőnyelvnek a korabeli szövegekben történő vizsgálatára (l. Pusztai Ferenc, B. Gergely Piroska, Sárosi Zsófia), akik a különböző regiszterű, műfajú iratokban előbukkanó élőbeszéd(szerű jelenségek) rekonstrukciójának lehetőségeire vizsgáltnak rá. Több hazai kutató foglalkozott a szociolektusok történeti alakulásával (l. Németh Miklós, Zelliger Erzsébet, Szentgyörgyi Rudolf), magam is alkalmazom a többdimenziós, azaz a szociokommunikatív folyamat tényezőinek figyelembevételével (úm. a nyelvhasználó szociális-dialektális jellemzői, származási helye, lakóhelye, neme, iskolázottsági, ill. műveltségi foka szerint) végzett differenciált nyelvvizsgálatot. Hiszem, hogy a történeti szövegeknek a szociolingvisztikai tényezők figyelembevételével végzett elemzése árnyaltabb szövegvizsgálathoz juttathatja a kutatót, a diakrón folyamat akár csak egy etapjának a láttatása a jelen nyelvállapot leírásához szükséges információkat tartalmazhat. Előadásomban a módszer igazolására történeti szöveghelyeket, példákat használok fel, nem csupán az elméletet, hanem annak gyakorlati felhasználását is szándékozom bemutatni.

Metszéspontok: politikai földrajz + nyelvpolitika

Gúti Erika – Tóth Sándor (Pécsi Tudományegyetem, Pécs – Polgármesteri Hivatal, Versend)

Előadásukban a nyelvpolitika és a politikai földrajz szemléletmódjának közös elemeit keressük. A politikai földrajz alapkérdése a nemzeti problematikához és a politikai törekvésekhez való viszony meghatározása volt elsődlegesen. A legtöbb felfogásban az emberföldrajz részeként jelent meg, mások

elsősorban politikai és nem földrajzi diszciplínaként határozták meg. A politikai földrajz belső struktúrája nem egységes, különböző rész-diszciplínához kötött, amelyeket a saját belső kutatási szempontjaik határoznak meg. A közös bennük azonban az, hogy vizsgálatuk alapkategóriája az állam.

Ehhez a fogalomkörhöz szorosan kapcsolódik a nyelvi geopolitika, amit véleményünk szerint helyesebb volna geo-nyelvpolitikaként definiálni, mivel a geopolitika a földfelszín egészén zajló politikai és kulturális teret vizsgálja makro-, mezo- és mikro-szinteken, és ezeken a szinteken vizsgálódik a nyelvpolitikai is. Előadásunkban megkíséreljük egy új geopolitikai, ill. nyelvpolitikai látásmód főbb attribútumainak a felvázolását, foglalkozunk az etno-regionalizmussal is.

Nyelvi változások tükröződése nyelvjárási beszélők nyelvi tudatában **Gy. Bazsika Enikő** (Pécsi Tudományegyetem, Pécs)

A kutatás két Zala megyei nyelvjárásdomináns beszélőközösség tagjai körében méri föl, hogy miként érzékelik a laikus beszélők a nyelvben végbemenő változásokat.

A jelenkorban a standardizált nyelvekben a nyelvjárások körében zajló nagymértékű változások széleskörű vizsgálati lehetőségeket nyújtanak a perceptuális dialektológiai kutatások számára. E felmérés célja feltárni, hogy mennyire vannak tudatában a nyelvjárási beszélők nyelvjárásuk pragmatikai, valamint nyelvi-nyelvrendszertani változásainak. Melyek azok a jelenségek, amelyek tükröződnek a beszélők tudatában, továbbá hogy kimutathatóak-e különbségek a változások érzékelésében a beszélők között nem, életkor, iskolázottság, illetve egyéb szociológiai jellemzők szerint.

Vizsgálataimat a 833 lélekszámú Becsvölgye és a 70 fős aprófalu, Bödeháza lakóinak körében végeztem. Mindkét települést a korábbi évszázadokban nagyfokú elzártság jellemezte Göcsej, illetve Hetés néprajzi tájegységek területén. Napjainkban magas az időskorúak aránya a két falu né-

pességében. E tényezők elősegítették a két község sok archaizmust tartalmazó nyelvjárásainak fennmaradását napjainkig, a nyelvjárás e falvak nyelvében ma is aktív használatú.

A kutatás adatgyűjtésének módszere a kérdőíves felmérés, melyben 26 főt, 30 és 82 év közötti adatközlőket kérdeztem meg a két községben. Valamint forrásul szolgáltak a mintegy 20 órányi kötetlen beszélgetések szövegfelvételeit tartalmazó hanganyag tudatosan és spontán módon közölt szubjektív nyelvi adatai.

A felmérés tanúsága szerint valamennyi vizsgált korosztály adatközlői észlelik a nyelvi változásokat, a megkérdezett nyelvjárási beszélőknek jól körvonalazható tudása van az általuk birtokolt nyelvváltozat(ok)ban végbemenő változásokról.

„Stiefkind der Dialektbeschreibung” (a nyelvjáráskutatás mostohagyermek)

A dialektológiai mondattani kutatás elméletéhez és gyakorlatához Hegedűs Attila (Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Piliscsaba)

A Magyar Nyelvjárások Atlasza egyetlen mondattani jellegű térképlapot sem közöl. Ennek a ténynek két oka van. Az egyik ok gyűjtéstechnológiai jellegű: hiányzott a technikája a szintaktikai különbségek feltérképezésének. A gyűjtők nem tudták, hogyan kérdezzenek a szintaktikai jellemzőkre. Igen nehéz ugyanis olyan valós szituációt létrehozni, hogy a várt szintaktikai megformálás alakuljon ki a kérdés során. A másik ok nyelvelméleti: nem tudták, hogy mit kérdezzenek, nem tudták, hogy mi legyen a mondattani gyűjtés középpontjában.

Az előbb említett két problémára (mit figyeljünk meg és hogyan figyeljük meg) a 20. század két nyelvészeti megközelítési iskolája (törekvése): a strukturális/generatív grammatika és a szociolingvisztika ad választ. Az első kérdés annak megállapítása, mire irányuljon a kérdés, vagyis me-

lyek legyenek azok a nyelvjárási jelenségek, amelyek regionális különbsége jellemző lehet a szintaxis területén.

Ismeretes, hogy a mondat alapszerkezetét az jellemzi, hogy minden ige egy adott számú úgynevezett argumentumot alkategorizál (többé-kevésbé kötelezően kiválaszt). A dialektológiai mondattani kutatás alapkérdése tehát az argumentumszerkezet regionális változatainak feltérképezését jelenti (hasonló indíttatású kutatásokra az Edisyn-projekt kutatói is vállalkoztak).

A hogyan gyűjtünk mondattani jelenségeket kérdésére nem könnyű elfogadható választ találni. Olyan kérdezési technikát kell ugyanis választani, amely hiteles adatokat nyújt, de egyrészt elérhető meghatározott (relatíve rövid) idő alatt, másrészt a válaszok a kutatni kívánt jelenségekre adott válaszok lesznek. Egy mondattani kutatás megtervezésekor leginkább a szociolingvisztikában kialakított elicitációs kérdezési technikát hívhatjuk segítségül. Ennek többféle lehetőségéből az egyik eljárás mód, hogy felkínálunk az adatközlő számára az adott helyzetre vonatkozó, ugyanazokból a szavakból építkező, csak eltérő grammatikával (vonzatstruktúrával) rendelkező mondatokat, és megkérjük, hogy válassza ki, melyik érvényes az adott nyelvjárársban. A választási technika mellett a másik, amely minden egyes jelenség kérdezése kapcsán is előkerülhet, a mondatkiegészítő eljárás: a megadott ragos szóalakokból melyiket illeszti be az adatközlő a mondatba. A gyűjtés mindkét esetben az adatközlő önbevallásán alapul. Noha így nem spontán szövegközlésből nyerjük az adatokat, az adatközlő egyértelmű döntése mégis az adat validitása mellett szól. Választásunkat elősegítheti, hogy a szociolingvisztikában használatos elicitációs technikák alkalmazása többek által elfogadott és alkalmazott eljárás, még akkor is, ha számos kérdést felvet.

Kérdés: e szemlélet alkalmazása kimozdíthatja-e a dialektológiai mondattani kutatásokat mai tetszhalott állapotukból?

A nyelvhasználat és amit tanítunk
Hegedűs Rita (Humboldt Universität zu Berlin)

A korszerű nyelvtanítás alapja, hogy lépést tartson a kommunikációs igényekkel és a nyelv változásaival. A nyelvtanítás elméletének örök dilemmája, hogy hogyan mutassa be a nyelvi rendszert: az egyszerűtől a bonyolultabb felé haladva, ill. a gyakoritól a ritkábban előforduló jelenségek irányába, valamint hogy milyen elméleti alpra építsen. Biztos, hogy a történeti változás menetét követve tudjuk a legáttekinthetőbbé tenni a nyelvi rendszert? Figyelembe veszik-e a magyar mint idegen nyelv tananyagok a gyakoriságot? Hogyan kezelik az egyes tananyagok a nyelv változását, hogyan befolyásolja mindez a hiba fogalmát? Van-e visszacsatolás az alkalmazásból – esetünkben a nyelvtanítási tapasztalatból – az elmélethez? Előadásomban a magyar nyelv bizonyos morfológiai jelenségeit vizsgálom a fenti kérdések tükrében.

Nyelvcseré és migráció egy többnyelvű hazai beszélőközösségben
Heltai Borbála Éva (doktorandusz, Eötvös Loránd Tudományegyetem,
Budapest)

A magyarországi kisebbségi közösségekben végzett empirikus kutatások egyik fő célja a nyelvcseré vizsgálata (pl. Bartha 2007, Borbély 2001, Knipf 2003). Mivel a kontaktushelyzetek közösségenként eltérőek, a nyelvcseré elméletének kidolgozásához a konkrét közösségekben végzett esettanulmányok rendre új szempontokkal szolgálhatnak.

Előadásomban ebből kiindulva a hazai szociolingvisztikában egy eddig csupán utalásszerűen érintett kérdéssel (Kiss 2007: 290–291), a turisztikai célú migráció nyelvi hatásainak vizsgálatával foglalkozom. A Baramya megyei Geresdlacon végzett empirikus kutatásomról számolok be, ahol a német nemzetiségű többség mellett cigány és magyar közösség is él,

és ahol német, majd finn állampolgárok vásároltak ingatlanokat. Ebben a közösségben a nyelvcseré tehát a kulturális és nyelvi sokszínűsödéssel párhuzamosan zajlik.

A turisztikai migráció nemzetközi szakirodalmára történő kitekintést követően (pl. Haug – Dann – Mehmetoglu 2007) módszertani tapasztalataimat és kérdésfeltevéseimet vázoló. Különleges feladatot jelent ugyanis a beszélőközösség különböző csoportjaival történő párhuzamos kapcsolatteremtés, a közjük történő beépülés.

Hipotézisem szerint a külföldiek jelenléte a beszélők egy részének nyelvválasztási szokásait, a nyelvi repertoárjukban fellelhető változatok, valamint saját nyelvi kompetenciájuk megítélését is befolyásolja. Az eddigi eredmények rámutatnak, hogy a német nyelvváltozatok használata a beszélőközösségben felélénkül, az idegennyelv-tudás szükségességének igénye megnő. A beszélőközösség sokszínűsödésével az interetnikus kapcsolatok változnak, az egymásról alkotott elgondolások olykor negatív irányba tolnak el. A külföldiek jelenlétének következtében a nyelvhasználatbeli változásokat a beszélők intenzívebben érzékelik. Kérdés, hogy mindezen megfigyelhető folyamatok a nyelvcserét befolyásoló tényezők rendszerében mekkora és milyen irányú erővel bírnak; hozzájárulnak-e a nyelvcseré folyamatának lezajlásához. A kérdés megválaszolása a későbbiekben adalékkul szolgálhat a nyelvcseré elméletének további árnyalásához is.

Hivatkozások:

- Bartha Csilla 2007. Nyelvváltozat- és/vagy nyelvcseré? – Hat magyarországi kisebbségi közösség nyelvi attitűdjeinek összehasonlító elemzése. In: Zelliger Erzsébet szerk., *Nyelv, területiség, társadalom. A 14. élőnyelvi konferencia előadásai*. Magyar Nyelvtudományi Társaság. Budapest. 95–113.
- Borbély Anna 2001. *Nyelvcseré. Szociolingvisztikai kutatások a magyarországi románok körében*. MTA Nyelvtudományi Intézete. Budapest.

- Haug, Bente – Dann, Graham M. S. – Mehmetoglu, Mehmet 2007. Little Norway in Spain. From Tourism to Migration. *Annals of Tourism Research* 202–222.
- Kiss Jenő 2007. Új kutatási feladat a magyar szociolingvisztikában. In: Zelliger Erzsébet szerk., *Nyelv, területiség, társadalom. A 14. élőnyelvi konferencia előadásai*. Magyar Nyelvtudományi Társaság. Budapest. 287–292.
- Knipf, Elisabeth 2003. Sprachwahl und kommunikative Handlungsformen bei der deutschen Minderheit in Ungarn. In: Mattheier, Klaus – Keel, William szerk., *German Language Varieties Worldwide: Internal and External Perspectives*. Peter Lang. Frankfurt am Main. 269–283.

A helyes-helytelen a nyelvszemléletben és a nyelvi tanácsadásban
Heltainé Nagy Erzsébet (MTA Nyelvtudományi Intézet, Budapest)

A nyelvművelés gyakorlatába tartozó nyelvi tanácsadás célja a mindennapi nyelvhasználatban megfogalmazódó nyelvi kérdések megválaszolása, a kérdezők véleményalkotásának segítése új nyelvi jelenségek, nyelvi produktumok megítélésében. Ehhez a nyelvhasználati jelenségek minősítése, értékelése szükséges, mégpedig több tudományterület, köztük a szociolingvisztika nyelvszemléletének, eredményeinek érvényesítése alapján. A nyelvi tanácsadás számos problematikája így szervesen kapcsolódik az élőnyelvi kutatások tágabb körű elméleti és kutatás-módszertani kérdéseéhez.

Az értékeléshez mindenekelőtt megalapozott minősítési rendszer alkalmazására van szükség. A lexikai és stílusminősítésekre támaszkodó, sokrétű, de eklektikus nyelvhelyességi, nyelvhasználati minősítési rendszerek legfőbb meghatározó szempontja a *helyesség* kritériuma. Történetileg ez a szemlélet a racionalista típusú tudományos kategorizációra épül, és létevel akaratlanul is támogatja a *helyes-helytelen* dichotómiájából kiinduló

szemléletnek az érvényesülését a nyelvről és a nyelvhasználatról való mindennapi gondolkodásban, amint ezt a vélekedés- és attitűdkutatások is mutatják.

A helyesség kritériuma ebben a szemléletben a sztenderd nyelvváltozatnak való megfelelést jelenti, a tagolatlan népi nyelvészeti szemléletben pedig a nyelv és a sztenderd azonosítását eredményezi. A *helyeshelytelen, jó-rossz szembeállít*ásra egyszerűsített normativitási törekvések a nem sztenderd változatok beszélői számára a sztenderdizáció pozitív társadalmi, kulturális értékösszetevőinek érvényesülésével egyidejűleg stigmatizációt, nyelvi hátrányokat, mindennapi nehézségeket eredményezhetnek.

Az MTA Nyelvtudományi Intézetében működő nyelvi tanácsadáshoz (tanacs@nytud.hu) érkező kérdések folyamatosan jelzik ezeket a problémákat. Ezért is hasznosnak látszik a témakör árnyalt, elméleti és gyakorlati megközelítése, a tudomány és a népi nyelvészet szempontjainak összevetése. Az előadás hozzájárulhat az élőnyelvre vonatkozó nyelvtudományi kutatások nyelvszemléleti képének bemutatásához.

A fókuszcsoportos vizsgálat alkalmazhatósága a nyelvészeti vizsgálatokban

Hires-László Kornélia (II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola,
Beregszász)

A közgazdasági kutatásokban elterjedt fókuszcsoportos kutatási módszer a szociológiai vizsgálatokban is egyre nagyobb szerepet kap. Napjainkban a módszertani triangulációt hangsúlyozó tudományos megvilágítás azt hangsúlyozza, hogy egy vizsgált tényezőt többféle módszerrel ajánlott vizsgálni. A szociológiai módszerek alkalmazása a nyelvészeti, pontosabban a szociolingvisztikai vizsgálatokban mindinkább észrevehető, és a trianguláció el-

éréséhez a módszertani lehetőségek bővülésével egyre több megvilágítást adhatjuk egy-egy vizsgált jelenségnek.

A fókuszcsoportos elemzéseket már nem csak társadalmi problémák megvilágítására alkalmazzák. A módszer jól használható a szógyakoriság és a szöveggörnyezet (kontextus) vizsgálatára, a különböző társadalmi rétegek nyelvhasználatának kutatására, a társalgásszervezés megfigyelésére egyaránt. A mesterséges csoportkohéziót létrehozó környezetben elhangzott szövegek elemzése érdekes kihívás lehet a társasnyelvészek számára. Előadásomban arra szeretnék rávilágítani, hogy ezek a nyelvészetileg kiemelt elemek miként jeleníthetők meg egy adott fókuszcsoportos vizsgálat eredményeiben.

Építészeti szaknyelv egynyelvű és kétnyelvű környezetben (poszter)

Hoboth Katalin (doktorandusz, Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem, Nyitra)

Kisebbségi kétnyelvűségi helyzetben a többségi nyelv befolyásolja a beszélők anyanyelvhasználatát. Szlovákiában „a magyar nyelv funkcionális térvesztésének vagyunk szemtanúi, s ez a térvesztés elsősorban a szaknyelveket érinti...”, ugyanis a nyelvhasználati színterek egy részén csak a többségi nyelv használható (Szabó Mihály 2010: 205). E funkcionális térvesztés nyelvhasználati következménye egyrészt az egyes regiszterekben jelentkező szókincsbeli, másrészt a beszélők hiányos nyelvtudásában megnyilvánuló nyelvi hiány, melynek következtében a kétnyelvű beszélők magyar nyelvű megnyilatkozásaiban kódváltások és kontaktusjelenségek figyelhetők meg (Lanstyák 2000: 156–157, 161, 176–177, Misad 2009: 14, Szabó Mihály 2010: 210–211).

Szlovákiában a szaknyelvek anyanyelvi művelésének lehetősége korlátozott. A kétnyelvű szakemberek intézményes keretek között gyakran csak a szlovák szaknyelvet sajátítják el. A szaktantárgyak magyar nyelvű

oktatása során a diákok általában szlovák tankönyv fordításából tanulnak, mivel az általános és középiskolákban a szlovákiai jogszabályok értelmében csak olyan tankönyvek használhatók, melyeket az Oktatási Minisztérium jóváhagyott, s melyek igazodnak az egységes tantervhez. A fordítottság jelei a tankönyvek lexikális és szintaktikai szintjén is megjelennek, melynek oka abban keresendő, hogy a fordításokat gyakran kellő szakmai és/vagy fordításelméleti ismeretekkel nem rendelkező személyek végzik (Hoboth 2011a: 32–33, 2011b, 2011c, Szabómihály 2008: 84–85).

A magasépítéstan oktatása során használatos magyarországi és szlovákiai magyar tankönyvek lexikális szintje számos eltérést mutat (l. Hoboth 2011a: 43–48, 2011c), melyek alapján feltételezhető, hogy az egy- és kétnyelvű diákok nyelvhasználatában, terminológiai ismereteiben is különbségek mutatkoznak.

Kutatásom célja, hogy felmérjem a szlovákiai magyar építőipari szakközépiskolák kétnyelvű diákjainak nyelvhasználati szokásait, nyelvi attitűdjeit és terminológiai ismereteit, s a felmérést magyarországi kontrollcsoportban is elvégezzem. Előadásomban a kutatást s (rész)eredményeit szeretném ismertetni.

Hivatkozások:

Hoboth Katalin 2011a. *Kétnyelvűség a szlovákiai magyar tannyelvű építészeti középiskolák szaknyelvoktatásában*. FSŠ UKF: Nitra. Írásbeli munka a disszertációs vizsgához. Projekt.

Hoboth Katalin 2011b. Tankönyvértékelés az átmenetiség és különbözőség tapasztalatainak tükrében. A VII. Hungarológiai Kongresszuson tartott előadás. Kolozsvár.

Hoboth Katalin 2011c. Szaknyelv, oktatás, tankönyv. (A szaknyelvek oktatásával és a tankönyvekkel kapcsolatos problémák kétnyelvűségi helyzetben. A XXI. MANYE Kongresszuson tartott előadás. Szombathely.

- Lanstyák István 2000. *A magyar nyelv Szlovákiában*. Budapest – Pozsony: Osiris Kiadó – Kalligram Könyvkiadó – MTA Kisebbségkutatási Műhely.
- Misad Katalin 2009. *Nyelvi kontaktusok*. Dunaszerdahely: Lilium Aurum.
- Szabó Mihály Gizella 2008. A tankönyvfordításról és a tankönyvek értékeléséről. In: Fazekas József szerk. *Emlékkönyv Zeman László 80. születésnapjára*. Dunaszerdahely: Lilium Aurum. 84–101.
- Szabó Mihály Gizella 2010. A magyar szaknyelv és szakstílus Magyarország határain túl. In: Dobos Csilla szerk. *Szaknyelvi kommunikáció*. Miskolc – Budapest: Miskolci Egyetem – Tinta Könyvkiadó. 205–215.

A gyakorlóközösség-modell és a társalgáselemzés módszerei a szociolingvisztikában

Kalocsai Karolina (Eötvös Loránd Tudományegyetem, Budapest)

Előadásomban a nyelvek, azon belül is az angol mint lingua franca használatának egy teljesen újszerű szociolingvisztikai vizsgálatát ismertetem. A vizsgálat alapfeltevése, hogy a nyelv élő társas gyakorlat, s mint ilyen, elválaszthatatlan azon nyelvi és nem-nyelvi elemeket – cselekvéseket, gondolatokat, véleményeket és attitűdöket – tartalmazó „készlettől”, mely révén a beszélő folyamatosan (újra)definiálja a többiekkel szembeni helyét a világban.

Az előadás tárgyát képező vizsgálat a nyelv és társadalmi nem, illetve a második nyelvi szocializációs kutatásokból jól ismert gyakorlóközösség (*community of practice*) modellre épül, s ezt a társalgáselemzés módszereivel ötvözi. Mivel az előbbi az adatgyűjtés terén etnografikus módszereket, a nem-nyelvi, társas gyakorlatok elemzése terén kvalitatív, a nyelvi, társas gyakorlatok elemzése terén pedig diskurzus-elemzés módszereket tesz szükségessé, a vizsgálatban alkalmazott társas megközelítés a nyelvhasználatról egy mélyebb, árnyaltabb képét fest. A beszélők nyelvvel

kapcsolatos *post hoc* megnyilvánulásai szervesen épülnek az elemzésbe. Viszont a társalgáselemzés elveivel összhangban, a *post hoc* vélemények nem a beszélők szándékát hivatottak leplezni, hanem a beszélők nyelvről alkotott véleményeit, ideológiáit.

A jelen vizsgálat érdeme tehát, hogy szociolingvisztikai vizsgálatokban nem elterjedt, egymással nehezen összeegyeztethető módszereket és megközelítéseket alkalmaz, így hívva fel a figyelmet a nyelvi normák, nyelvi ideológiák és kontextus szoros kapcsolatára, és a vizsgálatukban rejlő kiaknázatlan lehetőségekre. A vizsgálatban résztvevő személyek a közelmúltban ideiglenesen Szegeden tanuló Erasmus hallgatók, szám szerint 142. Az érintett hallgatók a vizsgálatban nem egyforma mértékben vettek részt.

Etnikailag vegyes házasság ≠ nyelvileg vegyes házasság?

Karmacsi Zoltán (II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola,
Beregszász)

Előadásomban olyan kérdésekre keresném a választ, hogy az etnikailag vegyes házasság feltétlenül nyelvileg is vegyes házasság-e, illetve aki ukrán nemzetiségű, magyar anyanyelvűnek vallva magát egy magyar nemzetiségű és magyar anyanyelvű emberrel házasságot kötve vegyes házasságot hoz-e létre? Ha igen, akkor milyen értelemben: etnikailag vagy nyelvileg is? Ezek a kérdések az etnikailag vegyes (heterogén) házasságok vizsgálata közben merültek fel, amelyek mindenképpen megoldásra várnak. Továbbá azt is megpróbálnám megvizsgálni, hogy melyek lehetnek azok a kritériumok, amelyek esetlegesen az etnikailag/nyelvileg vegyes házasság kritériumait biztosítják, mint például elég-e ha valakit a társadalom tagjai X nemzetiségűnek tartanak, vagy feltétlenül neki is annak kell vallani magát stb.

A mordvin helynevek adaptációja az orosz nyelvben (poszter)
Kazaeva, Nyina (N. P. Ogarov Mordvin Állami Egyetem, Szaranszk)

Az alábbiakban az orosz nyelvbe bekerült mordvin helynevek adaptációját vizsgálom.

A mordvin népesség már régóta szoros kapcsolatban él az oroszokkal, ami természetesen nyomot hagyott a helynévtanban is. A Mordvin Köztársaság területén két nagyobb toponimikai réteg található – mordvin és orosz. Több mordvin eredetű földrajzi név (elsősorban településnevek és víznevek) adaptálódott az orosz nyelv hatása alatt. Ez a folyamat különböző nyelvi szinteken nyilvánul meg: fonetikai (or. *Kačelaj* (falunév) < md. *Kac'alaj* < *Kac'a* (személynév) + *l'ej*; or. *Guzinci* (falunév) < md. *Kuzim* < *kuz* 'lucfenyő' + *-im*; or. *Tašaga* < md. *Dožga* < tör. *taš/daš* 'kő'; or. *Pišl'aj/Pišl'a* (folyónév) < *peše* 'hársfa' + *l'aj* 'folyó'), morfológiai (md. *Tirgak* > or. *Turdakovo* (falunév); md. *Žuku* > or. *Žukovka* (falunév); md. *Tumal'ej* > or. *Tumal'ejka* (folyónév); md. *Žarav* > or. *Žuravkino* (falunév); md. *KRtaž* > or. *Kurtaški*) és szemantikai (or. *Vodol'ej* < md. *Ved'l'aj* < *ved'* 'víz' + *l'aj* 'folyó'; or. *Bol'siije R'emez'jonki* < md. *Pokš Er'mezjonka*; or. *Pesčanka* < md. *Šuvarn'a* < *suvar* 'homok' + *-n'a*). A legtöbb esetben az alkalmazkodás nem egy, hanem egyszerre több nyelvi szinten következik be (or. *Batuševo* < md. *Botužal'e* < *Botuž* (személynév); or. *Guzinci* (falunév) < md. *Kuzim* < *kuz* 'lucfenyő' + *-im* stb).

Az adaptálás során a mordvin nevek az orosz helynévi rendszerbe átkerülnek, ezzel kiszorítják a régi variánsokat. Manapság az eredeti neveket csak az idősebbek beszédében lehet hallani.

A mordvin származású helynevek alkalmazkodása az orosz nyelvben két nemrokon nyelv kölcsönhatásának az eredménye.

Nyelvi sokszínűség – kisebbségi kétnyelvűség
Kolláth Anna (Maribori Egyetem, Maribor)

A Maribori Magyar Tanszék 2011 márciusa óta – a hét partnerintézet egyikeként – részt vesz az ELDIA című FP7-es nemzetközi kutatási projektben. Az ELDIA (European Language Diversity for All – Európai nyelvi diverzitás mindenkinek) interdiszciplináris projekt célja, hogy újraértelmezze az egyéni és a közösségi kétnyelvűség fogalmát. Hat európai ország hét intézményének alkalmazott nyelvészei, szociolingvistái, jogászai, statisztikusai – 14 finnugor nyelv és nyelvváltozat tanulmányozásával – közös erővel azon munkálkodnak, hogy megvilágítsák, hogyan hatnak egymásra helyi (nemzeti) nyelvek és nyelvváltozatok, valamint nemzetközi (közvetítő) nyelvek a ma Európájában. A projekt „végterméke” az EuLaVi-Bar (European Language Vitality Barometer – Európai nyelvi vitalitási barométer) megalkotása, egy olyan eszköze, amely lehetővé teszi a nyelvi sokszínűség felmérését, illetve segíti a nyelvek egymás mellett élését a többnyelvű mindennapokban. A projekt szemlélete szerint a többnyelvűség kulturális örökségünk egyik legfontosabb eleme, ezért támogatása, kutatása kiemelt figyelmet érdemel.

Az előadás két dologra vállalkozik: először röviden bemutatja a projektet, elsősorban a maribori kutatócsoport munkája alapján. A második részben a már lezárult terepmunka eredményeiről szól (kérdőíves gyűjtés, valamint egyéni és csoportos interjúk készítése mind a kisebbségi, mind pedig a többségi közösségben), majd az adatelemzés szempontjait és menétét ismerteti. A kapott korpusz témái közül a nyelvi attitűd és a nyelvválasztás problematikáját emeli ki. Arra próbál választ adni, hogyan alakítja az együtt élő kisebbség és többség többnyelvű környezetét, illetve hogyan látja a magyar nemzeti közösség anyanyelvi megmaradását globalizálódó világunkban.

**„A nyelvészet eltűnhet” (Walt Wolfram), és a nyelvi adatok?
Kontra Miklós (Szegedi Tudományegyetem, Szeged)**

Egy nemrég megjelent cikkében Walt Wolfram (2012) kijelenti, hogy a mai egyre romló gazdasági helyzetben az egyre inkább üzleti szempontok szerint működő amerikai egyetemeken a nyelvészet meg is szűnhet, mert a döntéshozók nem tudják, hogy a nyelvészek olyan kutatásokat végeznek, amelyek relevánsak minden ember életének minden percére nézvést, s amelyek társadalmi hasznosítására elsőrangú lehetőségek kínálkoznak. Wolfram a bajok egyik okát abban látja, hogy az amerikai iskolákban a nyelvészet nem tantárgy, a másikat pedig abban, hogy a nyelvészek nem tudják „eladni” tudományukat, nem tudják meggyőzni a döntéshozókat tudományuk fontosságáról. Azt javasolja, hogy a nyelvészeti tanszékeken a diákoktól (doktoranduszoktól) követeljék meg, hogy kutatási tervük végrehajtása előtt legyenek képesek várható eredményeik társadalmi hasznosíthatóságát laikusoknak hatásosan bemutatni.

Ebben az előadásban a meglevő nyelvi adatainkra leselkedő veszélyekről fogok szólni. Célom a figyelemfelhívás, a figyelmeztetés. A példákat saját tapasztalataimból, ismereteimből merítem, nem célom akárcsak a magyar nyelvészetnek kimerítő áttekintése sem.

Ma sincs olyan beszédarchívumunk, ami a tegnapi és a mai magyar beszédet megbízhatóan és nyelvészeti elemzésre is alkalmas módon őrizné. De ha lenne ilyen archívuma a magyar nyelvészeknek, akkor is komoly gondot jelentenének a gyors technológia-váltások, köztük az is, hogy a ma használatos CD-k 10 év után használhatatlanná válnak. Áttekintem a Magyar Nyelvjárások Atlasza ellenőrző gyűjtéseit tartalmazó archívum, és a Magyar Nemzeti Szociolingvisztikai Vizsgálat technológia-váltással kapcsolatos viszontagságait, majd válaszkísérleteket fogalmazok meg a „Mit tehetünk?” kérdésre.

**Nyelvi attitűdvizsgálat az anyanyelv fennmaradásáról
Külai és zentai magyarok nyilatkoztak anyanyelvükről
és annak jövőjéről (poszter)**

Kovács Rácz Eleonóra (Újvidéki Egyetem, Újvidék)

A tanulmány a vajdasági magyarok körében készült attitűdvizsgálat egy résztémáját mutatja be. A kérdőíves felmérést Kúlán és Zentán végeztük az ott élő magyar kisebbség körében. A felmérés adatait települések, életkor és iskolai végzettség szerint dolgoztuk fel.

A tanulmány a következő kérdéseket tárgyalja:

– Az adatközlők közölték, miért fontos, hogy gyermekeik beszéljenek magyarul.

– Elmondták, hogyan látják anyanyelvük jövőjét Kúlán és Zentán.

– Zárt típusú kérdéson belül, ellentétpárok alapján nyilatkoztak anyanyelvük nehézségi fokáról, az anyanyelven történő érvényesülés lehetőségéről, valamint arról, hogy előnyösnek ítélik-e meg a magyar nyelv ismeretét.

Célunk, hogy bemutassuk a rétegzett mintavétellel készült kutatás domináns és kevésbé markáns eltéréseit. A fentebb említett települések érdekes kutatópontnak bizonyultak, mivel Kúla a Vajdaságban szórványban, Zenta pedig a tömbben élő magyarság egy-egy települése.

A kódváltás funkcionális működését leíró univerzális modell korlátai

Kovács Tímea (Edutus Főiskola, Tatabánya)

A szociolingvisztikai kutatások egyik alapvető részét képezik a két- és többnyelvűek beszédmódjára jellemző kódváltás működési mechanizmusának megértésére irányuló vizsgálatok. A szakirodalomban mára már elfogadott tézis, hogy a kódváltás nem öntörvényű mechanizmus, működését strukturális és funkcionális (szociopragmatikai) szabályok irányít-

ják. Kutatók azonban eltérően vélekednek arról, hogy a kódváltás strukturális és funkcionális működése mennyiben tekinthető idioszinkratikusnak vagy univerzálisnak.

A kódváltás funkcionális, szociopragmatikai szabályszerűségeit vizsgáló kutatók egy csoportja úgy véli, hogy a szociopragmatikai szabályszerűségek kizárólag az aktivizálódott nyelvpárok beszédaktusainak pragmatikai jellemzői és a nyelvek egymáshoz való tágabb szociolingvisztikai viszonyrendszerének ismeretében értelmezhetők (Fishman 1966; Myers-Scotton 1983, 1993, 1998, 2000; Woolard 1988, 1989; McClure és McClure 1988; Gal 1979, 1988). Velük szemben állnak azok a kutatók, akik szerint a kódváltás szociopragmatikai szabályszerűségei kizárólag egy az adott kontextusban értelmet nyerő és teremtő megnyilatkozás szövegközpontú elemzése során rajzolódhatnak ki (Auer 1984, 1998; Wei 1995, 1998, 2005; Stroud 1992, 1998; Torras és Gafaranga 2002; Gafaranga 2005).

A kódváltás-kutatásban legújabban tetten érhető tendencia a kódváltás szociopragmatikai szabályszerűségeit egyesítő univerzális modell kidolgozására való törekvés (Bhatt és Bolonyai 2011).

Előadásom célja betekintést nyújtani a kódváltás szociopragmatikai szabályszerűségét leíró irányzatok elméleti hátterébe és saját empirikus kutatásom eredményeim alapján (Kovács 2011) az egyes elméleti irányzatok kritikai szempontú értékelését adni. Előadásomban igyekszem felvázolni a funkcionális univerzális modell létrehozásának elméleti és gyakorlati lehetőségeit és korlátait is.

Nyelvjárási és regionális köznyelvi variánsok használata a szlovákiai magyar beszélt nyelvváltozatokban

Lőrincz Gábor (doktorandusz, Selye János Egyetem, Komárom)

Dolgozatomban a szlovákiai magyar beszélt nyelvváltozatok nyelvjárási és regionális köznyelvi szociolingvisztikai változóin belül a

nyelvi variánsokkal (beleértve a kontaktusváltozatokat is) foglalkozom. Mivel magam is kétnyelvű és kettős nyelvű beszélő vagyok, sok esetben tudatosul bennem, hogy bár a fiatalabb beszélők ismerik egy adott nyelvi elem variánsát/variánsait, az(oka)t különböző okok miatt mégis nagyon eltérő gyakorisággal használják. A dolgozatban ezen okok felkutatására, ill. annak felmérésére törekszem, hogy a nyelvi változásoknak mennyire vannak tudatában az adatközlők/beszélők. A vizsgálatot több korcsoportban végzem majd (középiskolások, egyetemisták, gyakorló tanárok), hogy kellő összehasonlítási alapot kapjak. Így feltételezésem is, miszerint az idősebb értelmiségi adatközlőkben jobban tudatosul a nyelvi változás, igazolást nyerhet. Arra is szeretnék választ kapni, milyen szociolingvisztikai tényezők befolyásolják a nyelvi tudatosságot, és az adatközlők egyes variánsokhoz való attitűdjeit is vizsgálom majd. Az adatgyűjtéshez kérdőíves módszerre támaszkodom, amit attitűdvizsgálattal egészítek ki.

Etikai dilemma és kódváltás-korpusz

Márku Anita (II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola,
Beregszász)

A beszélt nyelvi kutatások atyja, Labov, 1984-ben fektette le máig érvényesnek tekintett megállapításait a *megfigyelői paradoxonról* („a nyelvészek az a dolga, hogy megfigyelje a beszélőt akkor, mikor a beszélő úgy gondolja, hogy nem figyelik. Ezt soha nem lehet tökéletesen kiküszöbölni” – Labov 1984, 30) és az *etikai dilemmáról* (Labov 1984 szerint nem etikus rejtett felvételeket készíteni, és felhasználni azt akár tudományos célokra sem az adatközlő beleegyezése nélkül).

Felmerül a kérdés, hogy érvényesek-e, betarthatóak-e ezek a „szabályok” a jelenlegi szociolingvisztikai kutatásokban, konkrétan a kódváltás jelenségének vizsgálatakor, hiszen a kódváltásos beszéd tettenéréséhez elengedhetetlen a spontán élőbeszéd rögzítése.

Előadásomban a kárpátaljai kódváltás-korpusz (több mint 300 megnyilatkozás) bemutatása során teszek kísérletet a labovi etikai dilemma újragondolására, választ keresve a *beszélt nyelvi* és a világhálóról származó *írott beszélt nyelvi* adatok gyűjtése során bennem felmerülő kérdésekre.

A hálózat kutatás módszerének alkalmazhatósága a szociolingvisztikában

Márton Emese (doktorandusz, Eötvös Loránd Tudományegyetem,
Budapest)

Tervezett előadásom témája egy dinamikusan fejlődő, kezdetben természet-tudományos, napjainkban a társadalomtudományokban is egyre szélesebb körben használt módszer bemutatása: a *hálózat kutatási módszer (Social Network)*, és ennek a módszernek az alkalmazási lehetőségei a szociolingvisztikában.

A bevezetőben röviden áttekinteném a szociolingvisztikában eddig használt kvalitatív és kvantitatív módszereket, ezek erősségeit, gyengeségeit.

A hálózat kutatási módszer alkalmazhatóságánál kitérnék a nyelvi változás és a nyelvi divat vizsgálatára, a nyelvi kontaktus kérdéskörére. A nyelvi változás és a nyelvi divat tárgyalásánál saját kutatásomból (egy csíki falu személynévállományának vizsgálata) hoznék fel példát. Végigkövethető, hogy azon személyek keresztneveinek használata terjedt el a faluközösség névadási szokásaiban, akik a hálózati csomópontokban helyezkedtek el.

A hálózat kutatás és a szociolingvisztika további lehetséges kapcsolódási pontjait is felvázolnám aszerint, hogy milyen típusú hálózatról van szó.

Végezetül a módszer használhatóságára térnék ki, erősségeire, gyengeségeire.

Szociolingvisztikai variabilitás vizsgálata óvodáskorú budapesti gyermekek beszédében

Mátyus Kinga (MTA Nyelvtudományi Intézet, Budapest)

A nyelv heterogenitása és variabilitása a szociolingvisztikai vizsgálatok alapfeltevése. A heterogén struktúrák használatának tudása nem a többdialektusúságból fakad, s nem tekinthető pusztán nyelvi performanciának sem, hanem az egynyelvű beszélő nyelvi kompetenciájának részét képezi (Weinreich, Labov és Herzog 1968: 101). Ezt az inherens variabilitást bizonyítják magyar és nemzetközi kvantitatív szociolingvisztikai kutatások is.

A szociolingvisztikai kutatások központi témája többségében az, hogy a társadalmi jellemzők hogyan jelennek meg a felnőtt nyelvhasználatban. Azt, hogy ez a felnőtteknél megtalálható különbség hogyan alakul ki, a gyermekek nyelvhasználatának vizsgálata segít kideríteni, azonban a magyar szakirodalom szinte kizárólag a felnőttek nyelvhasználatára koncentrált eddig. Ezzel szemben azonban számos más nyelvben kimutatták, hogy már óvodáskorú gyerekek beszédében megfigyelhetők nemek, kor, stílus, illetve társadalmi háttér szerinti különbségek (Fischer 1958, Labov 1989, 1990, Ladegaard–Bleses 2003, Mátyus 2008, Rissel 1989, Roberts 1997, 2004, Staley 1982).

Az előadás egy folyamatban lévő kutatás módszertani vonatkozásait mutatja be. A kutatás célja annak vizsgálata, hogyan sajátítják el a felnőttek nyelvében megtalálható variabilitást az óvodás gyerekek. Azt vizsgálom, hogyan jelenik meg a 1) társadalmi háttér (család), 2) családtól eltérő környezet (óvoda), 3) a nem és 4) a stílus hatása óvodáskorú budapesti gyerekek beszédében – vagy megjelenik-e egyáltalán. E külső (nem nyelvi) változók hatását több nyelvi szinten vizsgálom: a középpontban a mondatok komplexitása (mondathossz, mondatok típusai, anaforák használata) mellett egy fonológiai (-l-kiesés) és egy hangalaktani (bVn) (Lanstyák–Szabó Mihály 1998: 100) változó megjelenése áll.

Az előadásban arra koncentrálok, hogyan építettem fel a kutatás módszertanát. A beszélt nyelvet óvodás korosztálynál vizsgáló kutatások gyakran alkalmazzák a logopédiában (l. Sugárné Kádár Júlia 1985 és 2001), illetve a pszicholingvisztikában használt módszereket (l. Pap–Pléh 1972). Mivel jelen vizsgálatban hosszabb, egybefüggő szövegre volt szükségem, a vizsgált változókat szem előtt tartva a következő feladatokat állítottam össze:

Gyerek-felnőtt beszélgetés

Történetmesélés képről (pszicholingvisztikában használt *Békamese* és a *Zsuzsi és az állatok* segítségével)

Egy jól ismert játék szabályainak ismertetése

Beszélgetés egy, a felvételek során felmerülő személyes témáról

Gyerek-gyerek beszélgetés

Két gyerek gyurmázik egy asztalnál egymástól paravánnal elválasztva. Feladatuk az, hogy kérdezgetve minél több dolgot megtudjanak arról, hogy a másik mit készít.

Az adatközlők (négyéves budapesti óvodások) kiválasztása a Budapesten évente végzett statisztikai vizsgálatok eredményein alapult, melyekből megtudhatjuk, mi jellemező az egyes kerületekre például jövedelem és lakhatás szempontjából.

Az előadás fő célkitűzése egy gyermeknyelvi szociolingvisztikai vizsgálat módszertanának részletes bemutatása, mely további vizsgálatokban nyújthat segítséget.

Hivatkozások:

Fischer, John L. 1958: Social Influences on the Choice of a Linguistic Variant. *Word* 14: 47–56.

Labov, William 1989: The Child as Linguistic Historian. *Language Variation and Change* 1: 85–94.

- Labov, William 1990: The intersection of sex and social class in the course of linguistic change. *Language Variation and Change* 2: 205–254.
- Ladegaard, Hans–Bleses, Dorthe 2003: Gender differences in young children's speech: the acquisition of sociolinguistic competence. *International Journal of Applied Linguistics* 13: 222–233.
- Lanstyák István–Szabó Mihály Gizella 1998: Nyelviváltozó-típusok a magyar nyelv szlovákiai változataiban. In: Sándor Klára szerk., *Nyelvi változó – nyelvi változás. A 9. Élőnyelvi Konferencia (Szeged, 1996. augusztus 22–24.) előadásai*. Szeged: Juhász Gyula Felsőoktatási Kiadó. 99–112.
- Mátyus Kinga 2008: Ötéves gyerekek és a (bVn) változó. In: Váradi Tamás szerk., *II. Alkalmazott Nyelvészeti Doktorandusz Konferencia kötet*. Elérhető: <http://www.nytud.hu/alknyelvdok08/proceedings08.pdf>
- Pap Mária–Pléh Csaba 1972: Nyelvhasználat és társadalmi helyzet. Szociolingvisztikai vizsgálat hatéves fővárosi gyermekek körében. *Szociológia* 1: 211–235.
- Rissel, Dorothy A. 1989: Sex, attitudes, and the assibilation of /r/ among young people in San Luis Potosí, Mexico. *Language Variation and Change* 1:269–283.
- Roberts, Julie 1997: Acquisition of variable rules: a study of (-t, -d) deletion in preschool children. *Journal of Child Language* 24: 351–372.
- Roberts, Julie 2004: Child Language Variation. In: Chambers, J. K., Peter Trudgill and Natalie Schilling-Estes (eds), *Handbook of Language Variation and Change*, Blackwell, 333–348.
- Staley, Constance M. 1982: Sex-Related Differences in the Style of Children's Language. *Journal of Psycholinguistic Research* 1/2: 141–158.
- Sugárné Kádár Júlia 1985: *Beszéd és kommunikáció az óvodás- és kisiskoláskorban*. Budapest: Tankönyvkiadó.
- Sugárné Kádár Júlia 2001: *A „hangos” kommunikáció fejlődése és szerepe a korai szocializációban*. Budapest: Scientia Humana.

Weinreich, Uriel–Labov, William–Herzog, Marvin I. 1968: Empirical foundations for a theory of language. In: Lehman, W. –Malkiel, Y. szerk., *Directions for Historical Linguistics*. Austin: University of Texas Press. 95–188.

A szaknyelvoktatás szociolingvisztikai szemléletű vizsgálata kisebbségi helyzetben

Misad Katalin (Pozsonyi Comenius Egyetem, Pozsony)

A szaknyelvi regiszterek fejlesztése – különös tekintettel a kisebbségi magyar nyelvű szaknyelvi kommunikáció helyzetére – napjainkban egyik fontos feladata a magyar nyelvtudománynak: a magyar szaknyelvek országokénti szétfejlődésének megakadályozása ugyanis közös érdek. A külön szlovákiai, erdélyi, kárpátaljai, vajdasági stb. magyar szaknyelvek kialakulásával a Magyarország határain kívül élő magyar beszélőközösségek számára körülményesebbé válna az anyaországgal való kapcsolattartás, megnehezítené a kisebbségben élő magyar szakemberek kommunikációját magyarországi kollégáikkal, a kisebbségi magyar fiatalok magyarországi továbbtanulását stb.

A legtöbb szaknyelv magyar nyelvű művelésére kisebbségi helyzetben – esetünkben Szlovákiában – nincs intézményes mód. Ez azt jelenti, hogy az egyes szakterületek vonatkozásában nem léteznek magyar nyelvű kiadványok vagy szakközlemények, illetve hogy esetleges szlovákiai magyar művelőik (jogászok, orvosok, műszaki szakemberek stb.) többségi nyelven publikálnak. A szakközépiskolát vagy szakmunkásképzőt látogató szlovákiai magyar diákok nagy része szintén a többség nyelvén tanulja a szaktantárgyakat, tehát eleve nem magyar nyelven sajátítja el a szakterminológiát. De nincsenek kedvezőbb helyzetben a magyar tannyelvű általános iskolába vagy gimnáziumba járó tanulók sem, hiszen tankönyveik államnyelvből való, szinte szó szerinti fordítások, amelyek ugyanazt a fogalmat,

jelenséget másként nevezik meg, mint a magyarországi (esetleg erdélyi, kárpátaljai, vajdasági) tankönyvek. A magyarországi szakterminológiát a felsőfokú végzettséggel rendelkező szlovákiai magyar szakemberek – vagyis a tankönyvek fordítói, illetve a fordítás bírálói – sem ismerik, mivel tanulmányaikat általában szlovákiai vagy csehországi egyetemeken, az illető állam nyelvén végezték. Mivel nem szakképzett fordítókról van szó, a szlovák szöveget szó szerint ültetik át magyarra, figyelmen kívül hagyva a forrásnyelvi és a célnyelvi szöveg egyenértékűségét.

A fentiekből kiderül, hogy a szaktantárgyak magyar nyelvű oktatása során Szlovákiában maguk a tankönyvek okozzák a legfőbb gondot. Bár a tankönyvszövegek minőségének értékelésére kidolgozott magyarországi, illetve szlovákiai szempontrendszerben a szöveg nyelvi megformálásával kapcsolatos elvárások is megfogalmazódnak, az előadásban a másik lényeges elvárásról, a szakszerűséghez való alkalmazkodásról szeretnék beszámolni. Két nagyobb kérdéskörrel foglalkoznék: az egyik a tankönyvszövegek szakszókincsének lexikai vizsgálata, a másik ugyanezen szövegek szintaktikai szintjének vizsgálata. Ez utóbbi szociolingvisztikai szemléletű vizsgálat, mely a tankönyvszövegeknek a köznyelvi szövegektől eltérő jellemzőire, például a szlovák és a magyar nyelvben alkalmazott grammatikai elemekre, egyes grammatikai szerkezetek nagyobb használati gyakoriságára stb. irányul. Végül a nem megfelelő szintű szaknyelvoktatás következményeire világítanék rá, mely megkérdőjelezheti a kisebbségi helyzetben folyó magyar nyelvű szakképzés jogosultságát.

Óvoda után iskola!(?) Szülők és pedagógusok a tannyelvválasztásról a kárpátaljai Beregszászban és környékén

Molnár Anita (doktorandusz, Eötvös Loránd Tudományegyetem,
Budapest)

Az ukrajnai kisebbségek, így a kárpátaljai magyarok helyzete nyelvi szempontból is gyakran kutatott téma. Az a nacionalista nyelvi ideológia, amit az ukrán állam közvetít, az oktatás minden szintjén megjelenik, befolyásolva a kárpátaljai magyar beszélőközösséget, annak jelenével és jövőjével együtt. A témával kapcsolatban bővebben olvashatunk Csernicsekó István, Ferenc Viktória (tannyelvválasztás a felsőoktatásban), Séra Magdolna (tannyelvválasztás elemi- és középszintű oktatásban) stb. munkáiban, de annál kevesebb szó esik az óvodai nevelés nyelvéről, ugyanakkor ezek az oktatási színterek összefüggnek.

Előadásomban az óvodai és később, az erre épülő elemi iskolai tannyelvválasztást szeretném bemutatni Beregszászból (mint egyetlen – relatíve – magyar többségű városból) és vonzaskörzetéből (15 km-ig) gyűjtött adatok alapján. A vizsgálat, mely 2012 januárjában kezdődött, két részből áll: egyrészt olyan szülőket – lehetőség szerint az anyát és az apát is – kérdeztem meg, akiknek gyermeke jelenleg még óvodai nevelésben részesül (tehát nem csak magyar anyanyelvűeket), de 2012 szeptemberétől már iskolába fog járni, illetve interjú készül az óvodák vezetőivel is. A szülőkkel kitöltetett kérdőív zárt és nyílt kérdéseket egyaránt tartalmaz, melynek eredményeként árnyaltabb képet kaphatunk jelenlegi elképzeléseikről gyermekük oktatási tannyelvével kapcsolatosan. Olyan kérdésekre keresem a választ többek között, hogy tudatában vannak-e a megkérdezettek az anyanyelvi iskolahálózat fennmaradásának fontosságával Kárpátalján, miért az adott tannyelvű óvodát vagy óvodai csoportot választották gyermeküknek és milyen tannyelvű iskolát fognak választani ezután számára, mi befolyásolja döntésüket jelenleg? Továbbá a megkérdezett szülők közül kik azok,

tehát mely társadalmi réteg az, amelyik előnyben részesíti az ukrán tannyelvet gyermeke számára?

A nyelvi kompetencia kérdései a vajdasági magyar nyelvi revitalizációban

Molnár Csikós László (Újvidéki Egyetem, Újvidék)

A vajdasági magyarok körében is sor kerül újabban nyelvi revitalizációra. A nyelvvesztés és a nyelvcsere legintenzívebben a szórványvidékeken jut kifejezésre. Vajdaság egyes vidékein százezreken vannak olyanok, akik magyarnak vallják magukat, de nem tudnak magyarul. Az utóbbi időben a magyar állampolgárság megszerzése érdekében számos nyelvvesztett személy kezd magyarul tanulni. A magyar nyelvi revitalizációnak másik célcsoportjába tartozók magyar nyelvvizsgát kénytelenek tenni, ha munkahelyükön szeretnének maradni, vagy ha munkába kívánnak állni. Elsősorban azokról a tanárokról és tanítókról van szó, akik tanulmányaikat nem magyar nyelven végezték, de magyar tannyelvű tagozaton tanítanak, vagy akarnak tanítani. 2009 óta törvényes előírás kötelezi az iskolákat arra, hogy olyan személyeket alkalmazzanak, akik tökéletesen ismerik a tannyelvet. Egyrészt a megfelelő szaknyelvi, másrészt a köznyelvi készségükről kell számot adniuk. Az érintett tanároknak és tanítóknak egy része nem magyar anyanyelvű. A tanulmány azt vizsgálja, milyen hatással van a beszélők magyar nyelvi kompetenciájára a származás, a környezet és az igyekezet, másrészt lehetőségeket keres a nyelvi revitalizáció során felvetődött problémák megoldására. Mivel a nyelvi kompetencia kérdései a kommunikatív nyelvhasználatnak és az élőnyelvre vonatkozó kutatásoknak sarkalatos pontjai közé sorolhatók, tisztázásukkal hozzájárulhatunk az egységes nyelv szemlélet kialakításához.

**Some occurrences of interference in the Erzya spoken language of
children in pre-school age (poszter)**
Moszina, Natalja (N. P. Ogarov Mordvin Állami Egyetem, Szaranszk)

Child language, that is the language of children in pre-school and junior school age, has been in people interest since antiquity. The child acquires difficult mother language structure just during three or four years.

The problem of child acquisition of the mother or second language is especially actual in the last years, when Mordvins come to the situation of bilingual environment, when a child comes across the occurrence of two language systems, mother (Erzyan) and the second (Russian) one.

The bilingualism is the speaking on two languages and their using by turns depending on speech communication. Bilingualism, the language phenomenon, which becomes apparent first of all in linguistic cases, is the object of the linguistics, or sociolinguistics, because bilingualism is the product of language functioning in certain social conditions. But many scientists, who study this problem, hold the opinion, that there are 4 basic aspects in studying bilingualism: 1) linguistic, 2) social, 3) pedagogical, 4) psychological.

During the process of studying the appropriatenesses of interaction of national languages and questions of bilingualism for the linguistic aspect the most important is the study of peculiarity of interference's display. Interference is changes in structure and structure's elements of one language under the influence of another language, the breach by bilingual person of contacting languages' rules.

During the study of interference there are such questions, as: a) influence of the mother tongue on the second one; b) influence of the second tongue on the first one; c) differentiation of interference on the language level, on the one hand, and the speech level, one the other hand.

In spoken language the speech interference becomes apparent in using the whole constructions. And here we can see 3 basic cases of this confusion of languages, when elements of the second language in speech of

native speakers: 1) take the form of the mother tongue; 2) is used in wrong, basic form; 3) keep the form of the second tongue. This is the reflection of bilingualism in certain environment, in representatives of some socio-professional groups, and also in the speech of children, which begin to speak on the native and second languages.

The interference becomes apparent on the different levels of language: phonological, morphological, syntactic and lexical. In our article we study the display of interference in the spoken language data of children in pre-school age in lexical and grammatical levels, of children, which speak on Erzyan and Russian languages and live in Mordovian Republic and Orenburg region.

Interferenciális jelenségek vizsgálata a Csuvas Köztársaságban élő erzák orosz nyelvhasználatában (poszter)

Motorkina, Szeptelana (N. P. Ogarov Mordvin Állami Egyetem,
Szaranszk)

Az oroszok és a mordvinok együttélése meghatározó ténye annak az etnikai-nyelvi helyzetnek, amely orosz–mordvin és mordvin–orosz kétnyelvűségben látható. Az erza és orosz nyelv kölcsönhatása egyrészt alapvetően azt mutatja, hogy az orosz nyelv befolyásolja az erza nyelv változását. Ezek a változások a nyelv minden szintjén észlelhetőek: a szókincs, a fonetika, a morfológia és a szintaxis terén is. Másrészt, az orosz és az erza nyelvi kapcsolat eredményeként az erza nyelv nyomai felbukkanak az erzák orosz beszédében. Az előadás célja az interferenciális jelenségek vizsgálata a Csuvas Köztársaságban élő erzák orosz nyelvhasználatában.

A csuvas köztársaságbeli erzák orosz nyelvhasználatának vizsgálata az alábbi jelenségekre mutatott rá:

1. Az erza és orosz hangkészlet nem azonos, ezért az erzák némely orosz hangot másképpen ejtenek, pl. az erzák keményen ejtik az orosz *ʉ'* affrikátát: (erza *ʉac*, orosz *ʉ'ac*), lágyan ejtik az orosz *ʉ* affrikátát: (erza *ʉ'əp'kaβ*,

ц'ифра). A *ш'* hangot a nyelvjárásokban *шч* hangok kombinációjával (erza *шчука*, orosz *ш'ука*) ejtik, illetve a szóvégi *в* és *н* hangokat keményen ejtik: *л'убов, с'ем, кров (кров' helyett), дрон (дрон' helyett)*.

2. Az erza nyelvben nincs meg a nemek kategóriája, ezért az erzák gyakran összekeverik a nemeket: *под окошкой (под окошком helyett), пошли в столовой (в столовую helyett)*.

3. Az erza nyelvben szinte minden főnévnek van egyes és többes száma, emiatt ha az orosz szó többes számban áll, az erzák akkor is egyes számot használnak *грабля стоит 'áll a gereblye' (orosz. грабли стоят), дай сюда вилу 'add ide a vasvillát', три сутки не сплю 'három napja nem alszom'*. A ragozhatatlan orosz főnevek ragozhatóak: *нет пальта 'nincs kabát' (пальто helyett), любителю метром 'gyönyörködik a metróban' (метро helyett)*.

4. Az anyanyelv, az orosz nyelv használatakor, a szintaktikai sorrendre is hatással van. Egy sor esetben nincs egyeztetve az állítmány és az alany: *слизал сметана 'kinyalta a tejfölt' (сметану helyett)*. Az erzák helytelenül használják az orosz előjárószavakat is, mivel az erza nyelvben nincsenek előjárók: *из доски 'táblától' (от доски helyett)*. Ezenkívül az I. és II. igeragozási formákat is rendszeresen elvétik: *водят 'vezetnek' (водят helyett), ловют 'fognak' (ловят helyett)*.

5. Az erzák néha összekeverik a *поставить* 'felállít' és a *положить* 'lelak' ige használatát: *поставить газету (положить helyett), положить стакан (поставить helyett)*. Ennek az az oka, hogy az erza nyelvben ennek a két orosz igenek egy ige felel meg: *пумос*.

A szép és a csúnya nyelvhasználat.

Nyelvi értékítéletek vizsgálata egyetemi hallgatók körében

Nagy László (Szegedi Tudományegyetem, Szeged)

Az előadás annak az empirikus vizsgálatnak az adataiból nyújt ízelítőt, melyet nem-nyelvészek (egyetemi hallgatók) körében végeztünk. Vizsgáltunk célja volt a megkérdezett laikusok metanyelvi ismereteinek, nyelvi at-

titűdjeinek és nyílt értékítéleteinek megismerése. Kutatásunk során választ kerestünk arra is: ezeket az adatokat miként lehet jellemezni azokkal a di-menziókkal, amelyeket az angolszász szakirodalomban jól ismert népi-nyelvészeti munka (Preston – Niedzielski: Folk Linguistics 2000) javasolt a köznapi nyelvészeti tudás leírására.

Az előadás először a kutatás során használt vizsgálati módszerek bemutatásával foglalkozik röviden, majd részletesen ismerteti, miként ítélik meg a megkérdezett laikusok a szép és a csúnya nyelvhasználatot. Majd a második részben azokra a kérdésekre válaszolunk, hogy a megkérdezettek szerint kik és hol beszélnek a legszebben magyarul, illetve kiknek a be-szédjére mondják, hogy a legcsúnyább magyar nyelvhasználat. Az adatok bemutatásánál külön kitérünk a korábbi hazai eredményekkel történő ösz-szevetésre.

Történeti (?) szociolingvisztika?

Németh Miklós (Szegedi Tudományegyetem, Szeged)

Előadásomban arról szeretnék szólni, mit szokás a *történeti szociolingvisz-tika* fogalommal megnevezni a magyar nyelvű kutatásokban. Ennek átte-kintése során nem kerülhető meg az a kérdés sem, hogy jogos-e a jelzős szerkezet utótagjának használata a társadalmi tényezőket is figyelembe ve-vő hazai történeti nyelvészeti kutatásokban. Ezt a kérdést úgy is föltehet-jük, hogy az a nem sokak által képviselt kutatási irányzat, amelyet *történeti szociolingvisztikának* nevezünk, milyen mértékben mutat egyezéseket nyelvelméleti alapozásában, kutatómódszertanában, kitűzött céljaiban és lehetőségeiben a jelen nyelvhasználatára koncentrálnó szociolingvisztikai vizsgálatokkal.

Annak érdekében, hogy megválaszoljam a fenti kérdést, kontrasz-tív módon szükséges vizsgálni a szociolingvisztika módszereinek, elveinek

alkalmazhatóságát a jelen nyelvéllapotban és a múltból ránk maradt, zárt korpuszok esetében.

Előadásom témafölvételét motiválta az is, hogy – tapasztalataim szerint – a *történeti szociolingvisztika* kifejezést a magyar nyelv tudomány azon képviselői használják szélesebb értelemben és körben, akiknek nem a szociolingvisztika az elsődleges kutatási területük. Másfelől az is érzékelhető, hogy maguk a szociolingvisták némileg idegenkednek a címbéli jelzős szerkezet használatától.

Elméleti és módszertani dilemmák a hármas határ mentén gyűjtött korpusz informatizálása, illetve a többdimenziós térképlapok elkészítése során

P. Lakatos Ilona – T. Károlyi Margit – Iglai Edit (Nyíregyházi Főiskola, Nyíregyháza)

A konferencia tematikájának megfelelően a hármas határ mentén szociodialektológiai szempontok szerint gyűjtött nyelvi anyag informatizálása, ill. az informatizált korpusz alapján készített többdimenziós nyelvföldrajzi térképlapok készítése során felmerült elméleti és módszertani tapasztalatainkról szeretnénk beszámolni.

Egyetértünk azzal, hogy minden empirikus vizsgálat magában hordozza az elméleti következtetések levonásának lehetőségét, illetve nem lehet empirikus vizsgálatokat végezni megfelelő nyelvelméleti háttér nélkül. Ennek értelmében szólunk arról az elméleti keretről, amely munkánk előkészítését, gyűjtési szakaszát meghatározta (pl. szociodialektológiai megközelítés, dimenzionális szemlélet, a nyelv variabilitásának és változásának értelmezése, a norma szocioregionális meghatározottsága, a függő és független változók korrelációja stb.), de azt is szeretnénk bemutatni, hogy mind az informatizálás, mind a térképészeti eljárások során a kutatási célkitűzéseink komplexitása miatt hogyan kellett ötvöznünk különböző (esetleg

látszólag ellentétes) megközelítési módokat (pl. a standard kategóriájának alkalmazása, ugyanakkor a standardizmus kerülésének igénye), illetve milyen állásfoglalásokra „kényszerültünk” éppen a nyelvi valóság, illetve a nyelvi dinamizmus pontosabb feltárása érdekében; az empirikus úton valós nyelvhasználatból nyert adatok hogyan tették szükségessé a korábbi/korábban gyűjtött korpuszra épülő megközelítések, módszerek, elméleti következtetések újraértelmezését vagy új megközelítések beépítését (pl. a kognitív szempontok érvényesítése a szókincs adatainak feldolgozásakor).

Néhány térképlap bemutatásával és elemzésével igazoljuk választott módszereink létjogosultságát, azt, hogy az általunk kidolgozott újszerű módszer – a korábbi kutatási kérdésekre adott válaszok mellett – hogyan segítheti a valós nyelvhasználat működésének jobb megértését, a valós nyelvhasználatból kiindulva milyen adalékokat adhat a jelenségek mögötti nyelvi rendszer feltárásához.

Vajdasági magyar regionális nyelvi jegyek az interneten **Pásztor Kicsi Mária** (Újvidéki Egyetem, Újvidék)

Az utóbbi évek során egyre nyilvánvalóbbá vált az a tény, hogy az élőnyelvi kutatások nem állapodhatnak meg a performancia hagyományos beszélt-nyelvi és egyéb élőnyelvi változatainak vizsgálatánál.

A világháló létrejötte ugyanis a kommunikáció és a nyelvhasználat újabb módozatait tette lehetővé, amelyek immár az írott és a beszélt nyelv sajátos ötvözeteként funkcionálnak (pl.: e-mail, fórumok, chat, olvasói kommentárok, közösségi oldalak stb.). A nyelvészeti szakirodalomban egyelőre még nem található ennek az átmeneti kategóriának egységes jelölője, sőt gyakran ugyanazon nyelvészek is más-más szakkifejezéssel jelölik: pl. másodlagos írásbeliség/írva csevegés stb. (Balázs Géza); írott beszélt nyelv (Bódi Zoltán); virtuális írásbeliség (Érsok Nikoletta Ágnes) stb. A terminológiai eltérések ellenére is azonban világossá válik, hogy itt egy úgyszólván

teljesen új nyelvváltozatról van szó, amelynek lényege az, hogy a virtuális térben írásban terjed, de a spontán beszéd jellegzetességei érvényesülnek benne: pl. a nyelvi norma figyelmen kívül hagyása, laza (famiális, olykor vulgáris) szóhasználat, kihagyásos (elliptikus) szerkesztésmód, rövidítések alkalmazása stb.

Jelen vizsgálat tárgyát a vajdasági magyar regionális nyelvi jegyek internetes előfordulása képezi, mégpedig elsősorban a fórumokon, a közösségi oldalakon (Facebookon), az online lapkiadások olvasói kommentárjaiban és a blogokban.

A vajdasági magyar nyelvváltozat regionalitása nem pusztán egy régió nyelvhasználatának nyelvjárások feletti integrációját jelenti, hanem lényegében három tényező kölcsönhatásának eredője mentén rajzolódik ki. Ezek pedig az egyetemes magyar sztenderd, a nyelvjárásiasság, valamint a többségi (államnyelvvél) történő kontaktus (interferencia).

Mivel a statisztikai és induktív módszerek ezen a területen nem adnának megbízható eredményt, a vizsgálat során elsősorban analitikus és tipológiai módszerek segítségével igyekszem feltárni a nyelvi anyagból kiszűrhető jelenségeket.

Mennyire evolúciós az evolúciós nyelvészet – és mennyire legyen az?

Sándor Klára (Szegedi Tudományegyetem, Szeged)

Sokan, sokat idézik, de érdeménél talán mégis kevésbé veszik komolyan Uriel Weinreich posztumusz megjelent nagy elméleti alapvetésének (Weinreich, Labov és Herzog 1968) elméleti következményeit. Pontosabban: mintha féloldalasra sikerült volna az elméleti alapok követése: a nyelvi változások kutatásában a hangsúly kezdettől azon volt, hogy a vizsgálatoknak *empirikus* alapokon kell nyugodniuk, s az esettanulmányok tömegében csak fehér hollóként bukkantak föl elméleti vonatkozások, következtetések – ez nem csak a magyar, hanem Hudson (1996) szerint a nemzetközi szo-

ciolingvisztikai irodalomra is érvényes: jellemző például, hogy Labov monumentális trilógiájának első kötetében is elhárítja, hogy munkája valamilyen „theory” lenne.

Az elméletektől való ódzkodás következtében Weinreichnak az az ötven éve javasolt kívánalma sem igen érvényesült, hogy a nyelvi változások vizsgálatának egy tágabb elméleti keretbe, az evolúciós nyelvészetébe kell illeszkednie: ennek magában kellene foglalnia az emberi nyelv kialakulását, a komplex nyelvek kialakulását a protonyelvből, s választ kellene adnia arra, hogy az egykori és a mai változások ugyanolyan mechanizmus szerint működnek-e. Weinreich igen előrelátónak bizonyult: amikor ezt írta, még érvényben volt a híres francia akadémiai tilalom a nyelv kialakulásának kutatására vonatkozóan. Az utóbbi két évtizedben jelentősen megváltozott ez a helyzet, a genetika szárnyalása által népszerűvé tett neodarwinizmus, az etológia és antropológia eredményeit is hasznosító, társadalomtudományokra is kiterjesztett evolúcióelmélet, a kognitív tudományok robbanása nyomán egész elmélettömeg árasztott el bennünket a nyelv kialakulására vonatkozóan. Ezek többsége azonban tulajdonképpen nem tud arról, hogy a nyelvi változásokat nyelvészek hada kutatja, és több könyvtárnyi adatot állítottak már elő, másrészt viszont a nyelv kialakulása is sokkal inkább látszik érdekelni a filozófusokat, antropológusokat, pszichológusokat, mint a szociolingvistákat – így a két adatfolyam csak igen ritkán találkozik (pl. Keller 1994, Aitchison 1996, Croft 2000).

De vajon föltétlenül jót tesz a nyelvészetnek, ha természettudományos modelleket erőltet magára? Többször előfordult már ez, s eddig lényegében mindig zsákutcába torkolltak az ilyen próbálkozások. Őszintén szólva nem sok reménnyel kecsegtet az sem, amikor a nyelvi változást genetikai modellel próbálják leírni (Croft 2000).

A (további) fölösleges kitérők elkerüléséhez egyrészt az szükséges, hogy megfelelő evolúciós megközelítést válasszunk: olyat, amely tudatosan arra törekszik, hogy az embert, a kultúrát is evolúciós képződésményként magyarázza. Másrészt nem természettudományos modellt kell

keresnünk, hanem olyan egységes elméletet, amely a maga sajátosságaival együtt képes az evolúció folyamatába illeszteni az emberi viselkedést és ennek részeként a nyelvet. Valahogy úgy, ahogyan Humboldt tette – az ő szellemében, a társasnyelvészet által rögzített adatok, illetve a társasnyelvészet által föltárt összefüggések alapján.

Hivatkozások:

- Aitchison, Jean 1996. *The Seeds of Language*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Croft, William 2000. *Explaining Language Change*. Harlow, Essex: Longman.
- Hudson, Richard 1996. *Sociolinguistics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Keller, Rudi 1994. *On Language Change. The Invisible Hand in Language*. London: Routledge.
- Weinreich, Uriel, William Labov és Marvin Herzog 1968. Empirical foundations for a theory of language change. In: W. Lehmann, Y. Malkiel szerk., *Directions for Historical Linguistics*, 95—195. Austin: University of Texas Press.

Nyelvi szituáció és nyelvpolitika Szlovákiában nemzetközi kontextusban

Projektvezető: prof. PhDr. Slavomír Ondrejovič, DrSc

(poszter)

Lucia Satinska – Győri Baka Éva (Szlovák Tudományos Akadémia
Nyelvtudományi Intézete)

A projekt kutatási célja a jelenlegi nyelvi szituáció, nyelvpolitika és a törvényhozói hatalom vizsgálata Szlovákiában, összehasonlítva némely más (főként szomszédos) országokéval. A kutatás részben a 20. század 60-as éveiben a Szlovák Nyelvtudományi Társaság által szervezett ku-

tatásra kapcsolódik, mely vizsgálta a szóbeli szlovák nyelv alakját a szlovák városokban, miközben nem szentelt elegendő figyelmet azon területeknek, ahol a lakosság vegyes, illetve két(vagy több)nyelvű. A jelenlegi nyelvi és társadalmi, ill. társadalompolitikai helyzetet figyelembe véve a most induló projekt épp ezen területekre összpontosít, miközben a hangsúly nemcsak a szlovák nyelv használatán, hanem a kisebbségi nyelvekkel való kapcsolatán van. A nyelvi jogalkotás valamint a nyelvpolitikai dimenzió is a kutatás tárgya. E dimenziók szélesebb keretbe lesznek foglalva (értjük ez alatt némely szomszédos, ill. uniós állam, valamint a nemzetközi dimenziók vizsgálatát).

Fókusz(csoport)ban a diskurzusjelölők
Schirm Anita (Szegedi Tudományegyetem, Szeged)

A diskurzusjelölők a nemzetközi és a hazai pragmatikai szakirodalom kedvelt témái, azonban a hozzájuk kötődő stigmatizáltság mérésével eddig még nem foglalkoztak behatóbban. A hagyományos leíró nyelvtanoknak és nyelv művelő munkáknak, illetve az iskolai oktatási gyakorlatnak köszönhetően azonban a diskurzusjelölők egy részét (különösen az oralitásban használatos elemeket, pl. a *hát*-ot és a hümmögéseket) beszéd-tölteléknek tartják és stigmatizálják. Ezt a megbélyegzést eddig főleg kérdőíves módszerekkel igazolták.

Előadásomban azt mutatom be, hogy a fókuszcsoporthoz tartozó eljárás bevonása a vizsgálatba hogyan árnyalja a diskurzusjelölőkkel kapcsolatos attitűdökről való eddigi ismereteinket. A fókuszcsoporthoz egy gondosan megtervezett beszélgetés, amelyben átlagosan hét-tíz ember vesz részt. A beszélgetés célja, hogy egy meghatározott témáról minél több ismeretet gyűjtsünk. A társalgás kellemes légkörben, az interjúvezető irányításával zajlik, s az egyes résztvevőket nem egymás után kikérdezik, hanem beszélgetést kezdeményeznek köztük, vagyis a csoport-interakciót használják a minél

hatékonyabb információszerzés érdekében (Síklaki 2006: 46). A fókuszcsoporthoz tartozó eljárást a közvélemény-kutatásban már előszeretettel használják, előadásomban azonban azt mutatom be, hogy ez a módszer a nyelvi attitűdök vizsgálatában, például a diskurzusjelölők stigmatizáltságának a mérésében is sikerrel alkalmazható. Segítségével megismerhetjük a nyelvhasználóknak a diskurzusjelölőkről való vélekedéseit, az egyes elemeknek tulajdonított funkciókat, továbbá a hozzájuk kötődő nyelvi babonák és sztereotípiák gyökereit is.

Hivatkozás:

Síklaki István 2006: *Vélemények mélyén. A fókuszcsoporthoz tartozó módszer, a kvalitatív közvélemény-kutatás alapmódszere*. Budapest: Kossuth Kiadó.

Iskolaválasztási motivációk Kárpátalján szórványban és többségi helyzetben*

Séra Magdolna (doktorandusz, Eötvös Loránd Tudományegyetem,
Budapest)

Az iskolai tannyelvválasztás, nyelvi jogok, nyelvpolitika témaköre az elmúlt években rendszeresen megjelenik a kárpátaljai magyar tudományos életben (is). Hiszen az anyanyelvű iskolahálózat fennmaradása és működése, az iskolaválasztásban (tannyelvválasztásban) résztvevő gyerekek/szülők motivációi (esetleges stratégiái), valamint az ezeket befolyásoló tényezők vizsgálata és lehetséges hatásai az egyik legfontosabb elem egy adott kisebbségi közösség jövője és megmaradása szempontjából. (A témával kapcsolatban lásd bővebben: Balogh–Molnár 2009; Csermicskó 2009, 2010; Ferenc 2009; Molnár 2009; Séra 2009; stb.).

Jelen előadásban bemutatásra kerülő kutatásommal és doktori munkám témájával – amely a kárpátaljai magyar szülők tannyelvválasztási stratégiáit, a tannyelvválasztást befolyásoló tényezőket, valamint lehetséges

következményeit vizsgálja Kárpátalján – már több mint 4 éve foglalkozom. (l. bővebben: Séra 2009, Séra 2010a, Séra 2010b, Séra 2011).

Előadásomban eddigi eredményeimet, valamint a 2011 novemberében indult határon túli magyar gyerekek/szülők iskolaválasztási stratégiáinak helyi szintű vizsgálatának a kárpátaljai eredményeit összehasonlítva mutatom be, hogy változtak-e, s ha igen miben a kárpátaljai magyar szülők motivációi az iskolaválasztásban.

Eddigi kutatásaimat szociolingvisztikai interjúk segítségével végeztem, ahol az 1-2 órás beszélgetések témakörei úgy lettek kialakítva, hogy kiderüljön, mi befolyásolta a szülőket abban, hogy ukrán, illetve hogy magyar tannyelvű iskolába írtatták gyerekeiket, és hogy tisztában vannak-e azzal, hogy ezek a döntések milyen hatással lesznek a gyerek jövőjére, társadalmi mobilitására. A már meglévő módszertant kiegészítve a 2011-es kutatásban a szociolingvisztikai interjúk mellett fókuszcsoportos beszélgetések is készültek Beregszászon és Munkácson (ukrán és magyar tannyelvű iskolában), az adott iskola vezetőjével, pedagógusokkal, valamint szülőkkel.

*A kutatás az MTA Etnikai–Nemzeti Kisebbségkutató Intézet támogatásával készült. Kárpátalján a kutatásban részt vesz: Ferenc Viktória és Séra Magdolna.

Hivatkozások:

- Balogh Lívia–Molnár Eleonóra 2008: Az államnyelv elsajátításának ára a nemzeti identitás feladása? *Вісник Прикарпатського університету. Педагогіка. Випуск XVII–XVIII.* 2008: 10–19.
- Cserniczkó István 2009: Az ukrainai oktatáspolitikai a nyelvi asszimiláció szolgálatában. *Korunk* 2009/február 33–40.
- Cserniczkó István 2010: Nyelv és nyelvpolitika a hosszú 20. században. In: Fedinec–Vehes szerk., *Kárpátalja 1919–2009.* MTA Etnikai- nemzeti Kisebbségkutató Intézete. Budapest: Argumentum.

- Ferenc Viktória 2009: Utak és útvesztők a kétnyelvűség keresésében. In: Kötél Emőke–Szarka László szerk. *Határhelyzetek II. Kultúra–Oktatás–Nyelv–Politika*. Budapest: Balassi Intézet Márton Áron Szakkollégium, 215–239.
- Molnár Anita 2009: Tannyelv és nemzeti identitás kapcsolta egy 2006-os felmérés tükrében. In: Karmacs Zoltán–Márku Anita szerk., *Nyelv, identitás és nevelés a XXI. században*. Ungvár: PoliPrint, 117–122.
- Séra Magdolna 2009: Az iskolai tannyelv-választás szerepe a kárpátaljai magyar kisebbség jövője és megmaradása szempontjából. In: Kötél Emőke–Szarka László szerk. *Határhelyzetek II. Kultúra–Oktatás–Nyelv–Politika*. Budapest: Balassi Intézet Márton Áron Szakkollégium, 241–267.
- Séra Magdolna 2010: Érvek és ellenérvek az iskolai tannyelv-választásban (avagy az oktatás-politikai változások hatása a kárpátaljai magyar közösségre irányított beszélgetések alapján) In: Kötél Emőke–Fábi Zoltán szerk. *Határhelyzetek III*. Balassi Intézet Márton Áron Szakkollégium, Budapest, 2010. 161–185.
- Séra Magdolna 2010: Cél vagy/és eszköz? (az oktatáspolitikai lehetséges hatásairól). In: Kozmács István–Vanconé Kremmer Ildikó szerk., *Közös jövőnk a nyelv II. Nyelvtudomány és pedagógia. A nyitrai magyar pedagógusképzés 50 éves évfordulója tiszteletére tartott nemzetközi konferencia előadásai*. Nyitra, 125–134.
- Séra Magdolna: Többségi és kisebbségi oktatáspolitikai és tannyelv-választás a kárpátaljai magyar közösség viszonylatában. In: Kötél Emőke–Mészárosné Lampl Zsuzsanna szerk., *Határhelyzetek IV*. Budapest: Balassi Intézet Márton Áron Szakkollégium, (közlésre elfogadva, megjelenés alatt)

**Szlovákiai magyarok és nyelvtörvények
(Értelmiségi adatközlők körében végzett felmérés
a nyelvtörvények ismeretéről)**

Simon Szabolcs (Selye János Egyetem, Komárom)

Előadásomban nyelvpolitikai témával, a szlovákiai újabb nyelvtörvények kérdésével szeretnék foglalkozni. A téma időszerűségét az adja, hogy a közelmúltban, 2010 szeptemberében érvénybe lépett az államnyelvtörvény módosítása, amely törvényt 1995. november 15-én fogadott el a parlament. Az 1996. január 1-jén életbe lépett szlovákiai államnyelvtörvény Európában kirívó módon kisebbségellenes, a modern jogrendszerek kisebbségvédelmével ellentétes. Módosításának elfogadása is nagy vihart kavart. 2011 nyarán hatályba lépett a kisebbségi nyelvtörvény módosítása is, azé a törvényé, amelyet 1999-ben fogadtak el.

Egy korábbi, bő évtizeddel ezelőtt lefolytatott kutatás során megállapítottuk, hogy a szlovákiai magyar értelmiségi adatközlők (írók, költők, szerkesztők, pedagógusok, egyetemi hallgatók) indifferens módon viszonyultak az akkor még újnak számító államnyelvtörvényhez. Nagy részük nem olvasta, s a tartalmát sem ismerte pontosabban. Jelen előadásomban elsősorban arra a kérdésre keresem a választ, hogy megváltozott-e ez irányban az értelmiség attitűdje az azóta eltelt időszak hatására, másképpen értékeli-e helyzetét az értelmiség, öntudatosabb állampolgárok lettek-e az értelmiségiek, mint a korábbi időszakban. Feltételezzük, hogy a demokratizálódó társadalmi életnek, ill. a nagyobb mértékű információáramlásnak köszönhetően az értelmiség nagyobb számarányban érdeklődik a nyelvtörvények iránt, ill. nagyobb arányban ismeri a nyelvtörvényeket azok módosított változatában, mint a korábbi időszakban. A beszámolót kérdőíves vizsgálatra alapozom, olyanra, amely az értelmiségi adatközlők fiatal (18–30 éves) korcsoportját célozza meg, az ország valamennyi nagyobb régiójából.

A nyelvújítás az iskolában az 1930-as és 1940-es években **Sinkovics Balázs** (Szegedi Tudományegyetem, Szeged)

A mai magyar nyelvhasználatban jelen lévő nyelvi babonák egy részének eredete az 1930-as évek nyelvújító mozgalmához köthető. A nyelvújítás történetének két világháború közötti szakaszát az 1932-ben induló *Magyarosan* című folyóirat határozza meg. Ebben az időben a nyelvújító mozgalom fő célkitűzése az idegen szavak és szerkezetek elleni harc volt. A különféle napilapokban, folyóiratokban megjelent cikkek mellett a nyelvújítás hivatalosan is bekerült az iskolákba. Sok mai nyelvhelyességi tévhit erre a korszakra vezethető vissza.

Bár az iskolai nyelvújítás megjelenését Pintér Jenő budapesti tankerületi főigazgató rendeletéhez (1937) szokás kötni, már egy 1932-es miniszteri rendelet a helyes magyarság ápolását és terjesztését írja elő az iskolában és annak környezetében is, valamint minden iskolának javasolja a *Magyarosan* folyóirat megrendelését.

Előadásomban azt vizsgálom, hogyan került be az iskolákba a nyelvújítás. Áttekintem, hogy a különböző iskolai értesítők, tanügyi közlönyök (pl. *Magyar Tanítóképző*, *Néptanítók Lapja*, *Országos Középiskolai Tanáregyesületi Közlöny*) az 1930-as és 1940-es években milyen formában foglalkoznak nyelvhelyességi kérdésekkel, milyen utasításokkal és tanácsokkal látják el a tanítókat és tanárokat e tekintetben. E folyóiratokon keresztül mutatom be azt is, mi tudható az iskolában folyó nyelvújító tevékenységről, mi foglalkoztatja a tanárokat és tanítókat, milyen jelenségekkel kapcsolatban fogalmazznak meg nyelvhelyességi észrevételeket.

Reklámnyelvi neologizmusokhoz kapcsolódó befogadói attitűdök és értelmezési stratégiák vizsgálata

Sólyom Réka (Károli Gáspár Református Egyetem, Budapest)

A tervezett előadás annak a kutatásnak a tapasztalataiból mutat be néhány vonatkozó eredményt, mely napjaink magyar köznyelvében megjelenő reklámnyelvi neologizmusok értelmezésével, befogadásával kapcsolatban vizsgálódik. A vizsgálatot kérdőíves felmérés segíti, melyet az előadó 2012 tavaszán vesz fel négy korcsoport – általános és középiskolás diákok, egyetemi hallgatók és tanulmányokat már nem folytató, 25–65 év közötti alap-, közép- és felsőfokú végzettségű felnőttek – részvételével. A felmérés szervesen kapcsolódik azokhoz a szociolingvisztikai és szemantikai kérdéseket előtérbe helyező kérdőíves vizsgálatokhoz, melyeket az előadó az elmúlt években végzett a magyar (Minya 2003: 13–14, Szathmári 2004: 154, Kozocsa 2008: 427) és nemzetközi szakirodalomban (pl. Metzler 303, Kramer 2003: 210) neologizmusnak nevezett jelenségekkel, illetve a hozzájuk kapcsolódó értelmezési stratégiákkal és attitűdökkel kapcsolatban (l. pl. Sólyom 2009, 2010).

A 2012-ben elvégzendő felmérés olyan nyelvhasználói értelmezési stratégiákat és attitűdöket vizsgál, melyek a napjainkban „trendi”-nek (Leherrer 2003) számító, sok esetben nyelvi leleményekben gazdag (pl. *bankol*, *mosolykereső*), gyakran hapaxszerű (pl. *Feldobox*, *szerenCSEKK*) reklámnyelvi neologizmusokhoz kapcsolódnak. A kapott eredmények várhatóan segítenek feltárni azokat a szemantikai, pragmatikai tényezőket, illetve az egyén attitűdjén alapuló ítéleteket, melyek segítségével egy-egy reklámnyelvi újdonság értelmezése, befogadása zajlik. Ezeknek a jellemzőknek a tanulmányozása, figyelemmel kísérése azért is fontos, mert igazolhatják azt a hipotézist, mely szerint e tényezők hosszabb távon befolyásolhatják a neológ jelenségek „túlélésének”, elterjedésének vagy éppen eltűnésének folyamatát. Az évente egy-két alkalommal felvett kérdőíves vizsgálatok el-

végzésének és az esettanulmányok bemutatásának célja e tendenciák tanulmányozásának elősegítése.

Hivatkozások:

- Kozocsa Sándor Géza 2008. Neologizmus. In: Szathmári István főszerk., *Alakzatlexikon. A retorikai és stilisztikai alakzatok kézikönyve*. Budapest: Tinta Könyvkiadó. 425–428.
- Kramer, Olaf 2003. Neologismus. In: Ueding, Gert ed., *Historisches Wörterbuch der Rhetorik*. Tübingen: Max Niemeyer Verlag. 210–217.
- Lehrer, Adrienne 2003. Understanding trendy neologisms. *Rivista di Linguistica* 15 (2). 369–382.
- Minya Károly 2003. *Mai magyar nyelvújítás – szókészletünk módosulása a neologizmusok tükrében a rendszerváltozástól az ezredfordulóig*. Budapest: Tinta Könyvkiadó.
- Schweikle, Irmgard – Schweikle, Günther szerk. 1984. *Metzler Literatur Lexikon*. Metzler. Stuttgart. (=Metzler)
- Sólyom Réka 2009. Napjaink neologizmusainak mondatbeli értelmezése. In: Keszler Borbála – Tátrai Szilárd szerk., *Diskurzus a grammatikában – grammatika a diskurzusban*. Budapest: Tinta Könyvkiadó. 257–265.
- Sólyom Réka 2010. Értelmezési stratégiák és attitűdök vizsgálata fogalmi terek ötvöződését tartalmazó köznyelvi neologizmusainkban. In: Illés-Molnár Márta – Kaló Zsuzsa – Klein Laura – Parapatics Andrea szerk., *FÉLÚTON 5. Az ötödik Félúton konferencia (2009) kiadványa*. 139–154.
- Szathmári István 2004. *Stilisztikai lexikon: stilisztikai fogalmak magyarázata szépirodalmi példákkal szemléltetve*. Budapest: Tinta Könyvkiadó.

**„Mit gondol, megmarad itt a nyelvjárási beszédmód a jövőben is?”
Metanyelvi vélekedések az ÚMNyA. adatközlőinek válaszai alapján
Sz. Tóth László (doktorandusz, Eötvös Loránd Tudományegyetem,
Budapest)**

2007 és 2011 között az MTA és az ELTE közös kutatócsoportja készítette el A magyar nyelvjárások atlaszának (MNYA.) követéses vizsgálatát, melyet Új magyar nyelvjárási atlasz (ÚMNyA.) névre keresztelt. 200 településen (a magyar nyelvterület egészén) került felvételre egy 268 kérdésből álló kérdőív, melyből 220 megtalálható az MNYA.-ban is, míg 48 új, főleg szociolingvisztikai jellegű (vö. Kiss 2006; <http://umnya.elte.hu>). Ez utóbbiból választottam előadásomhoz 3 olyan kérdést, mely a nyelv változásának észlelését vizsgálja. Ezek a következők: „Van-e különbség ezen a településen az idősebbek és a fiatalabbak beszéde között?”, „Kik beszélnek a régi tájszólást a településen? Csak az öregek vagy fiatalok is?”, „Mit gondol, megmarad itt a nyelvjárási beszédmód a jövőben is?”.

Hipotézisem: eltérő szociokulturális és nyelvi környezetben élő beszélők különféleképpen érzékelik a nyelvi változást. Ugyanakkor azt egységesen érzékelik a válaszadók, hogy a mindenkor idősebb korosztály még biztosan beszél a nyelvjárást. Várható-e a határon túli beszélők esetében a nagyobb fokú nyelvjárási ismeret, ezáltal a nagyobb metanyelvi tudatosság? Jobban érzékelik-e ők a változást?

A válaszokból leszűrhető tanulságokat a magyar nyelvterület egészéről vett mintán mutatom be. Kutatópontok: Biharugra, Nagykőrű, Szentgál (Magyarország), Felsőőr (Ausztria), Gice (Szlovákia), Salánk (Ukrajna), Dobra, Szék, Lövete (Románia), Temerin (Szerbia). A válaszoknál figyelembe veszem a korcsoportok és a nemek szerinti megoszlást is. Mindenütt 10 adatközlővel készült interjú.

Az összehasonlításban (100 interjú) láthatóvá válik a metanyelvi tudatosság az eltérő földrajzi, nyelvi és szociológiai változókkal rendelkező nyelvjárási beszélők körében. Választ kapunk arra a kérdésre is, hogy mely

területen és mely korosztály reflektál leginkább a nyelvi változásra, felismeri-e azt, és hogyan viszonyul ehhez, amely attitűd a megmaradás egyik feltétele (vö. pl. Kiss 2001; Domonkosi 2005).

Hivatkozások:

Az MTA-ELTE Geolingvisztikai Kutatócsoport honlapja: <http://umnya.elte.hu>.

Domonkosi Ágnes 2005. A nyelvi attitűd vizsgálatának módszertani kérdései. In: Cs. Jónás Erzsébet – Székely Gábor szerk., *Nyelvek és nyelvoktatás Európa és a Kárpát-medence régióiban*. A XIV. Magyar Alkalmazott Nyelvészeti Kongresszus előadásai. Pécs–Nyíregyháza. 65–9.

Kiss Jenő 2001. A nyelvi attitűd: a nyelvjárásokhoz és a köznyelvhez való viszonyulás. In: Kiss Jenő szerk., *Magyar dialektológia*. Budapest: Osiris Kiadó, 218–29.

Kiss Jenő 2006. Egy új magyar nemzeti nyelvatlász szükségessé váltáról. *Magyar Nyelv* 102, 129–42.

„Ha motorkán mész, legyen nálad hajtási.”

A különböző nyelvváltozatok szerepe a magyar hip hop zenében

Szabó Gilinger Eszter (Szegedi Tudományegyetem, Szeged)

Készülő doktori dolgozatomban a magyar hip hop zenében található nyelveket, és a hozzájuk köthető jelentéseket vizsgálom öt rap együttes dalszövegei segítségével. Jelen előadásomban azt mutatom be, hogyan és milyen jelentésben használják a rapperek a különböző magyar nyelvváltozatokat a szövegeikben.

A rapben mint zenei stílusban elvárható és általában jelen is levő amerikai fekete kultúrára utaló hangok (angol kölcsönszavak, (tükör)fordítások) mellé helyezve a közmagyartól elérő regionális vagy más (emelke-

dettebb, régies vagy szaknyelvi) stílusárnyalathoz köthető hangok -- a már meglévő konnotációjuk mellett és annak segítségével – olyan jelentést teremtenek a konkrét kontextusban, ami i) ellenpontozza az amerikai kultúrát, ii) ezzel előtérbe helyezi az elvárt közmagyartól eltérő nyelvváltozatot, és az így kialakított ironikus látószögből iii) az elvárt nyelvváltozatnak olyan ideológiai töltetet ad, ami a fősodorbeli, a politika által sulykolt nemzetfogalmat kérdőjelezi meg. Az előadásban különböző előadóktól származó példákon keresztül mutatom be a fent vázolt folyamatot.

Hipotézisek és kutatói dilemmák: terepmunka az Île-de-France-on
Szabó T. Annamária (doktorandusz, Eötvös Loránd Tudományegyetem,
Balassi Bálint Intézet, Budapest)

Az előadás a magyar–francia kétnyelvűség tárgyában végzett vizsgálatok néhány aspektusát kívánja bemutatni. Az anyaggyűjtés 2006 és 2010 között zajlott Franciaországban, Párizsban és környékén, az Île-de-France-on élő első és másodgenerációs magyarok körében: közel 130 fő nyelvhasználatáról kaphatunk képet a 32 családdal készült felmérésből. A gyűjtés fő célja minél gazdagabb módszertani repertoárral dolgozva, minél árnyaltabb képet kapni a franciaországi magyarok nyelvi helyzetéről. Továbbá szociolingvisztikai alapról indulva, egyéb tudományterületek módszertanát is felhasználva névtani, szociológiai stb. jellegű kutatásokat is elvégezni.

Kiinduló hipotéziseinket próbagyűjtések során teszteltük. Labov (1972) és Bell (1976) szociolingvisztikai kutatásokra kidolgozott alapelvei, valamint Grosjean (1995) szituációs kontinuum adatai elméleti keretek köré az adott kutatás szempontjából releváns további alhipotézisek kerültek kidolgozásra.

A gyűjtés, a lejegyzés, majd a feldolgozás során, mivel a gyűjtő és a feldolgozó kutató személye azonos volt, saját szubjektív tapasztalatainak keresztül objektív következtetések levonására is közvetlen lehetősége nyílt

a hipotézistesztelés alkalmazásakor. A vizsgálat főbb kérdéskörei: Milyen nyelvi szocializációs modellek jellemzőek? Hogyan alakul a családon belüli nyelvhasználat? Milyen név- és nyelvválasztási tendenciák, motivációk és attitűdök figyelhetők meg? Melyek a kontaktusjelenségek és kódváltások előfordulásának főbb jellemzői? Milyen nyelvi és kulturális dimenziók mentén manifesztálódhat az identitástudat?

Egy megfigyelés – több interpretáció

Szabó Tamás Péter (MTA Nyelvtudományi Intézet, Budapest)

Az előadás egy 2009-es komplex anyanyelv-pedagógiai vizsgálat dilemmáiból indul ki. A kutatás tervezése, a mérőeszközök összeállítása szociálkonstruktivista keretben (Korom 2005) történt, és az adatok interpretálása is ebben a keretben kezdődött, folyamatos kitekintéssel a folk linguistics (Niedzielski–Preston 2000) elemzési hagyományára. A vizsgálatból készített disszertáció következtetéseit azonban mégis a diskurzív szociálpszichológia (Potter–Edwards 2001), a diskurzuselemzés és a konverzációelemzés módszertanával végzett nyelviideológia-kutatás (Laihonen 2008) határozta meg. Miért?

A vizsgálat eredeti célja tanárok és diákok metanyelvi tudásának modellezése volt saját gyűjtésű kérdőíves, órajegyzőkönyvi és interjúadatok alapján. Bár a kiinduló elméleti keretekben legitim egy vizsgálati személy közléseiből a kognitív állapotára következtetni (pl. konceptuális váltás lezajlását feltételezni, ha gondolkodásának megváltozásáról beszél), a diskurzív szociálpszichológia szerzői megkérdőjelezik ezt az eljárást (Hopper 2005).

Az adatelemzésnek az előadás során is szemléltetendő nehézségei az adatok újrainterpretálását tették szükségessé. Az új elemzési keretben például ha egy interjúban ugyanazon jelenséggel kapcsolatban ugyanaz a vizsgálati személy több, egymással inkompatibilis ideológiát ad elő, nem

tudásszerkezetének a konfúz voltát feltételezzük, hanem a vizsgálati szituáció interakcionális, emergens jellegét. Az ideológiák nem a válaszadó agyában meglévő tudás lenyomataként, hanem egy diskurzusban való részvétel – esetenként a beszélgetőtársakkal való normatív egyezkedés stb. – következményeként interpretálhatók, így változékonyak tételezhetők.

Ez a Magyarországon még ritka szemlélet a szociolingvisztikában elterjedt (kérdőíves vagy interjú) attitűdvizsgálatok és a tantermi kommunikáció vizsgálatában is újdonságot hoz, egyebek mellett a diskurzusokban megfigyelhető ágenciaviszonyok, illetve egyes szövegelemek átvételének, idézésének kiemelt vizsgálatával (Aro 2009).

Hivatkozások:

- Aro, Mari 2009. *Speakers and Doers. Polyphony and Agency in Children's Beliefs about Language Learning*. Jyväskylä, University of Jyväskylä.
- Hopper, Robert 2005. A cognitive agnostic in conversation analysis: when do strategies affect spoken interaction?: Hedwig te Molder–Jonathan Potter eds., *Conversation and Cognition*. Cambridge: Cambridge University Press.134–158.
- Korom Erzsébet 2005. *Fogalmi fejlődés és fogalmi váltás*. Budapest: Műszaki.
- Laihonen, Petteri 2008. Language ideologies in interviews: A conversation analysis approach. *Journal of Sociolinguistics* 668–693.
- Niedzielski, Nancy A.–Dennis R. Preston 2000. *Folk Linguistics*. Berlin–New York: Mouton de Gruyter.
- Potter, Jonathan–Derek Edwards 2001. Discursive Social Psychology: W. Peter Robinson–Howard Giles eds., *The New Handbook of Language and Social Psychology*. Chichester–New York: Wiley and Sons. 103–118.

Szilágyi N. Sándor nyelvi világmodelljének empirikus vizsgálata
Urbánné Kuba Cecília Éva (doktorandusz, Pécsi Tudományegyetem,
Pécs)

Kutatásunkban Szilágyi N. Sándor nyelvi világmodelljének (1996) empirikus vizsgálatára tettünk kísérletet.

Szilágyi N. Sándor a nyelvet az emberi viselkedés egyik területének tartja, mely összekapcsolódik a mentális tevékenységekkel és kognitív struktúrákkal. Elmélete szerint az ember környezetéhez jól kidolgozott szemantikai struktúrák segítségével viszonyul, melyek egyfajta értelmezési hálólóként vetülnek ki a kimondandó világra. Ezek a szemantikai struktúrák együttesen egy – a nyelvbe szerkesztett, implicit, de jól azonosítható és kifejtetté tehető – elméletet adnak ki.

A nyelvi világban egy sajátos térstruktúrákat lehet azonosítani, melyben az egyes elemek értékjelentésük szerinti polaritásuknak megfelelően „tömörülnek” a nyelvi térnek két egymással szembenálló térfelén. Az így létrejövő térstruktúra egyszerre szerveződik mind az értékjelentés, mind pedig a denotatív jelentés alapján; a struktúra csak a kettő együttes figyelembevételével magyarázható.

A kutatás során azt kívántuk megmutatni, hogy Szilágyi N. Sándornak a nyelvi világmodell strukturáltságára vonatkozó elmélete kvantifikálható egy megfelelő tartalomelemző rendszer kidolgozásával. A kidolgozott tartalomelemző rendszer alapján továbbá arra a kérdésre igyekeztünk választ találni, hogy a Szilágyi N. Sándor által leírt jelentésstruktúrák milyen kapcsolatban vannak néhány olyan szociolingvisztikailag releváns tényezővel, mint a szöveg létrehozójának a neme, kora, iskolai végzettsége és lakóhelye.

A vizsgálat a PPKE Pszichológiai Intézetében folyó kutatáshoz kapcsolódott. A résztvevőknek ebben a kutatásban a Tematikus Appercepció teszt képei alapján kellett egy összefüggő történetet írniuk. Az első TAT-képre írt történeteket kódoltuk a vertikális térdimenzióban szerveződő je-

lentésstruktúrák szempontjából, s ezt vetettük össze a szöveg alkotójának jellemzőivel.

A magyar nyelvhasználat szűkülő szinterei

Szoták Szilvia (Imre Samu Nyelvi Intézet, Alsóőr – Pécsi Tudományegyetem, Pécs)

Az alsóőri Imre Samu Nyelvi Intézet koordinálásában négy őrvidéki településen végeztem kétnyelvűségi vizsgálatot a félig strukturált interjú módszertanát követve. A terepen Gál Zsuzsa nyelvész, antropológus 1974-ben végzett hasonló kutatást a felsőőri reformátusok körében, majd 1998–2000 között lefolytatott terepmunkája után Bodó Csanád tett kísérletet arra, hogy az újabb vizsgálati eredményeket az előzővel összehasonlíttotta.

Kutatásomat – a fentiekől eltérően – kiterjesztettem további három településre: Alsóőrre, Pulyára és Szigetre. Többek között arra is kerestem a választ, hogy a nyelvhasználati szokások változtak-e a '70-es évek óta, s vannak-e olyan újabb befolyásoló tényezők, amelyek a nyelvcsere folyamataira hatást gyakorolhattak. Ezen túlmenően azt is vizsgálom, hogy az egyént és közösséget körülvevő környezet (gazdaság, társadalom, politika) megváltozásainak következtében hogyan módosulnak, vagy módosulnak-e az őrvidéki kétnyelvű beszélők nyelvhasználati szokásai, nyelvével kapcsolatos attitűdjei. Előadásomban a feldolgozott anyag tapasztalatairól beszélek majd.

A vajdasági 7-14 évesek szóbeli kommunikációs stratégiái

Vukov Raffai Éva (Újvidéki Egyetem, Magyar Tannyelvű Tanítóképző Kar, Szabadka)

Munkámban 7-14 éves vajdasági, magyar iskolai tagozatba járó gyerekek szóbeli kommunikációs beszédtevékenységét vizsgáltam meg különös te-

kintettel a kommunikáció sikerességére, gördülékenységére és az egyes társadalmi tényezők közötti összefüggésre. A vizsgálandó társadalmi tényezők: a környezet kétnyelvűségének foka, illetve a szülők iskolai végzettsége, szociokulturális háttere.

Azt vizsgáltam, hogy mi a nyelvi-társadalmi oka annak, hogy környezetünkben nehezen és bizonytalanul fejezik ki magukat a gyerekek is. Lehetséges-e, hogy azokon a településeken, ahol a közösség nyelviileg homogénabb, a gyerekek kifejezőképessége magasabb fokú? Mennyiben hat a jó kommunikatív készség kialakulására a szülők iskolai végzettsége?

Megvizsgáltam a fenti társadalmi tényezők hatását a szóbeli kommunikációs készség alakulására, másrészt pedig foglalkozom azzal is, hogy melyek a nyelvnek azok a szegmensei, ahol a tévedések, megakadások, bizonytalanságok megjelennek. Foglalkoztam az adatközlők nyelvezetében megjelenő különböző szövegszervező nyelvi elemek nyelvi funkcióival, az exoforikus névmások gyakoriságával, a mondat szerkezetek sajátosságaival, a kommunikációs kudarcok nyelvi okaival.

A kutatást három helyszínen végeztem, Magyarországon, Szabadkán és Újvidéken, 170 gyerekekkel beszélgettem, páronként kb. 20 perces beszélgetéseket vettem fel, majd ezek a hangfelvételek képezték a vizsgálat anyagát. A kutatásban felhasználtam Pap Mária és Pléh Csaba 70-es évekbeli vizsgálatait, amelyek Bernstein elméletének megerősítését, illetve bírálatát fogalmazták meg.

Előadásomban az imént vázolt nagyobb kutatásomnak azokat az eredményeit dolgozom fel, amelyek a beszélők tudatos és kevésbé tudatos nyelvi stratégiáira vonatkoznak, azokra, amelyek a beszédtevékenység sikerességét, illetve a beszélő céljainak nyelvi szinten történő megvalósulását hivatottak elősegíteni.

Rövidítések a magyar nyelvben (poszter)
Wirt Patrícia (Szegedi Tudományegyetem, Szeged)

A mindennapi nyelvhasználat során rengeteg rövidítést használunk formális és informális szövegekben egyaránt. Sokan a rövidítéseket az internetes nyelvhasználathoz kötik, pedig a beszédben, a kézírásban, és a nyomtatott szövegekben is megjelenhetnek. A szakirodalomban és a tankönyvekben nincs egységes leírásuk és rendszerezésük, a keletkezési és a használati módjuk szerinti csoportok nem válnak szét, és gyakran az angol mozaikszavakkal együtt vizsgálják a magyar rövidítéseket.

Előadásomban az interneten folytatott beszélgetésekből és egyetemi hallgatóktól kapott jegyzetekből gyűjtött adatok alapján egy átlátható rendszert hozok létre. Csoportosítom a különböző rövidítési módokkal (pl. a szóvég elhagyásával, magánhangzók kihagyásával stb.) keletkezett szóalakokat. Megvizsgálom azt is, hogy milyen szófajú vagy mondatbeli szerepű szavakat szokás rövidíteni, és ezeknek milyen egyéb funkciójuk lehet a diskurzusokban. Amennyire lehetséges elkülönítem egymástól azokat a rövidítéseket, amelyek a beszélt nyelvből az írásba, vagy pedig az írott nyelvből a beszédbe kerültek át. A poszteren táblázatok segítségével mutatom be a rövidítések különböző kategóriáit.

Tradíció versus innováció
Szociolingvisztikai és dialektológiai kutatások Itáliában a harmadik
évezredben
Zentainé Kollár Andrea (Szegedi Tudományegyetem, Szeged)

Itália soknyelvű ország. Az olaszok nyelvi repertoárja rendszerint tartalmazza az államnyelvet, valamely dialektust, a lakosság öt százalékának esetében egy-egy kisebbségi nyelvet, valamint a képet árnyalja a kilencve-

nes évek bevándorlása következtében az olaszt mint második nyelvet beszélők tömeges megjelenése is.

Az olaszországi élőnyelvi kutatások elsősorban a hagyományos dialektológiával foglalkozó egyetemek köré szerveződtek, mára azonban könyvtáryi irodalom áll rendelkezésre a szociolingvisztikai és nyelvpolitikai indíttatású elemzések köréből is.

Az olasz egység létrejöttének 150. évfordulója 2011-ben kiváló alkalmat teremtett arra, hogy az ország egyetemeinek meglehetősen elszigetelten dolgozó nyelvészei számot vessenek másfél évszázad nyelvi folyamataival, és különösen kritikus szemmel elemezzék a dialektológia, a szociolingvisztika és a nyelvpolitika területén használt módszerek és elméletek validitását.

Előadásomban arra teszek kísérletet, hogy ezekből a vitákból kiindulva bemutassam az itáliai élőnyelvi kutatások mai kérdésfelvetéseit, eredményeit, elméleti és módszertani kereteit, kiindulva Alberto Varvaro 1987-es kritikájából, mely szerint a XX. század második felében az olasz élőnyelvi publikációk magas száma valójában elfedte az itáliai nyelvészetnek azt a mély válságát, melynek háttérében a módszerek repetitív és kritikátlan alkalmazása állt.

Műhelyek

Szlang és szociolingvisztika

Vezeti: Szabó Dávid

A szlengkutatás módszertani kérdései: mennyiben alkalmazhatóak a szociolingvisztikai kutatások során bevett módszerek a szlang esetében?

A szlang mint társadalmi kis- és nagycsoportokhoz, rétegekhez kötődő nyelvi jelenség nyilvánvalóan értelmezhetetlen társadalmi kontextusa nélkül. Ugyanakkor a szűkebb értelemben vett szociolingvisztika láthatólag nem igazán tud mit kezdeni a szlenggel, amely így számos szociolingvisztikai alaplumból kimarad (vö. Wardhaugh 1995). Ennek egyik oka egyértelműen az, hogy a labovi szociolingvisztika kvantitatív szempontból értékelhető változókkal dolgozik, miközben a szlang kis-, de többnyire nagycsoportok esetében is statisztikai szempontból általában értelmezhetetlen (Androutsopoulos 1999). Ennek ellenére nyilvánvaló társadalmi aspektusából adódóan a szlang csak a szociolingvisztika eszközeivel vizsgálható megfelelően. Ezért is fontos nekünk, magyar szlengkutatóknak végiggondolnunk a szlang kutatásának főbb módszertani kérdéseit (kérdőíves adatgyűjtés, szociolingvisztikai interjú, résztvevői megfigyelés), beleértve azt a kérdést is, hogy a szlengkutatásban alkalmazott módszerek hogyan illeszkednek/illeszthetők az általában vett szociolingvisztikai gyakorlatba?

A szlang társadalmi disztribúciója és a hozzá kapcsolódó társas attitűdök

A modern kutatások tükrében egyértelműen kimondható, hogy a szlang nem tekinthető egy vagy csak néhány társadalmi csoport, ill. réteg sajátjá-

nak, hanem bizonyos mértékben a társadalom egészét érintő jelenség (Partridge 1970: 10, Kis 1997: 250–251, Szabó 2004: 59). Ennek ellenére nyilvánvaló, hogy bizonyos társadalmi csoportokra/rétegekre (pl. fiatalok, társadalom perifériájára került csoportok) inkább jellemző a szleng intenzív használata, mint másokra, csakúgy, mint az, hogy a szleng használatát kísérő társas attitűdök jelentősen különbözhetnek a társadalom különböző rétegeiben. Ezeknek a különbségeknek a módszeres szociolingvisztikai igényű leírása azonban mind a mai napig a magyar (és nemzetközi) szlengkutatás komoly adósságai közé tartozik.

Hivatkozások:

- Androutopoulos, Jannis K. 1999: A nyelvi (szociolingvisztikai) változó fogalmának kiterjesztése a szlengre – Extending the concept of the (socio)linguistic variable to slang. In Kis Tamás szerk. *Mi a szleng*. Debrecen: Kossuth Egyetemi Kiadó, 109–134.
- Kis Tamás 1997: Szempontok és adalékok a magyar szleng kutatásához – Viewpoints and Notes on Hungarian Slang Research. In Kis Tamás szerk. *A szlengkutatás útjai és lehetőségei*. Debrecen: Kossuth Egyetemi Kiadó, 237–296.
- Partridge, Eric 1970: *Slang To-day and Yesterday*. London: Routledge and Kegan Paul (1. kiadás: 1933).
- Szabó Dávid 2004: *L'argot des étudiants budapestois*, L'Harmattan/ADÉ-FO (http://mnytud.arts.klte.hu/szleng/szabod_argotbp.pdf).
- Wardhaugh, Ronald 1995: *Szociolingvisztika*. Budapest: Osiris-Századvég (1. kiadás: *An introduction to Sociolinguistics*, Oxford, 1986).

Szleng és kollokvializmus a japán nyelvben

Cseresnyési László (Shikoku Gakuin, Japán)

A *szleng* terminus akkor értelmes, ha pragmatikai-stilisztikai kategóriaként használjuk, hiszen van olyan szleng, amely nem csoportnyelvi jellegű, tehát a csoportnyelviség nem lehet meghatározó jegye a *szleng* kategóriájának. A

szleng pragmatikai-stilisztikai értelmezése egyfajta szociolingvisztikai gondolkodásmódot feltételez. Előadásomban a japán szlengről (és annak szótári feldolgozásáról) kívánok beszélni, különös tekintettel arra, hogy mennyire hasonlít a japán szleng az európai nyelvek szlengjéhez. El kell ismerünk persze, hogy ennek a megállapításunknak a bizonyítását igencsak megkönnyíti az, hogy a kollokvialis japán nyelvnek azokat a jelenségeit minősítjük „szleng”-nek, amelyek hasonlítanak az angol, francia, német stb. nyelvekből ismert jelenségekhez. Ebből a módszertani csapdából nem lehetséges menekülni, de talán nem is feltétlenül szükséges. A nyelveknek az apró részletekben való hasonlósága, a típusok azonosíthatósága már önmagában is érdekessé teszi az összehasonlító szlengkutatást mint tudományos stúdiumot.

A megbélyegzett szleng

Kis Tamás (Debreceni Egyetem, Debrecen)

A szlenget kísérő attitűdök legfeltűnőbbike a negatív megbélyegzés, amely mind magát a nyelvi jelenséget, mind ennek beszélőit elítéli. Zolnai Béla szerint „[é]rthetetlen az a félműveltségen alapuló ellenszenv (...), amely nálunk az úgynevezett jassz szavakat üldözi”. — De vajon valóban érthetetlen? Nem inkább magába a szlengbe, keletkezésének okaiba van mintegy „bele kódolva”, hogy a szleng egy eredendően stigmatizált nyelvváltozat?

Ha csak az utóbbi 100-150 évet nézzük, olybá tűnik, mintha a szleng elítélése a nyelv művelés hatására következett volna be. Mivel azonban ezek a szlenget és használóit megbélyegző vélemények már jóval a nyelv művelés felbukkanása előttől ismeretesek, nyilvánvalóan máshol kell keresnünk a szleng stigmatizálásának okait.

Valószínűnek látszik, hogy a szleng elítélésének a nyelv kialakulásáig visszanyúló gyökereit csak akkor találhatjuk meg, ha a szlenget olyan beszédmódként értelmezzük, amelynek mindmáig megőrzött eredeti funk-

ciója a kapcsolatfenntartás, megerősítés és identitásjelzés a nagyobb közösségen belüli kisebb csoportokban (koalíciókban), és mint ilyen nem más, mint a hierarchia elleni verbális lázadás, ami a kis csoport és tagjai védelmét és a nagyobb csoport nyomása alóli felszabadulást szolgálja.

Ez az oka annak, hogy miért ítélik el oly markánsan a szlenget: a csoportok alapvető érdeke, hogy a közösségen belül lehetőleg ne legyenek kisebb-nagyobb klikkek, mert ezek a saját érdekük érvényesítésével a közösség egészének érdekeit veszélyeztethetik. Épp ezért a nagy csoport igyekszik a belső, kis csoportokat megszüntetni, elszigetelni, a közösséget homogenizálni, szinkronizálni (közös rítusokkal, közös hiedelmekkel, a közös nyelv tudatával stb.). Ennek a homogenizációnak egyik módja a kis csoportok megszégyenítése, lejáratása, ami együttjár a rájuk jellemző beszédmód (szlengjük) megbélyegzésével. Megbélyegzettsége miatt a szleng sohasem rendelkezik nyílt presztízzsel, ellenben a rejtett presztízs mindig is jellemzi, hiszen a beszélő szlenghasználatával azt fejezi ki, hogy ő maga egy szűkebb közösséghez tartozik.

Hivatkozás:

Zolnai Béla 1943: Képtelen szóképek a képes beszédben. *Magyar Nemzet* 6/40 (1943. február 19.): 4.

A szleng társas funkciói középiskolás tanulók körében

Parapatics Andrea (doktorandusz, Eötvös Loránd Tudományegyetem, Budapest)

Az előadás a magyarországi középiskolások mai magyar szlenget illető nyelvi attitűdjeit járja körül, különös tekintettel használatának tudatos vagy tudattalan okaira és céljaira.

A kutatáshoz a hét régió egy-egy középiskolájában végeztem kérdőíves felmérést, iskolánként két-két osztályban. Az eldöntendő kérdések-

ből általános következtetések, összefüggések állapíthatók meg, míg indokoltatásuk és további nyílt végű kérdések a diákok egyéni, a szakirodalmaknál sokszor találóbb gondolatainak is teret engednek. A bővebb és kötetlenebb véleményközlés lehetőségét az osztályonkénti egy fővel készített 20-30 perces irányított interjú adta meg. Az adatok megbízhatóságának esélyeit növeli egy harmadik vizsgálati módszer: a középiskolai tanári létből (is) adódó állandó részt vevő megfigyelés alapján vezetett nyelvhasználati napló.

A kapott válaszok egyrészt alátámaszthatják, másrészt némiképp meg is újíthatják, aktualizálhatják a témáról olvasható legismertebb, ám akár több évtizeddel korábbi szakirodalmakban megfogalmazottakat (pl. Partridge 1933, Drake 1980, Péter 1980, Sipos 1988, Koltói 1994). A szleng hagyományos társas funkcióra azok felsorolásával rákérdező táblázat válaszaiból egyértelműen kiderül, hogy a rendszerváltás előtt jellemző „farmernyelv” lázadó szerepe például jelentősen háttérbe szorult mára: többségük olyan természetesen használ szlengszavakat (73%-uk akkor is képtelen kerülni, amikor szeretné), hogy sokszor még a humoros közlés sem célja vele, nemhogy a polgárpukkasztás. Többen említettek viszont további olyan társas jellemzőket, mint például: „így a másik ember személyiségéről is meg lehet tudni valamit”, „be lehet vágódni a csajoknál”, „magabiztosságot ad”, „nélküle a fiatalok tartózkodóbbak, merevebbek lennének”, „ki lehet magunkat magyarázni kényes helyzetekben” stb.

A válaszok indoklásaiból további információkat tudhatunk meg arról, miért és mire lehet „jó” a szleng. A jelenség komplexitását ismerve nem meglepő a válaszokból kialakítható kategóriák ambivalenciája: egyszerre pozitívuma és negatívuma, hogy „mindenki használja”, egyszerre nevetetik ki miatta vagy éppen nélküle az embert, valamint egyszerre érdekes és változatos a szókincs gyarapítójaként, illetőleg unalmas és gyerekes a magyar nyelv szépségének csorbítójaként.

Hivatkozások:

- Drake, G. F. 1980. A szleng társas szerepe. In: Várnai Judit Szilvia – Kis Tamás szerk. 2002. *A szlengkutatás 111 éve*. Debrecen: Kossuth Egyetemi Kiadó, 293–302.
- Koltói Ádám 1994. „Fiatalul” magyarul? Az ifjúsági nyelv hatása a mindennapi nyelvhasználatra. In: Kemény Gábor – Kardos Tamás szerk. *A magyar nyelvi norma érvényesülése napjaink nyelvhasználatában*. Budapest: MTA Nyelvtudományi Intézet, 181–183.
- Partridge, Eric 1933. A szleng ma és tegnap. In: Várnai–Kis szerk. 2002: 17–26.
- Péter Mihály 1980. Szleng és költői nyelvhasználat. *Magyar Nyelvőr* 273–81.
- Sipos Pál 1988. Ifjúsági nyelv, familiáris köznyelv. In: Kiss Jenő – Szűts László szerk., *A magyar nyelv rétegződése*. Budapest: Akadémiai Kiadó, 867–874.

A szlengkutatás módszertani kérdéseiről: diákszleng-kutatások Franciaországban (1990-1995) és Magyarországon (2000-2008)

Szabó Dávid (Eötvös Loránd Tudományegyetem,
Budapest)

A szleng mint társadalmi kis- és nagycsoportokhoz, rétegekhez kötődő nyelvi jelenség nyilvánvalóan értelmezhetetlen társadalmi kontextusa nélkül. Ugyanakkor a szűkebb értelemben vett szociolingvisztika láthatólag nem igazán tud mit kezdeni a szlenggel, amely így számos szociolingvisztikai alaplumból kimarad. Előadásomban saját, a 90-es évek első felében a párizsi agglomerációban és a 2000-es években Budapesten folytatott, diákszlengre vonatkozó kutatásaimat kívánom összegezni elsősorban módszertani szempontból, összehasonlítva a kérdőíves, szociolingvisztikai interjú alapuló és résztvevői megfigyeléses vizsgálatok előnyeit és hátrányait.

Mindezt annak a két alapvető kérdésnek a jegyében, hogy a) mennyiben illeszkedtek, ill. illeszkedhettek volna-e jobban ezek a kutatások a szűkebb értelemben vett szociolingvisztikai kutatásokhoz?, és b) milyen irányt vegyen a közeljövő hazai (ill. nemzetközi) szlengkutatása?

A börtönszleng-kutatás módszertana a szótárkészítés tükréből

Szabó Edina (Nyíregyházi Főiskola, Nyíregyháza)

Magyarországon az utóbbi három évtizedben örvendetes fellendülést mutató szlengkutatás figyelme sajnos kevésbé terjedt ki a börtönszlengre. Ezért átfogó iránymutatás sem készült el e terület kutatómódszertanára. A magyar börtönszleng szótárának (Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen: 2008) létrehozását, illetve szlengkutatási módszertanát két, kutatás-módszertani szempontból is kiemelkedő munka tanulmányozása előzte meg, Kis Tamás (1991) A magyar katonai szleng szótára (1980-1990) és Szabó Krisztina (1994) A börtönnyelv jellegzetességei szociolingvisztikai szempontból. A kutatási előzmények ismeretében 1996-ban kezdtem hozzá a börtönszleng gyűjtéséhez. A gyűjtés elsősorban kérdőívvel történt, de néhány helyen lehetőségem nyílt csoportos, illetve egyéni interjúk készítésére is. Saját gyűjtésemén kívül feldolgoztam a Börtön Újság 1998. március 20-i (7/12:6) számában meghirdetett börtönszlenggyűjtő pályázatra beérkezett dolgozatok anyagát is. Ez az adatgyűjtési módszer valamelyest informálisabb volt a kérdőíves kutatásnál, a pályázóknak lehetőséget adott arra is, hogy az egyébként jellegzetesen szóban használt börtönszlenget szövegbe ágyazva mutassák meg. A kérdőíves kutatásban a véletlen kiválasztáson alapuló mintavétel során a résztvevők nagy száma biztosította, hogy a kutatásban megjelenjenek a börtöntársadalom különböző rétegeinek képviselői. Nagyban segítette a szleng működésének és az egyes emberek életére gyakorolt hatásának vizsgálatát, hogy lehetőségem nyílt személyes és csoportos interjúk készítésére is. A beszélgetéseket jegyzetekben rögzítettem, mi-

vel digitális adathordozót nem használhattam. Ez utóbbi megjegyzés is jól mutatja, hogy a szlengkutatás módszertanát többnyire a környezet szabályozása adta lehetőségek is befolyásolják, és ahhoz alkalmazkodva kell az adatokból a legtöbb információt nyerni. Meggyőződésem szerint a jövő a működésében adatolt szlengkutatásé, a beszélő szavaké.

Nyelvi változók, nyelvhasználat, térbeliség

Vezeti: Bodó Csanád és Vargha Fruzsina Sára

A nyelvi-nyelvhasználati változók kutatásának a térbeliség nem egyöntetűen kezelt jelensége. A hagyományos nyelv földrajzi vizsgálatokra jellemző, hogy a térbeliséget az egyes beszélőközösségek (települések) nyelvváltozatának összehasonlításában értelmezik, a nyelvi adatokat – sarkítva fogalmazva – nem beszélőhöz, hanem egy-egy közösséghez kötötten értelmezik (ugyanis a nyelvjárási norma „átlagának” megragadása a fő cél). Ezzel szemben a szociolingvisztika egy-egy (többnyire településhez kötődően meghatározott) közösség belső heterogenitását vizsgálja, de nem tulajdonít nagy jelentőséget a nyelvhasználat sokféleségében fellépő térbeli vonatkozásoknak. Műhelyünk a kétféle hagyomány érintkező területeit tematizálja. Alapvető kérdések, szempontok:

1. Vannak-e a magyar nyelvben egyetemes változók, azaz olyan jelenségek, amelyek a magyar nyelvterület egészén változatosságot mutatnak?

2. Hogyan érdemes a nyelvi adatot lokalizálni? Milyen szempontok szólnak amellett, hogy a nyelvi adatot a nyelv földrajzi kutatásokban is az egyéni nyelvhasználóhoz kössük?

3. Milyen jelentőségük van a hangzó nyelvi adatoknak a nyelvi változók vizsgálatában?

A felvetett kérdéseket műhelyünk konkrét esettanulmányokban vizsgálja. Egy-egy nyelvi változó kapcsán elemezzük, hogy annak feltételezett egyetemessége milyen korlátok között érvényesül. Ugyancsak esettanulmányokban mutatjuk be a nyelv földrajzi adatok lokalizálásának lehetőségeit. Itt módszertani alapelvként fogalmazzuk meg a geolingvisztikai adatoknak elsődlegesen a nyelvhasználóhoz való kötöttségét (tehát nem csak egy adott beszélőközösséghez rendeljük az adatot). Így az adatok füg-

getlen változók szerint elemezhető, térképezhető. Az esettanulmányok egyben az adat jellegét is másként értelmezik, mint a hagyományos dialektológiai vagy szociolingvisztikai kutatások: az újabban kialakított korpuszokban a hangzó (azonnal elérhető, akár akusztikailag is elemezhető) adat az elsődleges, a feldolgozás többféle szinten történik.

Nyelvi ideológiák a magyar nyelvi változók kutatásában
Bodó Csanád (Eötvös Loránd Tudományegyetem, Budapest)

A magyar szociolingvisztikai kutatások olyan nyelvi változók vizsgálatával foglalkoznak, amelyeknek a változatai közül az egyik a magyar standardhoz tartozik. Ezek a változók az egyik legismertebb tipológia szerint attól függően minősülnek „egyetemesnek” vagy „kontaktusváltozónak” (Lanstyák és Szabó Mihály), hogy az előbbieket nemstandard változata a teljes magyar nyelvterületen előfordul, míg a kontaktusváltozók nemstandard változatának használata csak kontaktushelyzetekben jellemző – ugyanakkor mindkét típus a standard változathoz képest definiálódik. Előadásomban azt a kérdést vizsgálom meg, hogy milyen nyelvi ideológiák vannak jelen abban a nyelvészeti gyakorlatban, amely csak standard és nemstandard elemekből álló változókat azonosít és ír le. Rámutatok arra, hogy a magyar szociolingvisztikai kutatások a nyelvhasználat változatosságát egyetlen intézményesen kiemelt és homogénnek tételezett változat társadalmi vonatkozásainak kontextusában – a „standard ideológiája” (J. Milroy) mentén – értelmezik. A kutatásokat ezzel az ideológiával szemben ugyan kritikai hozzáállás jellemzi, de éppen ez a pozíció teszi láthatatlanná a nyelvi heterogenitás olyan alakzatait, amelyek a standardtól független megoszlást mutatnak. A nyelvi standard ideológiáját kritikával illető kutatók kiemelik a nemstandard változatok lokális jelentőségét – követve ezzel a „nyelvi pluralizmus” (Lanstyák) ideológiáját –, de ezt az azonosított változók jellegéből adódóan a standardhoz képest teszik meg. Nem vizsgálják azonban a

nemstandard – köznyelvi, szociolektális vagy dialektális – változatok egymásra hatásának folyamatait, amelyek hol a nyelvi sokféleség új változatait alakítják ki, hol viszont éppen a diverzitás ellenében hatnak. Ezeknek a nemstandard folyamatoknak a kutatása által olyan kulturális reprezentációk alakíthatók ki a nyelvváltozatokról, amelyek a nyelvi standard ideológiájának eddig gyakorolt kritikájához képest hatékonyabban járulhatnak hozzá a „hegemonikus standard” (Silverstein) egyetemességét elbizonytalanító diskurzusok általánossá válásához.

Az *l* kiesése mint nyelvi változó a Vöő István-féle hangoskönyvben Gál Noémi (Sapientia EMTE, Marosvásárhely)

A magyar és a romániai magyar dialektológiai kutatások egyik új fejezetének szerves részét képezi a *Magyar nyelvjárási hangoskönyvet* alapul vevő, a Vöő István szerkesztette *Magyar nyelvjárási szöveggyűjtemény*ben található nyelvjárási lejegyzések és az eredeti hangfelvételek szinkronizálásával elkészült hangoskönyv. A szöveggyűjtemény eredetileg 54 romániai és 11 magyarországi kutatópontról 75 nyelvjárási lejegyzést tartalmaz, ezek közül 17 kutatópontról 19 hangfelvétel maradt meg és került digitalizálásra a Petőfi Irodalmi Múzeumban, ezen szövegeket tartalmazza a hangoskönyv. Ebben a megközelítésben, a rendelkezésünkre álló hangfelvételeknek köszönhetően az elsődleges nyelvjárási adat nem a lejegyzés, hanem a hangzó forma.

Előadásom célja az *l*-kiesés variabilitásának azonosítása a fenti korpuszban, abból a premisszából kiindulva, hogy a mai magyar nyelvjárásokban az *l* kiesése egyetemes változónak tekinthető. A lejegyzett és szinkronizált anyagban könnyen hozzáférhető a hangzó adat, mely egyaránt kapcsolható a nyelvhasználóhoz, a beszélőhöz, valamint a nyelvi közösséghez, így az előadás során lehetőség nyílik a vizsgált jelenséget konkrét realizációjával alátámasztani.

Térbeliség és heterogenitás összefüggései a moldvai kétnyelvű beszélőközösségekben

Heltai János Imre (Geolingvisztikai Műhely, Budapest)

Előadásomban bemutatom, milyen értelmezési lehetőségeket teremt, illetve hogyan egészítheti ki a dialektológiai eredményeket a beszélőközösségek belső heterogenitásának (korbeli és nembeli megoszlásnak), valamint a térbeli változóknak az együttes vizsgálata egy hangsúlyosan szociolingvisztikai kérdéssor esetében.

A Moldvai diakrón nyelvatlasz elkészítését megcélzó projekt része volt egy 25 kérdéses szociolingvisztikai kérdőív elkészítése és alkalmazása. Ennek kérdései az adatközlők nyelvi életrajzát, nyelvhasználati szokásait és néhány nyelvről szóló vélekedését mérik fel. 13 beszélőközösségben 205 beszélő adatait dolgoztam fel. Néhány példa (nyelvvelsajátítás kérdései, nyelv választás különféle kommunikációs partnerek esetében) segítségével bemutatom, hogy a térbeli heterogenitás leírása hogyan finomítható egy-egy beszélőközösség belső heterogenitásának figyelembevételével.

A nyelvi mentalitás és a határmentiség szerepe a területi nyelvváltozatok változásában

Iglai Edit (Eötvös Loránd Tudományegyetem, Budapest)

Előadásom első részében nyelvföldrajzi megközelítéssel arra keresem a választ, hogy nyelvjárási területenként különbözőek-e, és ha igen, miben térnek el a nyelvhasználók saját anyanyelvváltozatukkal kapcsolatos beállítódásai. Az északkeleti és a nyugat-dunántúli nyelvjárási régió eredményeit összevetve – a térbeliség dimenzióját tovább árnyalva, a trianoni országhatár szerepét is figyelembe véve – azt vizsgálom, hogy a két eltérő (történel-

mi, történeti, kulturális stb.) természetű határmentiség determinál-e releváns nyelvi attitűdbeli különbségeket; milyen társadalmi – erősítő vagy gyengítő – tényezők állnak az eltérő szubjektív vélekedések hátterében, illetve milyen különbségek figyelhetők meg aszerint, hogy affektív szempontból, a szituatív determináltság, a stigmatizáció vagy a területi nyelvváltozat jövőjével kapcsolatos prognózisok oldaláról közelítünk a kutatás tárgyához.

A második részben a vizsgálat további keretét adó, két időmetszetből származó élőnyelvi adatok térbeli, időbeli és részben egyéni szintű lokalizálhatóságát kihasználva nemcsak a változási tendenciák irányáról vagy dinamikájáról adok számot, hanem az egyes nyelvváltozatokhoz független változóként rendelt beállítódások révén a nyelvi változások mögöttes okairól, a beszélők nyelvi viselkedésének hátteréről is árnyalt képet vázolok. A variánsok közötti választás és az attitűd korrelációjának mérésével ezáltal részben objektív nyelvi adatok alapján ragadható meg az anyanyelvváltozathoz való szubjektív viszonyulás egyes nyelvi formák választásában, térhódításában vagy visszaszorulásában játszott szerepe, továbbá geolingvisztikai szempontból a magyar nyelvterületen való egyetemessége, vagy éppen regionális és országhatár szerinti különbözősége a területileg kötött nyelvi jelenségek változásának tükrében.

Nyelvjárási ě hangok minőségének vizsgálata, különös tekintettel a labializáció mértékére

Kocsis Zsuzsanna (Eötvös Loránd Tudományegyetem, Budapest)

Az ě hang (az úgynevezett zárt ě) a magyar nyelvjárások többségében él, pontos fonetikai realizációi változatosak, területenként más-más árnyalatúak lehetnek. A vajdasági dialektusok egyik sajátossága, hogy hangrendszerüknek része a zárt ě. Az utóbbi időben azonban megterheltsége csökken, teret engedve a köznyelvi, nyíltabb e hangnak, illetve a (labiális) ö-nek.

Egy korábbi kutatás során már vizsgáltam, hogy terheltséget tekintve milyen kapcsolatban állnak az adott magánhangzók. A vizsgálathoz az Új Magyar Nyelvjárási Atlasz bácskai és bánáti gyűjtéseinek kérdőíves felvételeit használtam fel, melyek direkt rákérdezéses és körülírásos feladatokból álltak. Az eredmények azt mutatták, hogy – ebben a formálisabb beszédhelyzetben – bár a zárt *ĕ* hangok helyén a leggyakrabban ma is ez a hang realizálódik, a köznyelvi *e* is egyre gyakoribb. Az *ő*-zés a vajdasági nyelvterület egészén kevésbé jellemző, bizonyos kutatópontokon azonban igen. Ezek az *ő*-ző települések Torontáltorda és Torontálvásárhely. Kérdés, hogy ezekben a falvakban egy kevésbé formális beszédhelyzetben az arányok változhatnak-e, vagyis növekedhet-e az *ő*-zés mértéke (a kérdőíves gyűjtésben rögzített *ĕ* vagy *e* hangokhoz képest).

Jelen kutatásban tehát egyrészt azt nézem meg, hogy egy kötetlenebb beszédhelyzetben tordai és vásárhelyi adatközlők milyen hangokat ejtenek a zárt *ĕ* helyén, azaz megnyilatkozásaikban mennyire van jelen az *ő*-zés, illetve a köznyelvi *e* az Új Magyar Nyelvjárási Atlasz gyűjtéseinek irányított beszélgetései alapján. Másrészt a lejegyzett szövegrészletekben akusztikai fonetikai módszerekkel mérem a zárt *ĕ* helyén ejtett magánhangzók minőségét, összevetve három másik dialektus (nyugat-dunántúli, palóc és tiszántúli) beszélőinek egy korábbi kutatásból származó normalizált formánsértékeivel.

A szórványos ö-zés vizsgálata a Csallóközben iskolázottság szerint

Menyhárt József (Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem, Nyitra)

A szlovákiai magyar nyelvjárási régiók tájszóanyagának nyelvatlasz-jellegű feldolgozása halaszthatatlan feladata a (szlovákiai) magyar dialektológiának. A Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem Magyar Nyelv- és Irodalomtudományi Intézetében folyó nyelvjárási kutatások fontos célkitűzése egy csallóközi magyar nyelvatlasz elkészítése: Presinszky Károllyal egy teljes kutatópont-hálózaton elvégzendő szinkrón nyelvjárási gyűjtésbe fogtunk, amelyet a Vékás Domokos és Vargha Fruzsina Sára által kifejlesztett Bihalbocs szoftverrel rögzítünk, ill. dolgozunk fel. Előadásomban vizsgálatunknak első tíz kutatópontján gyűjtött eredményeiről szólok: a csallóközi nyelvjárás csoport domináns hangtani jelenségével, a szórványos ö-zésnek (*föcske, söprü*) iskolázottság szerinti használatával foglalkozom.

A szórványos ö-zés vizsgálata a Csallóközben generációk szerint

Presinszky Károly (Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem, Nyitra)

A szlovákiai magyar nyelvjárási régiók tájszóanyagának nyelvatlasz-jellegű feldolgozásai a többi határon túli hasonló jellegű kutatásokhoz mérten erős lemaradást mutatnak. Az első, tudománytörténeti jelentőségű munka e témakörben Sándor Anna: A Nyitra-vidéki magyar nyelvjárások atlasza. Nemrégiben pedig megjelent Cs. Nagy Lajos Medvesalja magyar nyelvjárási atlasza is.

Menyhárt József kollégámmal együtt – csallóközi származásunk révén – szeretnénk tágabb páttriánk nyelvjárásainak szóanyagát feltérképező csallóközi magyar nyelvatlaszt megalkotni. Elkészülő nyelvatlaszunkkal a szlovákiai magyar dialektológiával szemben támasztott időszerű feladatoknak is eleget kívánunk tenni. A kutatás teljes kutatópont-hálózaton elvégzendő szinkrón nyelvjárási gyűjtés, amelyet a Vékás Domokos–Varga

Fruzsina Sára által kifejlesztett Bihalbocs szoftverrel kívánunk rögzíteni és feldolgozni.

Jelen előadásban a kutatás első néhány eredményéről szeretnék beszámolni. A csallóközi nyelvjárás csoport egyik sajátos hangtani jelenségével, a szórványos ö-zéssel (*gyöp, köll, öspörös*) foglalkozom. Bemutatom, hogy a már felgyűjtött 10 kutatóponton hogyan alakul a szórványos ö-zés használata az egyes adatközlői generációk szerint. Az adatokat többdimenziós térképlapok segítségével szemléltetem. Az előadás arra is választ keres, hogy a tárgyalt nyelvjárási jelenség változásait az adatközlők mennyire tudatosítják.

Az adatok kor és nem szerinti megoszlása
A magyar nyelvjárások atlasza ellenőrző gyűjtésében
Vargha Fruzsina Sára (Geolingvisztikai Műhely, Budapest)

A magyar nyelvjárások atlasza 352 kutatóponton elvégzett ellenőrző gyűjtése során (1960–1964) szövegfelvételek mellett magnószalagon rögzítettek egy 41 elemből álló kérdőív válaszait is. Olyan szavakat kívántak fölvenni későbbi eszközfonetikai elemzés céljából, amelyeknek a lejegyzése problematikusnak bizonyult a korábbi terepmunka során. 2006-ban kezdtük meg a kérdésekre adott válaszok hanggal szinkronizált lejegyzését azzal a céllal, hogy kereshető, térképezhető adatbázis formájában egy „beszélő atlaszt” hozzunk létre. Az adatok az adatbázisba rendezés után is megtartják kapcsolatukat nemcsak eredeti hangzó formájukkal, hanem az adatközlővel is. Így a nyelvi adatok az adatközlők kora, neme szerint is kereshetők, térképezhetők. Jelen előadásomban öt címszó (*kislány, heten, hirtelen, szívnek, vetközzék le*) adatainak elemzésén keresztül azt kívánom bemutatni, milyen lehetőségeket rejt magában az újonnan kialakított adattár a hagyományos adatközlésekhez (adatbeírásos papírtérkép) képest.

Uráli nyelvek – szociolingvisztikai elméletek és módszerek

Vezeti: Sipócz Katalin és Szeverényi Sándor

Az oroszországi uráli nyelvek esetében a szociolingvisztikai kutatások az elmúlt egy-két évtizedben indultak meg, összefüggésben azzal, hogy a politikai változásoknak köszönhetően az élőnyelvi vizsgálatok lehetővé váltak. A történeti szempontú vizsgálatok hangsúlyossága az uralisztikában fokozatosan csökken, és a terepmunkáknak, valamint annak a ténynek köszönhetően, hogy sokan anyanyelvi beszélőként kutatják ezeket a nyelveket, egyre több ismerethez juthatunk az uráli nyelvek szociolingvisztikai helyzetéről. A nyelvi veszélyeztetettség, a veszélyeztetett nyelvek dokumentálása, a nyelvi revitalizáció lehetőségei és módszerei, a nyelvpolitika és a nyelvi ideológiák stb. kérdésköre erősen meghatározza napjaink szociolingvisztikai kutatásait, és ez a körülmény is erősen befolyásolja a „kisebb” uráli nyelvekre irányuló újabb vizsgálatokat.

E vizsgálatok rávilágítanak, hogy az egyre erősebb nyelvi veszélyeztetettség ténye mellett nyelvenként különböző tényezők alakítják napjaink szociolingvisztikai jellemzőit az uráli nyelvek esetében is. Műhelyünk előadásai a volgai, permi és obi-ugor nyelvekről szólnak, nem elsősorban a vizsgált nyelvek szociolingvisztikai helyzetének bemutatására vállalkoznak, hanem a konferencia tematikájához kapcsolódva valamely szociolingvisztikai szempontú részterület vizsgálatának elméleti és módszertani összefüggéseire összpontosítanak.

Műhelymunkánknak további célja, hogy a gyakran elszigetelten folytatott terepmunkák tapasztalatait összegezzük, s ezáltal felismerhetőkké váljanak bizonyos közös (módszertani) problémák. Fórumot kívánunk nyújtani ahhoz, hogy a sokszor hasonló jelenségeket vizsgáló kutatóhelyek közt valódi kommunikáció, konstruktív vita születhessen egyes aktuális problémákról, módszerekről, s ha lehetséges, egységesebb megközelítésmódot tudjunk majd alkalmazni a kutatásokban.

A mari nyelv helyzetéhez kapcsolódó nyelvideológiák

Efremova, Tatyana (doktorandusz, Eötvös Loránd Tudományegyetem, Budapest)

A nyelvideológiák kutatása elengedhetetlen ahhoz, hogy megértsünk olyan folyamatokat, mint a nyelvcsere, illetve a nyelvmegtartás. A hatalom támogatását élvező vagy általa gyártott nyelvi ideológiák feltárása nélkül pedig lehetetlen a nyelvpolitika kritikai leírása. Eddig kevés olyan munka (pl. Луутонен 2011) született, amely tudományosan megalapozott módszerrel vizsgálná az oroszországi finnugor nyelvek helyzetéhez kapcsolódó diskurzusokat. Kutatásommal szeretném részben pótolni ezt a hiányt.

Az előadásom célja egyrészt feltérképezni az aktuális, mari nyelvhez kapcsolódó, nyilvános forrásokban fellelhető nyelvi ideológiákat, másrészt röviden bemutatni, hogy ezek milyen viszonyban vannak a laikus mari beszélők nyelvi attitűdjeivel, milyen mértékben befolyásolják és alakítják azokat. Kutatásom eredményeit összefoglalva bemutatom, hogyan jelenik meg a nyelvi helyzet a mari médiában (újságok, televízió, internetes honlapok), hivatalos iratokban, beszámolóokban, illetve a tudományos diskurzusban. Különös figyelmet fordítok arra, mennyire konstruálódnak bennük a nyelvcsere, veszélyeztettség állapotának konceptusai, ajánlanak-e ezek megoldási stratégiákat.

A kiválasztott írott forrásokat kritikai diskurzuselemzés módszerét felhasználva dolgozom fel. A beszélők explicit és implicit nyelvi attitűdjeit, valamint a szélesebb társadalmi kontextusba való beágyazottságukat interjúk alapján tárom fel interakcionális diszkurzuselemzés (Liebscher, G.–Dailey-O’Cain 2009) segítségével. Az interjúkat 60 Joshkar-Olában élő marival készítettem 2010–2011-ben.

Hivatkozások:

- Луутонен, Й. 2011. Дискуссия об эрзянском и мокшанском языках с точки зрения дискурс-анализа. In: *Языки, литература и культура народов полиэтнического Урало-Поволжья (современное состояние и перспективы развития): материалы VIII Международного симпозиума «Языковые контакты Поволжья» (18–20 августа 2011 г.)*. Йошкар-Ола. 237–245.
- Liebscher, G. – Dailey-O’Cain, J. 2009. Language attitudes in interaction. *Journal of Sociolinguistics* 13/2: 195–222.

Az internet szerepe az uráli nyelvek revitalizációjában

Horváth Csilla (doktorandusz, Szegedi Tudományegyetem, Szeged)

Előadásomban az Orosz Föderációban beszélt finnugor nyelvek úgynevezett webkettes felületeken történő megjelenésének történetét, az adott nyelvek revitalizációjára gyakorolt pozitív nyelvi és antropológiai hatásait, valamint az internetes nyelvi anyag bővülésének további lehetséges irányait kívánom bemutatni.

A veszélyeztetett finnugor nyelveken a közelmúltban létrehozott internetes tartalmak nemcsak erősítik a már működő revitalizációs programok nyelvhasználat-élénkítő hatását, de műfajukból (receptek, úgynevezett „mémek”), témájukból (informatika, utazás) eredően újszerű nyelvi megnyilatkozásokat tartalmaznak, gazdagítják a nyelvi korpuszt.

Az új kutatási terület a nyelvészeti anyag újszerűsége mellett a finnugor nyelvek revitalizációs programjainak szociolingvisztikai kutatásához, valamint az ehhez szorosan kapcsolódó etnikus mozgalmak, a városi környezetben újraformált identitás elemzéséhez is fontos adatokkal járul hozzá.

Erza–orosz kódváltástípusok kvantitatív vizsgálatának tanulságai
Janurik Boglárka (Szegedi Tudományegyetem, Szeged)

Előadásomban azt vizsgálom, hogy az erza–orosz kódváltásos nyelvváltozatban mely kódváltástípusok jelentkeznek, illetve hogy milyen összefüggés lehet a beszélők életkora és lakóhelye, valamint az egyes kódváltástípusok között. A vizsgálathoz 20 interjút használtam föl, adatközlőim két korosztályba oszthatók (20–50, 50 fölöttiek, a döntő szempont az anyanyelvi oktatás megléte, illetve hiánya), és három nagyobb településtípust képviselnek (erza többségi falu, orosz többségi falu és város). Kiinduló hipotézisem szerint az idősebb korosztály, valamint az erza többségi településen élők nyelvhasználatában kisebb mértékben jelentkeznek kódváltásos szerkezetek, és a kevert konstituensek mátrixnyelvi szerkezettel épülnek a diskurzusba. A fiatalabb korosztály, valamint az orosz többségi településeken élők nyelvhasználatára viszont a vendégnyelvi szigetek és a kevert konstituensek elszaporodása lesz a jellemző.

A kódváltás általános elméleti és szociolingvisztikai kérdései
Kovács Magdolna (Helsinki Egyetem, Helsinki)

Előadásomban a kódváltás alapvető elméleti kérdéseivel foglalkozom, illetve ezek magyar és finnugor vonatkozásaira térek ki.

A kódváltás – mellyel itt leegyszerűsítve két vagy több nyelv vagy nyelvváltozat (elemeinek) egyazon megnyilatkozás alatt való használatára utalok – sok elméleti kérdést vetett fel az utóbbi harminc év során, melyek közül számos máig is megoldatlan maradt.

Az első kérdés és egyben a kiindulópont is a kódváltás terminológiája. A kódváltás szakirodalmában domináns angol nyelvű terminológia nem egységes, s ugyanez vonatkozik a magyar nyelvűre is. Továbbléphetünk-e a kutatásokban egységes terminológia nélkül?

A másik alapvető kérdés a kódváltás és a szókölcsönzés elkülönítése. A két jelenség elkülönítésére felvetett kritériumok alkalmazása a gyakorlatban több problémát vet fel, s bizonyos nyelvi párok esetében csak nehezen vagy egyáltalán nem is alkalmazhatók. Szükség van-e a két jelenség elkülönítésére vagy sikeresen felhasználható-e helyette a manapság kedvelt „többnyelvű megnyilatkozás/gyakorlat” (*multilingual practices*) kifejezés?

A harmadik fontos kérdés a kódváltással kapcsolatos elméletek univerzalitása. A területen domináns angol nyelvű szakirodalomban az elméletek kialakításakor meglehetősen leszűkített nyelvi adatokra, többnyire két indoeurópai nyelvre (gyakran az angolra és spanyolra) támaszkodtak. Előadásom utolsó témája a kódváltás és a nyelvcsere kérdéseit érinti szociolingvisztikai szempontból.

Az udmurt sajtónyelv jellemzőiről

Kozmács István (Szegedi Tudományegyetem, Szeged)

Az előadás az Udmurt Dunnye (Udmurt Világ) című hetente többször megjelenő, internetes tartalommal is jelentkező udmurt nyelvű újságból kialakított 600 000 szavas korpusz alapján keresi a választ a következő kérdésekre:

1. megjelenik-e a nyomtatott, sztenderd nyelvváltozaton alapuló sajtóban az udmurt anyanyelvi beszélők kétnyelvűsége;
2. amennyiben megjelenik, milyen jelenségek tükrözik ezt a kétnyelvűséget;
3. mutat-e eltérést a különböző sajtóműfajok nyelvhasználata?

A vizsgálat eredményeként a válaszok mellett többek között megismerjük a sajtó településnév-használati eljárásait, az udmurtba beépült orosz eredetű mozaikszavak használatának természetét, a nyomtatott sajtó kódváltási megoldásait, az orosz szavak helyett alkotott nyelvújítási kifejezések használatának gyakoriságát és viszonyát az orosz nyelvi változathoz.

Kétnyelvűség a Komi-Permják Körzet médiájában
Oszkó Beatrix – Larisza Ponomareva (MTA Nyelvtudományi Intézet,
Budapest – Eötvös Loránd Tudományegyetem, Budapest)

Előadásunkban azt kívánjuk bemutatni, hogy a komi-permják beszélők által lakott területen a média milyen formái vannak jelen, és ezeken belül milyen szerepet kap az őslakosok és a többségi társadalom nyelve. Áttekintést nyújtunk a hagyományos és az elektronikus fórumokról egyaránt.

Nyelvi változók oroszországi finnugor nyelvekben. Néhány vizsgálati lehetőség az udmurt alapján

Salánki Zsuzsa (Eötvös Loránd Tudományegyetem, Budapest)

Az udmurt nyelvvel foglalkozó kutatások, amennyiben az udmurt-egyéb kapcsolatokat tárgyalják, hagyományosan nyelvtörténeti, illetve tipológiai szempontból vizsgálják az érintkező nyelvek közötti kapcsolatokat, különös tekintettel a szókölcsonzésekre. Az udmurt-orosz interferencia-jelenségeket vizsgáló, alkalmazott nyelvészeti szakirodalom elsődleges célja azoknak a problémáknak a megoldása, amelyekkel az udmurt anyanyelvű gyerekek az orosz nyelv elsajátítása során találkozhatnak. Az orosz kontaktushatást mutató változókat általában nyelvhelyességi kérdésként, preskriptív módon kezelik. A szociolingvisztika nyelvhasználatot középpontba helyező nézőpontja nem fordul elő vizsgálati keretként.

Azonban feltételezhető, hogy a kétnyelvű (udmurt/orosz) beszélőközösség bizonyos nyelvi változókat érintő választásai szociológiai változókkal vannak összefüggésben.

Ennek megállapítására a kétnyelvűségi (többek között magyar és egyes szláv nyelvi kétnyelvűséget vizsgáló) szakirodalom, valamint az udmurt dialektológiai és kontaktusvizsgálatokkal foglalkozó szakirodalom alapján, illetve saját megfigyeléseimre támaszkodva folytattam vizsgálatot.

A beszélők nyelvi változókat érintő választását olyan morfológiai, szintaktikai és lexikai típusú jelenségekre vonatkozóan vizsgáltam, amelyek esetében az egyik változat bizonyosan vagy feltehetően orosz kontaktushasználat következménye. A vizsgált jelenségek a következők: névutós vs. ragos főnéves szerkezet, a felsőfok kifejezése, egyes szám vs. többes számhasználat, jelző és jelzett szó egyeztetése, tulajdonnév és köznévi kapcsolata, mondat szórendje, igeneves szerkezetek, kettős kötőszóhasználat, orosz jövevényigék és -névszók.

Megállapításaim szerint a kontaktusváltozatnak minősíthető változatok egy része a fiatalabb korosztályok illetve a fővárosiak körében mutat jelentősebb elterjedtséget, más részének pedig életkortól, lakóhelytől, iskolázottságtól független a megítélése.

A fenti nyelvi változók vagy egy részük egyéb orosz- finnugor kétnyelvű helyzetben is jelentkeznek. Az orosz kontaktusváltozatok szociológiai változóktól függő párhuzamos vizsgálata alkalmas lehet annak megállapítására, hogy az egyes jelenségek hierarchikus sorba rendezhetők-e, azaz a kétnyelvűség mértékétől függően univerzális elterjedtséget mutatnak-e.

A „városi” manysi nyelv

Sipőcz Katalin (Szegedi Tudományegyetem, Szeged)

A 2010-es oroszországi népszámlálás a manysi nemzetiségűek további, kis mértékű növekedését mutatja, ezzel szemben a nyelvhasználatra vonatkozó adatok – melyek az eddigi népszámlálások során is folyamatos, erős csökkenést mutattak – az egyik legdrasztikusabb nyelvetvesztési tendenciát tükrözik az uráli népek körében. Vö.:

A manysi nemzetiségűek száma a népszámlálások adatai szerint:

1979	1989	2002	2010
7.434	8.279	11.432	12.269

(Pusztay 2006: 45, <http://www.perepis2002.ru>,
http://www.perepis-2010.ru/results_of_the_census/results-inform.php)

A manysi nyelvhasználatra vonatkozó adatok a népszámlálások során:

1989	2002	2010
kb.. 3.000 (38%)	2.746 (24%)	938 (7.6%)

(<http://www.perepis2002.ru/>, Pusztay 2006: 93-94, http://www.perepis-2010.ru/results_of_the_census/results-inform.php)

A fenti adatok egyfajta ellentmondást tükröznek: miközben egyre többen vállalják nemzetiségi hovatartozásukat, egyre kevesebben ismerik/használgják anyanyelvüket. A helyzetet látszólag tovább bonyolítja az a tény, hogy míg az elmúlt 1-2 évtizedben a nyelvvesztés üteme erősödik, a manysi nyelvű kiadványok száma, főképpen az utóbbi években, nem tükrözi ezt a tendenciát. Hasonlóképpen nagy számban jelennek meg olyan publikációk is, melyek ugyan nem manysi nyelvűek, de tárgyak a manysi kultúra, néprajz, történelem, mitológia stb. A kéthetente megjelenő manysi nyelvű folyóirat, a Luima Seripos, tematikájában egyre színesebb képet mutat, a korábbi tematikus tartalmú írások helyett újabban egyre változatosabb témakörök jelentkeznek, és az írások lexikális bővülésről is tanúskodnak. Mindez meghatározóan a nagyobb településeken, elsősorban Hanti-Manszijszkban élő és dolgozó manysi értelmiség tevékenységének eredménye, azaz jellemzően a városi közegben jelentkező jelenség. Ily módon mindez tovább szaporítja az ellentmondások számát: míg a manysi nyelv és kultúra

hagyományosan a vidéki (erdei) életformához kötődött, annak erősödése (?revitalizációja) a városban jelentkezik.

Előadásomban az alábbi kérdéseket teszem fel és próbálom megválaszolni:

1. Az elsősorban a városban élő manysikhoz kapcsolható és az írásbeliség szintjén megnyilvánuló manysi nyelvi fellendülés tükrözhet-e a jelenben zajló nyelvhasználati folyamatokat?
2. A manysi nyelvű publikációk nyelvezete megfelel-e a csökkenő mértékű, de családi szintéren még fellelhető beszélt manysi nyelvnek?
3. Napjaink manysi nyelvű kiadványai eszközül szolgálhatnak-e a nyelvi revitalizáció számára?

**Az egyes és többes számú változatok használata
a kétnyelvűségi helyzetben
(egy udmurt beszélőközösség nyelvhasználati szokásai alapján)
Sirobokova, Larisza (Róma)**

A mai udmurt normatív szabályok szerint mind az egyes, mind a többes számú változatok használhatóak, azonban az egyes számú forma a gyakoribb (Morfológia 2011: 27). Azonban az élőbeszéd esetén vajon melyik forma használata természetesebb? Milyen az udmurt–orosz kétnyelvű beszélők valós nyelvhasználata? Úgy vélem, hogy a kétnyelvű finnugor beszélőközösségek tényleges élőbeszédük tanulmányozása új dimenzióval bővítheti a nyelvelméletüket.

Kutatásomban azt vizsgálom, hogy egy adott kisebbségi, kétnyelvű helyzetben élő udmurt beszélőközösségben az egyes vagy többes számú nyelvi formát részesítik előnyben. Továbbá célom az, hogy megmutassam, mekkora szerepe a használati gyakoriságot meghatározó nyelven kívüli tényezőknek, azaz az adatközlők iskolázottságának, életkorának és nemének abban, hogy melyik nyelvi formát preferálják a kétnyelvű adatközlők. A

kutatásom eredményeit megpróbálom összehasonlítani más finnugor nyelvekben végzett vizsgálatokkal és ezzel együtt megállapítani, hogy a finnugor nyelvek közt kontaktusváltozók változatainak elterjedtsége megmutatkozik vagy nem.

Hivatkozás:

Morfológia 2011. *Удмурт кылэн кылкабтодосэз (морфологиез): модослыко-дышетскон издание*. Ижевск: «Удмурт университет» книгапоттонни, 2011. – 408 б.

Egy feltételezett szintaktikai változó a mai udmurt nyelvben

Spesilova, Julia (doktorandusz, Eötvös Loránd Tudományegyetem, Budapest)

A kisebbségben élő udmurtok a folyamatos orosz hatás következtében napjainkra kétnyelvűvé váltak. Jelenleg elvétve lehet csak találkozni egynyelvű beszélőkkel.

Az orosz nyelvi hatás a szókészlet szintjén a leggyakoribb. Ennek egyik oka a hiányzó szakszókincs. Azonban találkozhatunk olyan esetekkel is, amikor a beszélők a meglévő udmurt szavak helyett is orosz szót használnak az udmurt társalgásban. A mindennapos kétnyelvűség következményeként az orosz nyelv hatása valamennyi nyelvi szinten jelentkezik. Megemlítendő, hogy egy korábbi vizsgálatomban, amelyet egy vidéki településen folytattam, azt állapítottam meg, hogy a kódváltás jelenségét a beszélők nem tartják helytelennek (Spesilova 2008).

Megfigyeléseim szerint napjainkra jellemzővé vált egy bizonyos, több kutató szerint passzívnak tartható szerkezet megjelenése az udmurt nyelvben: pl. *пуко/пуктӱське* 'épül'. Kondratjeva szerint ezek a szerkezetek leggyakrabban a hivatalos iratokban és az oroszból fordított szövegekben figyelhetők meg (Kondratjeva 2009:82). Ennek megfelelően ez a szer-

kezet feltehetően orosz kontaktushatás eredménye. Mégis, újabban a beszélt nyelvben és a beszélt nyelvhez közelebb, a világhálón fellelhető szövegekben is gyakorinak tűnik.

A szerkezet használatának vizsgálatára két módszert alkalmazok: különböző korú udmurt nyelvű újságszövegek összehasonlító vizsgálatát végzem el, illetve célzott adatgyűjtést folytatok kérdőív segítségével.

Ennek alapján arra keresek választ, hogy van-e különbség a beszélők egyes szociológiai csoportjai között a két változat használatában. Ha pedig különbség figyelhető meg, kik használják az udmurt nyelvben természetesebbnek ható, és kik a passzívnak tartható változatot. Azt is megvizsgálom, milyen a beszélők körében a két változat megítélése.

Eredményként várhatóan kiderül, hogy ez a szerkezet nyelvi változóként van-e jelen a mai udmurt nyelvben és tartható-e orosz kontaktushatás eredményének.

Hivatkozások:

Kondratjeva N. V. = Кондратьева Н. В. «Возникновение формы залога в современном удмуртском языке». In: *Вестник Удмуртского университета*. Вып.1. 2009. С. 73–86.

(http://vestnik.udsu.ru/2009/2009-051/vuu_09_051_07.pdf)

Speshilova Y. V. = Спешилова Ю. В. К проблеме функционирования удмуртского языка в деревне Александрово Кезского района Удмуртской Республики // XXXVI итоговая научная конференция, посвященная 450-летию добровольного вхождения Удмуртии в состав Российской Федерации (Ижевск 2008) / ГОУВПО «Удмуртский государственный университет», 2008. С. 405–408.

Nyelvek és identitások

Vančóné Kremmer Ildikó (Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem, Nyitra)

A nemzetek, nemzetiségek identitása történeti, kulturális és nyelvi tényezők mentén vizsgálható meghatározott tér és időkeretben. Az identitás nem az egyén veleszületett jellegzetessége, az egyénnel változik, a nemzeti vagy nemzetiségi identitás ebben a felfogásban az egyén szocializálódásának eredménye. Ily módon az identitás olyan végtermék, melynek segítségével a csoportok megkülönböztetik magukat más nemzetektől és nemzetiségektől. Különböző csoportidentitások léteznek, de az egyes csoportok más-más identitásképző elemeknek általában eltérő jelentőséget tulajdonítanak. Európában a fő identitásképző tényező általában a nyelv, a faj vagy a vallás.

Előadásomban röviden meghatározom a nemzetiség fogalmát, a nyelv szerepét a nemzet, nemzetiség fenntartásában, valamint az identitás megőrzésében. A nyelv és identitás összefüggéseit két – számarányában hasonló, de történelmi múltjában és mai társadalmi helyzetében eltérő – nemzetiség és nemzet, a szlovákiai magyar és az udmurt nép nyelvhez való viszonyán keresztül mutatom be.

Résztevők elérhetőségei:

Bács-Ódry Ágnes: odryagnes@yahoo.com
Bakró-Nagy Marianne: bakro@nytud.hu
Balázs Lajos: balazslajos@sapientia.siculorum.ro
Balogh Erzsébet: baloghzs@lit.u-szeged.hu
Bátyi Szilvia: szilviabaty17@gmail.com
Bauko János: baukoj@gmail.com
Bene Annamária: bene.a@eunet.rs; bene@uns.ac.rs
Benő Attila: attilabe@yahoo.com
Beregszászi Anikó: banikobaniko@gmail.com
Bilász Boglárka: b.bilasova@gmail.com
Bodó Csanád: bodo.csanad@btk.elte.hu
Bokor Julianna: bokorjuli@gmail.com
Borbély Anna: borbely@nytud.hu
Borisova, Olga: szvetamot@gmail.com
Braun Éva: eva.braun@freemail.hu
Cseresnyési László: laszlo.cseresnyesi@gmail.com
Csernicskó István: csernicsko.istvan@gmail.com
Eitler Tamás: eitler@freemail.hu
Efremova, Tatyana: chachavij@gmail.com
Farkas Gergely: farkasgergely001@gmail.com
Fehér Krisztina: krfeher@gmail.com
Fenyvesi Anna: fenyvesi@lit.u-szeged.hu
Ferenc Viktória: fevikt@gmail.com
Fóris Ágota: aforis@t-online.hu
Gál Noémi: noemi_f_gal@yahoo.com
Gazdag Vilmos: gazdagv@freemail.hu
Gréczi-Zsoldos Enikő: gzse@freemail.hu
Gúti Erika: guti.erika@pte.hu
Gy. Bazsika Enikő: benikoe@t-online.hu
Győri Baka Éva: evigyb@gmail.com
Hegedűs Attila: hegedus.attila@btk.ppke.hu
Hegedűs Rita: hegedusrita@hotmail.com

Heltai Borbála Éva: heltaibori@gmail.com
Heltai János Imre: heltai.janos@gmail.com
Heltainé Nagy Erzsébet: heltaine.nagy.erszebet@nytud.mta.hu
Hires-László Kornélia: hkornelia@kmf.uz.ua
Hoboth Katalin: katalin.hoboth@gmail.com
Horváth Csilla: poor.samara@gmail.com
Iglai Edit: iglai.edit@gmail.com
Janurik Boglárka: janurik@gmail.com
Kalocsai Karolina: kalocsai2000@yahoo.com
Karmacsi Zoltán: kozi1526@gmail.com
Kazaeva, Nyina: szvetamot@gmail.com
Kis Tamás: tkis62@gmail.com
Kocsis Zsuzsanna: vihoc7@gmail.com
Kolláth Anna: anna.kollath13@gmail.com
Kontra Miklós: kontra@lit.u-szeged.hu
Kovács Magdolna: kovacs@mappi.helsinki.fi
Kovács Rácz Eleonóra: kalic@tippnet.rs
Kovács Tímea: kovacs.timea@edutus.hu
Kozmács István: kozmacsistvan@gmail.com
Lőrincz Gábor: kiscsakany@gmail.com
Márku Anita: marku.anita@gmail.com
Márton Emese: mese_120@yahoo.com
Mátyus Kinga: matyus.kinga@gmail.com
Menyhárt József: jozsefmenyhart@yahoo.de
Misad Katalin: misadova@fphil.uniba.sk
Molnár Anita: m.molnar.anita@gmail.com
Molnár Csikós László: mcsikos@gmail.com
Moszina, Natalja: szvetamot@gmail.com
Motorkina, Svetlana: szvetamot@gmail.com
Nagy László: nlaszlo@jgypk.u-szeged.hu
Németh Miklós: nicola@hung.u-szeged.hu
Oszkó Beatrix: oszko.beatrix@nytud.mta.hu
P. Lakatos Ilona: lakatosi@zeus.nyf.hu

Parapatics Andrea: csarlesz@gmail.com
Pásztor Kicsi Mária: manyipsztor kicsi@gmail.com
Ponomareva, Larisza: oszko.beatrix@nytud.mta.hu
Presinszky Károly: kpresinszky@ukf.sk
Salánki Zsuzsa: hangya@iif.hu
Sándor Klára: sandor.klara@hung.u-szeged.hu
Satinska, Lucia: lucia.satinska@gmail.com
Schirm Anita: schirmanita@gmail.com
Séra Magdolna: sera.dusi@gmail.com
Simon Szabolcs: simon.szabolcs@selyeuni.sk
Sinkovics Balázs: sinkov@hung.u-szeged.hu
Sipőcz Katalin: sipoczka@gmail.com
Sirobokova, Larisza: larisza.shirobokova@gmail.com
Sólyom Réka: solyomreka@hotmail.com
Sz. Tóth László: bukareszt6@gmail.com
Szabó Dávid: davi.szabo@gmail.com
Szabó Edina: edina.szabo@nyf.hu
Szabó Gilinger Eszter: eszter@ieas-szeged.hu
Szabó T. Annamária: szta83@gmail.com
Szabó Tamás Péter: szatapetr@gmail.com
Szeverényi Sándor: horeszocseme@gmail.com
Szoták Szilvia: szotaksz@t-online.hu
Szpesilova, Julia:
T. Károlyi Margit: tukacsne@nyf.hu
Tóth Sándor: alekszandroviics@freemail.hu
Urbánné Kuba Cecília Éva: kuba.cecilia@gmail.com
Vančóné Kremmer Ildikó: vancoildiko@gmail.com
Vargha Fruzsina Sára: fruzsa@gmail.com
Vukov Raffai Éva: vraffaieva@indamail.hu
Wirt Patrícia: kicsi.pat87@gmail.com
Zentainé Kollár Andrea: kollar69@yahoo.com